

GRÖNPROGRAM

2011

INNEHÅLL

Sammanfattning	3	Gröna mål	34
Läsanvisning	5	Nationella mål	34
Inledning	6	Regionala mål	35
Det gröna Nacka i ett sammanhang	6	Kommunala mål för Nacka	36
Vad är ett grönstrukturprogram?	7	Naturvärden – naturen för naturens skull.....	38
Inventeringar	8	Naturtyper och värdefulla områden i Nacka	38
Avgränsning	10	Ekologisk grönstruktur	40
Grönområden idag.....	12	Rekreativa värden – naturen för människans skull	49
Vad är egentligen ”grönstruktur”?	12	Landskap, natur och kulturhistoria	
Grönområdenas roll för hållbar stadsbyggnad		– förutsättningar för rekreation.....	49
– en underskattad resurs.....	13	Rekreation och friluftsliv	50
Förtätning bör handla om kvalitet och mångutnyttjande.....	14	Upplevelsevärden inom större natur och grönområden	
Rekreation ur ett folkhälsoperspektiv	15	– strövområden och naturreservat.....	52
Gröna begrepp.....	19	Upplevelsevärden i den bostadsnära grönstrukturen.....	59
Upplevelsevärden.....	21	Fokusgruppundersökningen – ”Vad tycker Nackaborna?”.....	63
Regional grönstruktur	23	Förskolors och skolors användning	
Strategiska frågor	24	av grönområden i Nacka.....	66
Övergripande grönstrukturen	24	Källor	67
Utmaningar, brister och åtgärdsstrategier	25		
Utveckling av rekreativa samband.....	33		

SAMMANFATTNING

Naturen i vår omgivning är en del av vår livsmiljö och utgör en grund för vår hälsa och välfärd. Nackas stora kvalitet är kombinationen av närhet till storstaden och närhet till unika rekreativmiljöer med skärgård, hav och ostörd, varierad och artrik natur.

I Nacka finns några av Storstockholms största grönområden. Flera av områdena har höga kvaliteter, både ekologiskt och ur rekreationssynpunkt. De ligger också jämförelsevis centralt i förhållande till befolkningscentra, både inom och utanför Nacka kommun.

Arbetet med att ta fram ett gröstrukturprogram för Nacka inleddes under våren 2008. En inventering av naturvärdena gjordes under 2008–09. Rekreativvärdena inventerades 2009–10.

Arbetet har genomförts på uppdrag av kommunstyrelsen med behjälpligt stöd från miljö- och stadsbyggnadsnämnden och ordföranden Cathrin Bergensträhle. Grönstrukturprogrammet har tagits fram av en projektgrupp med Magnus Rothman som projektledare. I projektgruppen har följande personer medverkat: Roger Grönwall (park och natur), Ann-Sofie Jalvén (park och natur), Anna Mattson (park och natur), Birgitta Held-Paulie (miljö), Lina Malm (plan), Nina M Granath (hållbar utveckling), Elisabeth Rosell (teknik), Karolina Stenström och Eva Fondelius (lantmäteriet).

Inventeringar och resultat har också stämts av med en referensgrupp bestående av företrädare från Nackas intresseorganisationer.

På uppdrag av Nacka kommun har Ekologigruppen AB, under ledning av Åsa Eriksson, inventerat naturen i kommunen och kartlagt områden med höga naturvärden. Arbetet har skett genom sammanställning av befintlig information, flygbildstolkning av skogsområden och naturliga betesmarker samt fältarbete i avgränsade områden. Parallellt med Ekologigruppens arbete har Skogsstyrelsen inventerat skogar med höga naturvärden i delar av kommunen. De inventerade områdena har bedömts enligt den tregradiga skala som rekommenderas av Naturvårdsverket. Sammanlagt är 307 områden med höga naturvärden nu kända i kommunen. Skogar (barrskogar, sumpskogar, lövskogar) med höga naturvärden upptar sammanlagt drygt 800 hektar av kommunens yta och står för över 80 procent av kommunens värdefulla natur. Skogar med höga naturvärden domineras till ytan av hällmarkstallskog och fuktigare barrblandskog. Naturliga betesmarker utgör en liten del av kommunen och upptar endast 26 hektar. Bergbranter med höga naturvärden och med begränsat trädskikt upptar drygt 40 hektar. Bergbranter med glest trädskikt, brandfält och enstaka ädellövträd räknas till kategorin ”övriga marker”. Våtmarker med höga naturvärden upptar drygt 70 hektar. Delar av våtmarkerna finns ofta upptagna i

andra inventeringar och redovisas därför ofta även som skogar och naturliga betesmarker.

Över 100 rödlistade arter och två arter enligt EU:s fågeldirektiv är idag kända i Nacka kommun. Inom kommunen finns 12 naturreservat och ytterligare reservat är under bildande. Nacka kommun ingår i Storstockholms gröstruktur och utgör en del av Nacka-Värmdökilen och Tyrestakilen. Kommunen omges till stora delar av vatten vilket gör att förutsättningarna för spridning av arter till naturområden i närliggande kommuner är begränsade. Förutsättningar för spridning av biologisk mångfald knuten till skogar finns i den norra delen av kommunen, främst längs kusten från Velamsund mot Sicklaön via Skarpnäs och Nyckelviken. Velamsund och Nyckelviken-Skarpnäs har därför avgränsats som områden med höga helhetsvärden. I Nyckelviken finns även kommunens enda kända klass 1-objekt med ett stort antal grova ekar. I södra Nacka är förutsättningar för spridnings samband för samtliga naturtyper starkare med Nackareservatet-Erstavik som ett kärnområde. Naturbetesmarkerna inom kommunen är få och koncentrerade till Erstavik. Spridning kan därför främst ske lokalt.

Den sammanlagda ytan skog med höga naturvärden är relativt stor i kommunen. Skogarna saknar i de flesta fall skydd. Även skogsområden som idag inte hunnit utveckla höga naturvärden är viktiga som spridnings-

områden för arter och dessa ” mogna ” skogar kommer inom relativt kort tid att utveckla höga naturvärden. Den naturmiljö som det mest påtagligt råder brist på är naturbetesmarker. De naturbetesmarker som trots allt finns hotas av igenväxning.

Vad gäller de rekreativa värdena har kommunens grönytor översiktligt inventerats (flygbilder i kombination med fältbesök) och därefter inordnats i en parkstruktur enligt Boverkets handbok för grönstrukturplanering. De gröna begrepp som använts (Boverket) har anpassats till Nackas speciella förhållanden. De gröna begreppen beskriver grönområdenas funktion och innehåll, från den nära kvartersparken till kommundelsparker och större strövområden. Efter analys av grönstrukturens kvaliteter, brister, behov av åtgärder och utvecklingsbehov har ett antal mål och åtgärdsförslag för den rekreativa grönstrukturen tagits fram.

En upplevelserik grönstruktur eftersträvas, men vilka upplevelser erbjuds i Nacka och var finns de? WSP Samhällsbyggnad, under ledning av Marie Åslund, har sammanställt befintlig kunskap om upplevelsevärden (upplevelsevärden från Regionplanekontorets (RTK) rapporter för Nacka-Värmdökilen och Tyrestakilen) och kompletterat med de större naturområden som inte omfattas av de gröna kilarna, exempelvis Tollare, Skuruparken och Ryssbergen. Upplevelsevärden har uppdaterats utifrån den inventering av biologisk mångfald som också genomförts som en del av grönstrukturarbetet.

I Nacka finns många små parker med anläggningar för lek och idrott, ett stort antal badplatser och ett rikt

inslag av kulturhistoriskt intressant bebyggelse. Mindre skogsområden, ofta hållmarker med möjlighet till utblickar, ligger spridda runt om i bostadsområdena och många Nackabor har nära till större skogsområden. I den bostadsnära grönstrukturen värdesätts förutom naturkontakten blomsterprakt, trevliga rofyllda platser och lugna promenader. Närhet, skötsel och trygghet är viktiga begrepp i parkplaneringen.

Vatten och stränder, aktiviteter knutna till vatten samt skogsmiljöer med vild, orörd natur utgör grunden för värdena i kommunens rekreativa grönstruktur. Till detta kommer kulturmiljöer och Erstaviks stadsnära jordbrukslandskap. Områden som innehåller flera upplevelsevärden, och/eller områden med unika värden, är särskilt värdefulla och utgör så kallade värdekärnor i den rekreativa grönstrukturen. 18 värdekärnor för rekreation har identifierats. Nyckelvikens och Velamsunds områden har kvaliteter som samlar hela kommunen till olika evenemang. Kilarna möjliggör en variationsrik och artrik naturmiljö i Nacka som helhet och därmed mer variationsrika och upplevelserika rekreativmiljöer. Tillgång till större sammanhängande oexploaterade områden har också mycket stor betydelse för boende både i Nacka och i intilliggande kommuner. Exempel på detta är Nackareservatet-Erstavik med över 1,5 miljoner besökare per år.

Upplevelsevärdena orördhet och trolska miljöer, tysta områden samt värden knutna till jordbrukslandskapet bedöms vara de mest hotade inom kommunen och det krävs medveten planering för att trygga dessa. Framförallt behöver orörda, tysta skogsområden värnas.

Genom det nyligen instiftade naturreservatet Tollare och det planerade naturreservatet Skarpnäs skyddas ytterligare värdefull natur i Nacka. Större bostadsprojekt intill naturreservaten bidrar dock till att upplevelsen av orördhet/ostördhet minskar eller försvinner, även om naturvärden i sig bevaras.

”Buffertzoner” och olika åtgärder för att kanalisera besökarna är användbara metoder för att exempelvis begränsa slitaget i känsliga skogsområden. Nackas grönstruktur har stora kvaliteter men här finns också brister och behov av åtgärder. Nackas splittrade landskapsstruktur i kombination med trafikleder och tågspår skapar åtskilda bostadsenkaver där grönstrukturen inom respektive del måste kunna tillgodose invånarnas behov. Ibland kan ökad framkomlighet mellan olika kommunalar förbättra tillgång till olika grönområden. En mer sammanhängande och tydligare grönstruktur skulle kunna åstadkommas genom en mer strategisk planering. Brister i miljö, trygghet och framkomlighet längs vägar och stråk mellan olika kommunalar bör särskilt uppmärksammas i planeringen.

Stränderna har stor potential att utvecklas till mycket attraktiva stråk. Nya strandpromenader föreslås i Boo, Lillängen och Fisksätra. Förutom stråk längs vattnet är villapromenader ett signum för Nacka. Villapromenader genom värdefull bebyggelse och i parkliknande miljöer bör särskilt uppmärksammas i planeringen och intressanta stråk skyltas.

Nacka växer och vissa kommunalar kommer att få en tätare mer urban stadsstruktur med trädplanterade

gator, kajer, torg och parker. Befintlig natur och park behöver här ges ett nytt innehåll och en ny karaktär med hög kvalitet vad gäller utformning och innehåll. I mer centrala lägen på Sicklaön planeras en modernt gestaltad stadspark med både aktivitetsytor, kafé och blomsterprakt. I Nacka bör det finnas en sammanhängande och variationsrik grönstruktur, rik på upplevelser och med både vildmark och moderna stadsparker.

De föreslagna kommunala målen är:

- Naturligt förekommande växt- och djurarter ska kunna fortleva i livskraftiga bestånd.
- Öka medvetenheten om naturmiljöers biologiska, sociala, kulturella, hälsofrämjande och estetiska värden.
- Det rörliga friluftslivet ska utvecklas och allmänhetens tillgång till bad och strand ska öka.
- Tillgång och tillgänglighet till parker och bostadsnära natur ska vara god i alla kommunalar.
- Utveckla en attraktiv och hållbar rekreativ grönstruktur.

1. LÄSANVISNING

För att underlätta läsningen av grönstrukturprogrammet ges här en överblick över hur den är indelad och strukturerad.

Först finns en inledning med bland annat bakgrund, syfte, och process. Efter inledningen följer en genomgång över vad begreppet grönstruktur innebär och dess olika roller.

I kapitlet om strategiska frågor behandlas de utmaningar, brister och åtgärdsstrategier som Nacka kommun står inför.

Därefter följer mål och rekommendationer: Målen uttrycker vad kommunen vill uppnå och är inriktningsmål. Rekommendationer strävar mer mot hur målen ska uppnås. Rekommendationerna uttrycker i vissa fall förhållningssätt, i en del fall riktlinjer för planläggning, tillståndsgivning och ibland åtgärder.

Vidare följer en redovisning av inventeringsresultaten över Nackas grönstruktur, såväl naturvärden som rekreativa värden.

Slutligen redovisas ett par undersökningar över vad Nackaborna själva tycker och hur de använder grönområdena; en fokusgruppundersökning och en enkätstudie över förskolors och skolors användning av grönområden i Nacka.

INLEDNING

Det gröna Nacka i ett sammanhang

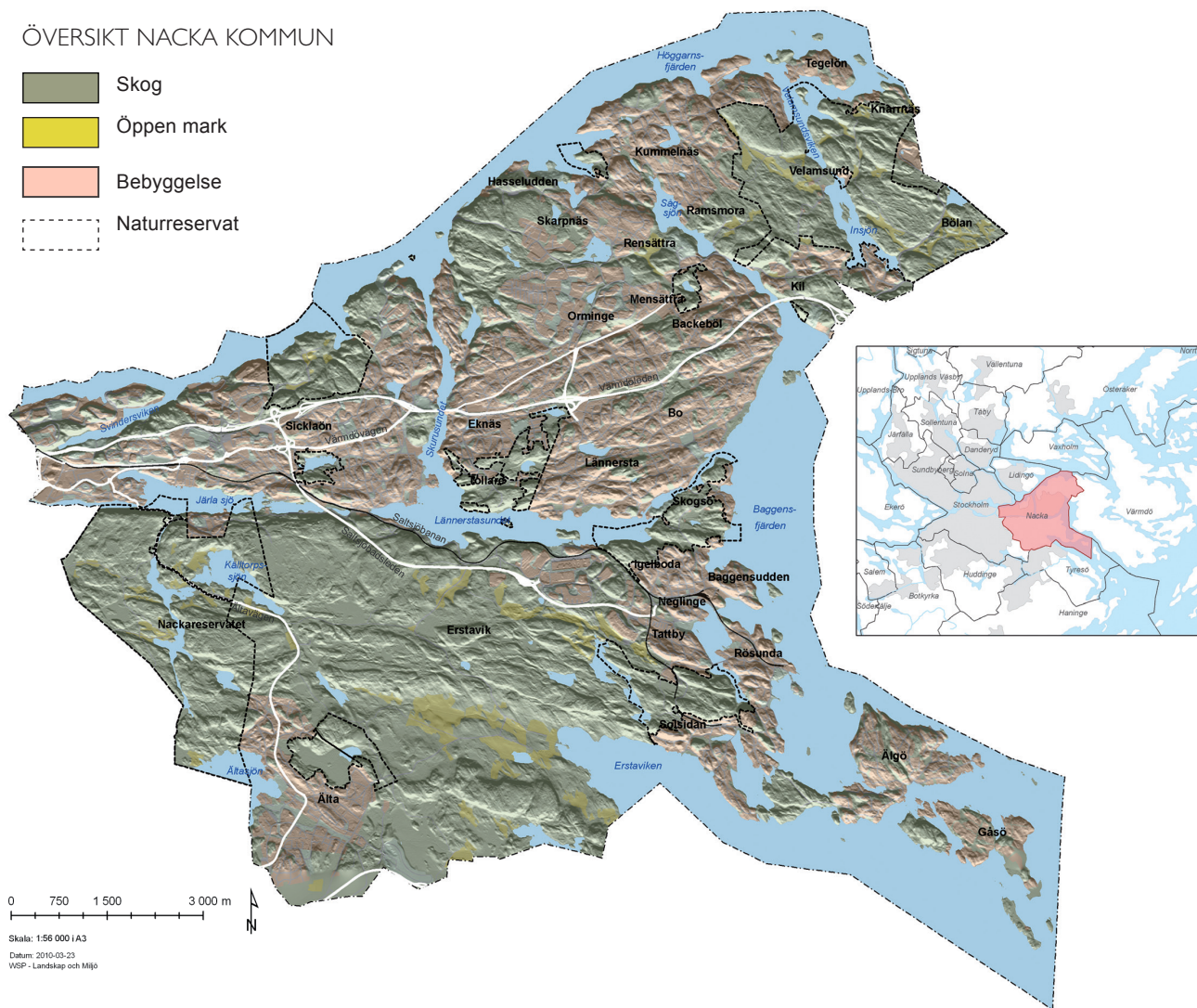
Naturen i vår omgivning är en del av vår livsmiljö och utgör en grund för vår hälsa och välfärd. Nackas stora kvalitet är kombinationen av närhet till storstaden och till unika rekreativmiljöer med skärgård, hav och ostörd, varierad och artrik natur.

I Nacka finns några av Storstockholms största grönområden. Flera av områdena har höga kvaliteter, både ekologiskt och ur rekreationssynpunkt. De ligger också jämförelsevis centralt i förhållande till befolkningscentra, både inom och utanför Nacka kommun.

Stockholmsregionen har en struktur av grönska som sträcker sig från landsbygd in mot centrum, vilket ger goda möjligheter till daglig vistelse i natur. Regionalt kan grönsstrukturen delas in i tio gröna kilar, naturområden mellan bebyggda områden som tillsammans bildar en stjärnformad struktur längs spår- och vägsystemen. Områdena har stora natur-, kultur och friluftsvärden och är till vissa delar skyddade. Två av dessa kilar, Nacka-Värmdökilen och Tyrestakilen stäcker sig igenom Nacka kommun och inrymmer två regionala vandringsleder, Boo-Värmdöleden respektive Sörmlandsleden. Förhållandena vid kommungränsen skiljer sig dock åt: Där Tyrestakilen passerar över från Erstaviks skogsområde i Nacka är den gröna strukturen uppbruten av Bollmoras

ÖVERSIKT NACKA KOMMUN

- Skog
- Öppen mark
- Bebyggelse
- Naturreservat

0 750 1 500 3 000 m

Skala: 1:56 000 | A3
Datum: 2010-03-23
WSP - Landskap och Miljö

bebyggelse. Nacka-Värmdökilen har däremot en mjukare övergång mot Ormingelandet i Värmdö. Ett tiotal naturreservat finns i Nacka inom grönkilstrukturerna.

Stockholmsregionen är dock starkt växande; befolkningen ökar med ca 20 000 invånare per år och kan på 30 års sikt komma att växa med upp till 600 000 nya invånare, med ökad exploatering som följd. För att kunna behålla och utveckla de höga levnadskvaliteter, biologisk mångfald och ekosystemtjänster som tätortsnära natur kan ge, krävs bättre kunskapsunderlag som beskriver grönområdenas värde för invånarna. Ett grönstrukturprogram redovisar ett sektorsintresse och utgör ett strategiskt underlag för fysisk planering, naturvårdsfrågor och folkhälsoarbetet i kommunen.

Arbetet med att ta fram ett grönstrukturprogram för Nacka inleddes under våren 2008. En inventering av naturvärdena gjordes under 2008–09. Rekreativvärdena inventerades 2009–10.

Nacka kommun har en totalyta på drygt 10 000 hektar, varav 9 543 hektar är land och 463 hektar vatten. Den totala ytan skog är drygt 5 000 hektar varav drygt 2 000 hektar ägs av Nacka kommun. Den kommunägda skogen är FSC-certifierad och inga avverkningar har skett på senare tid. Jordbruk i liten skala bedrivs i Erstavik och i Velamsund. Vägar och bebyggelse upptar en växande andel av kommunens areal.

Naturen är en av de stora kvaliteter kommunen har att erbjuda. I takt med att antalet invånare växer behöver man hantera tillväxten, så att människors möjlighet att

nå ut till naturområden med höga kvaliteter inte blir begränsad. Det är också viktigt att vårda naturmiljöer så att de behåller sin ursprunglighet och artrikedom.

Under åren har en rad länsövergripande inventeringar genomförts, bland annat nyckelbiotopsinventeringen, som identifierat värdefulla skogsområden, och ängs- och betesmarksinventeringen. En hel del värdefulla marker har trots dessa insatser fortfarande varit okända. För att komplettera kunskapen om kommunens naturområden har Ekologigruppen flygbildstolkat och fältinventerat kommunen (delar av skogarna har fältinventerats av Skogsstyrelsen). En hel rad tidigare okända naturvärden har därmed blivit kända. Den samlade informationen om Nackas värdefulla naturområden finns nu i en databas som kan uppdateras vartefter ny kunskap tillkommer.

Naturvärdesinventeringen har sedan legat till grund för den inventering av grönstrukturens rekreativa värden som WSP utfört åt kommunen. Bägge dessa underlagsrapporter finns att hämta på kommunens webbplats.

Vid urbaniseringen av Nacka är det en stor utmaning att säkra tillgången till natur och till attraktiva parker och promenadstråk. Det är också viktigt att öka tillgängligheten till den bostadsnära naturen och skapa nya attraktiva parker som stimulerar till möten och aktivitet. Fler ska lockas till utevistelse och Nackas gröna miljöer ska ge möjlighet till rekreation och lek för alla åldrar och grupper i samhället.

Vad är ett grönstrukturprogram?

Grönstrukturprogrammets syfte

Nackas grönstrukturprogram ska innefatta inventeringar, rekommendationer och analyser av kommunens gröna områden utifrån rekreativa, kulturhistoriska och ekologiska värden. Programmet omfattar alla grönytor i kommunen, privata som kommunägda. Den ska även ta upp en del strategiska utvecklingsfrågor.

Några av programmets viktigaste syften

- Genom en inventering och lägesanalys av grönstrukturen i kommunen ska programmet understödja strategiska framtidsbeslut om fysisk planering, hållbart samhällsbyggande, naturskydd och folkhälsa. Detta medför en minskad risk för misshushållning av kommunens gröna resurser.
- Den ska ge riktlinjer i konkreta planärenden och vägledning i beslut som rör skötsel- och naturvårdsfrågor.
- Programmet ska underlätta för medborgare och näringsliv att hitta information om kommunens gröna och rekreationsytor, som kan tänkas stimulera till ökat rörligt friluftsliv, förbättrad hälsa och djupare kunskap om park- och naturmarkernas värde.

Syftet med naturvärdesinventeringen är att redovisa vilka delar av naturen i kommunen som har höga naturvärden. Oftast är det dessa områden som har strukturer som ger förutsättningar för förekomst av rödlistade arter och indikator-/signalarter. När det gäller skogsområden består dessa strukturer av gamla, ibland grova

träd och död ved. I betesmarker är det istället öppenheten – avsaknaden av tätt trädskikt, i kombination med långvarig skötsel i form av bete som utgör förutsättningen för naturvärdena. Underlagsrapporten har på kommunens uppdrag tagits fram av Ekologigruppen.

Syftet med den rekreativa inventeringen är att öka kunskapen om kommunens rekreativa värden utifrån ett upplevelseperspektiv: Vilka typer av miljöer är mest uppskattade och var finns de? Syftet är också att föreslå rekreativa mål och riktlinjer för Nackas grönstruktur. Utöver att vara underlag för kommunens övergripande grönstrukturplanering, utgör rapporten ett viktigt kunskapsunderlag och en idébank för den mer detaljerade stadsplaneringen och förvaltningen av Nackas grönytor. Underlagsrapporten har på kommunens uppdrag tagits fram av WSP Samhällsbyggnad.

Inventeringar

Naturvärden:

Ekologigruppen AB svarade för naturinventeringen av grönområdena, som gjordes 2008–09. I uppdraget ingick både att kartlägga de olika naturtyperna som finns i Nacka men också att klassificera dessa i enlighet med Naturvårdsverkets rekommendationer där värdena delas in i värdeklasser 1, 2 eller 3, motsvarande nationellt, regionalt eller kommunalt intresse. Genom denna klassning ges en av de viktigaste förutsättningarna för att kunna prioritera åtgärder för bevarande och utveckling av värden.

Rekreativa värden

Inventering av den rekreativa grönstrukturen gjordes av WSP 2009–10.

I uppdraget ingick att

- Identifiera och beskriva upplevelsevärden och andra rekreativa värden.
- Ange samband, brister, konfliktpunkter och behov av åtgärder.
- Lyfta fram möjligheter och förutsättningar för utveckling av grönstrukturens rekreativa värden och ge förslag till åtgärder.

I delrapporten beskrivs

- Hur Nackas natur och parker används idag samt befintliga anläggningar för rekreation.
- Vilka typer av upplevelsevärden Nackas grönstruktur erbjuder och var de högsta värdena finns.
- Var brister i grönstrukturen finns och vilka hoten mot de rekreativa värdena är.

Arbetet har bestått av två delar.

1 Identifiera på vilket sätt grönstrukturen i Nacka ska beskrivas och därefter avgränsa och digitalisera grönytor i Nacka utifrån detta. Uppgifter om de flesta grönytor har lagts in i kommunens databas. En heltäckande fältinventering har inte varit möjlig att genomföra och många grönytor har analyserats enbart från kartmaterial, flygbilder och Eniros utsiktsskärningar. I kommunens fortsatta arbete med grönstruktur och parkplanering kan databasen kompletteras med ytterligare information. Digitaliseringen har utförts av Nackas lantmäterienhet medan underlag och beskrivningar tagits fram av WSP.

2 Upplevelsevärden inom grönstrukturen har identifierats med hjälp av den metodik som utarbetats för ”Upplevelsevärden i Storstockholms gröna kilar” (Regionplanekontoret 2002–2004). En anpassning har gjorts till Nackas speciella karaktär och till behov av större detaljeringsgrad för den kommunala planeringsnivån. För att beskriva upplevelsevärden i kommunens större naturområden används de utredningar som Regionplanekontoret, RTK, tagit fram för upplevelsevärden i de gröna kilarna. Värden i RTK:s rapporter för Nacka-Värmdökilen, 5:2004, och för Tyrestakilen 6:2004 har lyfts in i rekreationsrapporten.

Sammanställning av digital information har gjorts utifrån befintligt kartunderlag/GIS-underlag från Länsstyrelsen, Regionplanekontoret och Nacka kommun. Inom kommunen finns ett stort antal detaljerade inventeringar och analyser för olika områden. Det har inte varit möjligt att ta del av alla dessa men utredningar av Erstaviksområdet, landskapsanalys för Nacka centrum och skötselplaner för naturreservat har studerats och tillämpliga delar har inarbetats i denna rapport.

Avgränsning och sammanhang

Grönstrukturprogrammet antogs av kommunstyrelsen som program. Programmet är vid sidan av översiktsplanen vägledande för hur kommunens grönområden ska hanteras och behandlar dessa frågor mer ingående än vad som är möjligt i översiktsplanen. Grönstrukturprogrammet behandlar framförallt markanvändningen på

ej bebyggd mark, men även en del strategiska utvecklingsfrågor. Genom en samlad och övergripande bild av grönstrukturen i kommunen understöds strategiska framtidsbeslut vad gäller fysisk planering, hållbart samhällsbyggande och naturskydd. Grönstrukturprogrammet ger ökad kunskap om befintliga förhållanden och vägledning i samband med detaljplanering, exploatering och naturområdesskötsel. Grönstrukturprogrammet är också ett underlag till översiktsplanen, där även program för kust och kulturmiljö ingår.

Grönstrukturprogrammet redovisar och lyfter fram områden med stora natur- och rekreativa värden. Den fullständiga avvägningen mellan dessa värdeområden och allmänna intressen görs däremot i översiktsplanen.

Rekreativa värden

I princip inbegriper grönstrukturen all obebyggd mark i Nacka som inte är hårdgjord. I grönstrukturprogrammet har dock vissa torg och stadsrum som uppfattas ha en tydlig identitet och hög användbarhet som mötesplatser tagits med. De ingår i promenadstråk eller utgör viktiga offentliga rum för olika aktiviteter. I Nacka finns många äldre villaområden med stora tomter och mycket grönska.

Inventeringen bygger på generell kunskap om grönstruktur och upplevelsevärden utifrån kunskapsläget 2009. Det har inte ingått i deluppdraget att studera hur natur och parker i Nacka verkligen används eller vad boende egentligen tycker om sina parker och grönområden. Den fokusstudie kring grönstruktur som genomfördes i februari 2009 visade dock på tydlig samstämmighet kring vissa frågeställningar, till exempel vad som uppskattas mest och vilka brister man upplever inom grönstrukturen.

Naturvärden

Naturområden med höga naturvärden är oftast områden med förutsättningar för förekomst av rödlistade arter och indikator-/signalarter. I skogsområden med höga naturvärden finns gamla, ibland grova träd och död ved. I betesmarker är det istället öppenheten, avsaknaden av tätt trädskikt, i kombination med långvarig skötsel i form av bete som utgör naturvärdena.

Varje område som bedöms ha höga naturvärden har klassats i enlighet med den tregradiga skala som rekommenderas av Naturvårdsverket. Klass 1 (högsta naturvärde) används för ett område som bedöms vara av nationellt intresse, klass 2 (mycket högt naturvärde) används för områden som bedöms vara intressanta i ett regionalt perspektiv och klass 3 (höga naturvärden) används för kommunalt intressanta naturområden.

Redovisningen av kommunens värdefulla naturområden bygger dels på tidigare inventeringar, dels på de nya inventeringar som genomfördes under 2008. I underlagsrapporten beskrivs mer utförligt hur naturvärdesbedömningen gått till.

Fortsatt arbete

Arbetet med grönstrukturen är en ständigt pågående process. Det inventeringsmaterial som tagits fram behöver viss ytterligare bearbetning som inte rymts inom detta projekt. Exempelvis kan upplevelsevärden och så kallade sociotoper i närområden lyftas fram tydligare. Grönstrukturprogrammet hanterar emellertid den övergripande grönstrukturen.

Det digitala materialet kommer att kopplas till kommunens databas och kunna användas för olika planeringsanalyser. Med hjälp av nya inventeringsdata från grönstrukturprogrammet kommer flera GIS-analyser att kunna utföras såsom grönyttetillgång, ekologiska spridningssamband, bristområdesanalyser, tillgänglighet till grönområden med mera.

Arbetsprocessen

För att se till att grönstrukturprogrammet verkligen används krävs en bred förankring av innehållet. Processen med att ta fram programmet är därför minst lika viktig som det slutgiltiga dokumentet.

Målen med processen är:

- att grönstrukturprogrammet ska baseras på ett brett faktaunderlag
- att föra en dialog som leder till en bred förankring bland boende, markägare, intresseorganisationer, politiker, tjänstemän och myndigheter.

För att samla in kunskap och synpunkter skickas grönstrukturprogrammet på remiss till ett antal instanser och olika intressenter bjuds in till samrådsmöten. Dessutom finns en referensgrupp till projektet med representanter från föreningslivet.

Arbetet med grönstrukturprogrammet pågår under 2009–2011:

2008, vår	Grönstrukturprogrammet påbörjades
2008–09	Inventeringar
2009–10	Förslag till grönstrukturprogram tas fram
2010, sommar	Samråd om grönstrukturprogrammet
2010, höst	Förslaget bearbetas efter inkomna synpunkter och delar av det arbetas in i den kommande översiktsplanen
2011, vår	Kommunstyrelsen antar grönstrukturprogrammet

GRÖNOMRÅDEN IDAG

Vad är egentligen ”grönstruktur”?

Grönstruktur är en samlade benämning på det gröna nätverk som byggs upp av parker, naturområden, gröna stråk, stränder, trädgårdar, kyrkogårdar, koloniområden, trafikgrönytor, eller mer generellt uttryckt – samtliga markområden inom kommunen som varken är bebyggda eller hårdgjorda.

När det gäller grönytor behandlas ofta endast kommunalt ägd park- och naturmark. Denna ”formella” grönstruktur utgör endast en mindre del av den totala, ”faktiska” grönstrukturen i kommunen. Uttrycket ”faktisk” grönstruktur trycker på att det handlar om alla områden, oavsett ägoförhållanden (se figur 1). Ofta hanteras enbart den formella grönstrukturen i kommunernas planering, det vill säga områden som ingår i den kommunalt ägda och underhållna park- och naturmarken, vilket för Nackas del inte skulle ge en särskilt rättvisande bild med tanke på många av grönytorerna i Nacka är på privat mark. Av den anledningen inkluderas samtliga grönytor i programmet.

Grönstrukturen bör också vara planerad enligt en överordnad strategi dvs. man ska kunna finna ett system i strukturen. Grönstrukturen bildar en infrastruktur jämbördig med andra strukturer i staden (trafikstruktur, bebyggelsestruktur och så vidare). En sådan infrastruktur

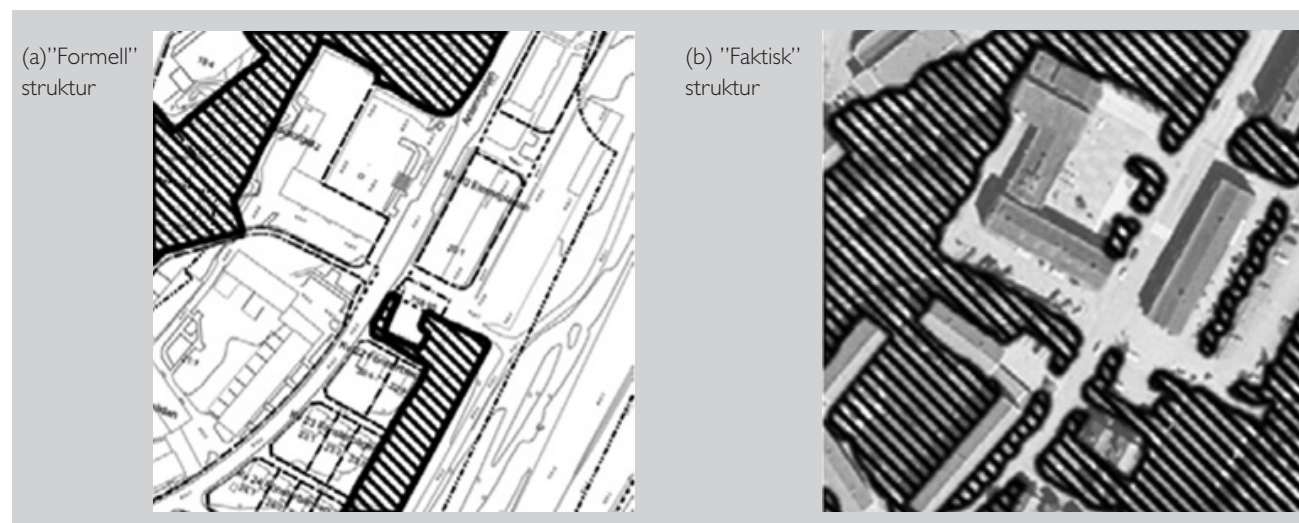

Fig. 1. Ett fiktivt exempel på principer för kartering av grönstruktur.

innebär att parker och andra grönområden hänger samman och gör det möjligt för stadens invånare att lätt röra sig mellan grönområdena. En sammanhängande grönstruktur är också en förutsättning för att kunna bevara Nackanaturens biologiska värden.

Natur, parker, grönstråk, alléer, mm bildar en grön struktur i staden med många samverkande funktioner för stadsbild, biologisk mångfald, rekreation, lokalklimat, rening av luft och vatten. I den kommunala grönstrukturplaneringen brukar framförallt tre perspektiv lyftas fram:

Det ekologiska perspektivet

Naturområden och parker är också nödvändiga för att skapa väl fungerande ekosystem, med ett rikt växt- och djurliv, vilket i sig skapar uppskattade miljöer för människorna.

Det sociala/rekreativa perspektivet

Parkerna och naturen har en viktig social och rekreativ funktion som mötesplats och vistelserum för människor. Här kan rymmas en mångfald av aktiviteter med möjligheter till lek, spel, motion och ibland odling. Här

ska också finnas möjlighet att uppleva stillhet, avkoppling och att andas frisk luft.

Det kulturella, kulturhistoriska perspektivet

Grönområden är ofta bärare av orten/stadens kulturella identitet. I parker och grönområden bevaras strukturer och spår av kommunens historia. Här kan finnas fornlämningsområden, byggnader och parker från tidigare sekler, rester av äldre odlingslandskap och mer sentida lämningar efter industri och verksamheter. Den gröna miljön kan även förmedla sin tids sociala och politiska strömningar, till exempel genom folkparker, semesterhem för arbetare, kolonilottsområden, samfällt ägda allmänningar och parker. Grönstrukturen är också betydelsefull för stadsbilden och den kulturella identiteten orten/staden förmedlar till sina invånare och besökare.

Grönområdenas roll för hållbar stadsbyggnad – en underskattad resurs

Miljöforskningsrådet Formas slutrapport (Lundgren Alm et al. 2004) om grönstrukturen i stadsplaneringen konstaterar att grönstrukturen omfattar både enskilda gröna beståndsdelar (såsom träd, buskar etcetera) och gröna miljöer (större gröna ytor såsom skogspartier, sportfält och buskage). Den har en dokumenterat mångfunktionell betydelse med flera rumsliga, ekologiska, sociala och kulturella dimensioner. Men samtidigt som grönområdena värderas högt och uppskattas av kommuninvånarna betraktas de ofta som en exploateringsreserv. Denna något paradoxala situation ger grön-

Vistelserum för små människor ska väcka fantasin och inspirera till lek.

områdena en mycket speciell position i stadslandskapet såväl som i stadsplaneringen. ”Grönstrukturen bör inte längre betraktas som en negation av staden utan snarare som ett verktyg för stadsplaneringen” (Lundgren Alm et al. 2004, s. 51).

Forskarna pekar också på att de gröna ytorna ofta behandlas separerat från övriga områden, istället för att betraktas som en del av eller ett fundament för stadsutvecklingen i stort. Den starka traditionen av sektorsvis uppdelning i stadsplaneringen försvårar synsättet att se de gröna elementen som integrerade delar av stadsmiljöer snarare än självständiga element.

Det uppstår därmed en situation där grönstrukturplaneringen ständigt hamnar i en defensiv och bevarandeariktad position istället för att ses som ett aktivt instrument i samhällsplaneringen. Även det traditionella sättet att beskriva stadslandskapet i termer av byggnader och rum är polariserande, genom att de gröna rummen reduceras till en bakgrund för bebyggelsen snarare än egna stadsbyggnadselement. Grönstrukturen bör användas som ett verktyg för en hållbar stadsutveckling!

Allt mer forskning pekar också på grönområdenas viktiga samhällsroll att tillhandahålla människan ekosystemtjänster såsom dagvattenrening, klimatutjämning och förbättring av luftmiljön. Parker och natur i staden har en viktig funktion när det gäller att reglera temperatur och vindar. Under varma somrar kan temperaturen vara flera grader lägre i en omgivande park än i bebyggda kvarter. Detta beror på att solstrålningen absorberas och lagras i större utsträckning i gator och byggnader

än i vegetation. Träd blir på så sätt effektiva avkylare. Vindturbulens kring stora huskroppar kan också dämpas med hjälp av omgivande växtlighets grenverk.

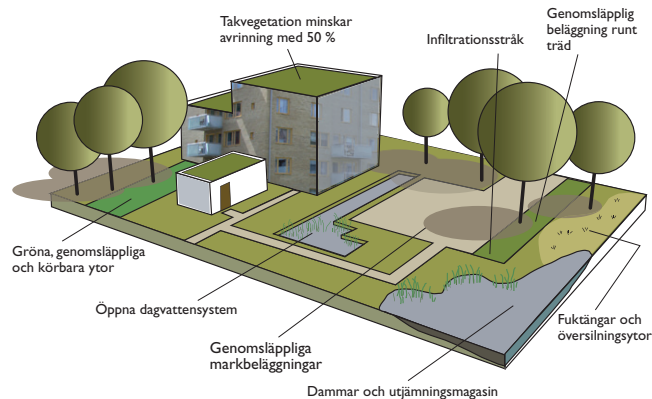

Fig. 2. Exempel på grönstrukturens ekosystemtjänster. Illustration Boverket, idé: Veg Tech.

Boverket (”Mångfunktionella ytor” 2010) framhåller att grönområden i tätort likaväl kan verka som luftrenare som avkylare och på så sätt förbättra kvaliteten på luften. Stadsluft har hög föroreningshalt och halten är större ju mindre vegetationsmängd som finns i staden. Träd, särskilt barrträd, har en renande funktion då de kan rena luften från stoft och gaser. Lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) förutsätter oftast intilliggande grönområden för absorption av dagvattnet. I flera kommuner har man också insett grönyrtornas viktiga roller som absorberare av markföroreningar och latent utjämningsmagasin i samband med ökade översvämningrisker på grund av klimatförändringarna. Även trafikbuller kan märkbart sänkas med hjälp av växtlighet på mark och husfasad.

Dagvatten och grönska.

Förtätning bör handla om kvalitet och mångutnyttjande

Med ”förtätning” menas ofta en förtätning av boendet. Boendets nivå är fotgängarstaden och från det perspektivet argumenterar flera landskapsarkitekter och fors-

kare för att det behövs olika täthet på olika platser med olika kvaliteter. Det är alltså inte en fråga om tätt eller glest utan både och. En förtätning kan då även avse en kvalitativ förtätning, till exempel av grönstrukturkvaliteter (Lundgren Alm 2003). Fotgängarstaden, eller ”promenadstaden” som ideal har också förts fram av trafikforskare vid Chalmers, som ett medel att motverka den utspridningstendens som följer av en alltför stark inriktning på motortrafiksystem i stadslandskapet. (Reneland 2001). Ett synsätt som bland annat Stockholm stad tagit fasta på i sitt översiktsplanarbete.

Miljöforskningsrådet Formas utvecklar resonemanget vidare: ”Om man antar att långsiktigt hållbara städer fordrar en långsiktigt hållbar rörlighet bör samhället eftersträva korta transporter av personer och gods med uthålliga färdmedel” (Reneland & Hagson 1999). Detta synsätt ger dock rumsliga effekter på de urbana strukturerna. Transportforskare framför ofta förtätning som ett medel att hantera dessa problem. Grönstrukturforskare fokuserar i sin tur på grönskans mångfunktionella betydelse som en viktig utgångspunkt för arbetet med att utveckla långsiktigt hållbara städer.

Förtätning är dock ingalunda ett entydigt begrepp utan kan avse såväl byggnadsyta som integration av funktioner och markanvändning eller befolkningstäthet. Med hänvisning till att svenska städer är gröna och glesa i förhållande till städer på den europeiska kontinenten föreslås förtätningen ske på grön mark, som av olika skäl bedöms ha låg kvalitet. I sådana situationer hamnar ofta företrädare för kunskaper om transporteffektivitet

på kollisionskurs med företrädare för kunskaper om grönstrukturens mångfunktionella betydelse för staden och stadsmänniskan. (Lundgren Alm et al. 2004 s. 6)

Mer hårdhänt placerad ny bebyggelse. Exempel på förtätning vid Grävlingberg.

Ett annat försök att hantera denna motsägelsefulla utmaning som samhällsplanerare, naturvårdare och allmänhet står inför, benämns ofta compact sprawl (”kompakt utglesning”): Kompaktheten innebär här ett mått på en stadsmiljö som är både tät och grön. ”Grön” som i ett högvärdigt offentligt stadsrum bestående av parker och natur men som också kan vara torg, strandkajer och lekplatser. (Ståhle, Svenska Dagbladet 081221)

Gemensamt för många av dessa idéströmningar är insikten att urbaniseringsprocessen hela tiden fortsätter men som delvis kan pareras genom att se till att platser och grönområdena blir så mångfunktionella och

högkvalitativa som möjligt. Det vi förlorar i kvantitet kan ibland – men inte alltid – tas igen genom att öka kvaliteten på grönområdena

Rekreation ur ett folkhälsopespektiv

Studier visar på ett positivt samband hälsa – vistelse i grönområden

Natur och grönområden har stor betydelse för vår fysiska och psykiska hälsa. Många undersökningar visar att promenader, friluftsliv och annan fysisk aktivitet i det fria gör människor friskare och förebygger olika sjukdomstillstånd. Närhet till natur- och parkområden i människors vardagsmiljöer ökar möjlighet till rekreation och upplevelser och har därför stor betydelse för livskvalitet, stressnivå och hälsa.

Barn, äldre och funktionshindrade med nedsatt rörlighet är mer beroende än andra av att det är nära mellan hemmet och lättillgängliga grön- och naturområden för lek, spontan fysisk aktivitet, rekreation och återhämtning.

Den dagliga motionen är viktig. Attraktiva, variationsrika och trygga promenad- och cykelstråk underlättar vardagsmotion och rörelse av olika slag. Att cykla eller gå till jobbet, skolan och affären lockar mer om vägen är trevlig, trygg och miljön tilltalande och upplevelserik.

Barn och ungdomar tillbringar alltmer tid inomhus, framför tv och dataspel. Att i utemiljön skapa attraktiva platser och miljöer för ungdomar är en stor utmaning.

Vackra miljöer uppskattas av alla.

Forskare vid Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp (P Grahn m.fl.) har funnit tydliga samband mellan tillgång till natur- och grönområden och människors förmåga att återhämta sig från stress. Studierna visade att ju närmare hemmet ett grönområde ligger desto oftare besöks de. Människor som ofta besöker natur- och grönområden känner sig mindre stressade. Undersökningar tyder också på att boende som har väl fungerande parker och grönområden nära bostaden i högre utsträckning använder tätortsnära skogar.

Vissa undersökningar tyder på att det är den orörda naturen som ökar välbefinnandet. Undersökningar i Västerås presenterade i Boverkets rapport "Landskapets upplevelsevärden" (2007) antyder att välbefinnande ökar och stress minskar vid promenader och vistelse i skog och naturområden utan anläggningar. Motsvarande samband saknades för områden som innehåller anläggningar. Detta innebär att grönstrukturen bör erbjuda miljöer för fysisk aktivitet med motionsspår och liknande, men också naturområden för fritt strövande utan iordningställda gångvägar och leder.

Termen walkability slår för övrigt på ett intressant sätt en brygga mellan geografi, arkitekturteori och medicinforskning: flertalet nya amerikanska studier visar till exempel att fotgängarvänliga miljöer främjar fysisk aktivitet och minskar risken för fetma, diabetes, och hjärt- och kärlsjukdomar. (Stähle, SvD 081228).

I skogen uppskattar vi främst ostörda naturmiljöer utan vägar och anläggningar. Tystnad och naturljud som stark kontrast till den bullriga stadsmiljön är mycket värdefull för vår psykiska hälsa.

Bullernivåerna ökar i stadslandskapet och det kan vara svårt att skapa ostördhet och tystnad i tätortsnära lägen. Många människor i Nacka lever med höga bullernivåer i sin vardag. Tysta miljöer utomhus kommer att värderas allt högre i framtiden och som komplement till den stadsnära naturen behövs ostörda, tysta områden där inte samhällets buller stör upplevelsen av vindsus, vågor och fågelsång.

Medborgarperspektiv på naturen

Som redovisas i slutet av dokumentet genomfördes en fokusgruppundersökning för att bättre kunna ringa in Nacka kommuns medborgares syn på sina rekreationsområden. Följande resultat framgick:

- Man är väldigt positivt inställd till Nacka och stolt över att bo här.
- Många har flyttat till Nacka just på grund av naturvärdena. Man är regelbundet utomhus i rekreationssyfte.
- Det naturliga är det bästa – parker är substitut för riktig natur.
- Man uppskattar att det finns så många olika naturtyper, man kan välja rekreation efter humör eller säsong.
- Man oroar sig för exploatering eller för snabb tillväxttakt med följden att naturområden och ”Nackaandan” försvinner.
- Man ser brister i kommunikationen genom kommunens olika delar. ”Otillgängligt” är ett återkommande ord i fokusgruppernas associationsövning.
- Viss trafik uppfattas som störande och de som åker bil till jobbet menar att det bildas trafikproppar som orsakas av dåligt vägnät.

Vad utmärker en bra gröstruktur ur social/rekreativ synvinkel?

Nära, välvårdat, tryggt, tillgängligt och tyst

För att människor ska använda parker och grönområden ofta ska de ligga nära bostaden, vara tillgängliga för alla, variationsrika, välvårdade och trygga.

Närhet

Alla studier visar att förutom särskilda kvaliteter spelar avståndet till parken eller naturområdet stor roll (Statens folkhälsoinstitut 2009:02 m. fl.). Naturmarken närmast bostaden används mest; för kortare promenader, motionsrunda, barnens lek med mera. Parker och grönområden på längre avstånd än 300 meter används betydligt mindre för den dagliga rekreationen. På helger kan man förflytta sig längre sträckor, till ett större skogsområde eller utflyktsområde. Närheten är särskilt viktig för små barn och människor med nedsatt rörlighet och äldre.

Förskolorna tillhör den bostadsnära naturens största användargrupp. Närhet till natur är mycket viktigt.

Tillgänglighet

”En ökad tillgänglighet handlar om den demokratiska rätten att kunna röra sig fritt och kunna verka i samhället även för personer med funktionsnedsättning. Att förbättra tillgängligheten är ett av de centrala målen inom handikappolitiken. Allmänna platser, exempelvis gator, torg och parker, samt områden för andra anläggningar än byggnader, till exempel fritidsområden och friluftsbad, ska vid nyanläggning göras tillgängliga och användbara” (www.boverket.se).

Inom grönstrukturplaneringen har en förskjutning av begreppet skett till att omfatta alla brukarkategorier. Att ett grönområde ska vara tillgängligt för alla innebär exempelvis att vägen dit ska vara lätt att hitta och tydligt markerad och kunna nås med cykel och kollektivtrafik, inte bara med bil. Grönområden, parker och grönstråk ska upplevas trygga och välvärdade. Risken finns annars att många inte vågar använda dem.

Frågeställningar om tillgänglighet och möjligheten att vistas i naturen gäller även för dem som saknar kunskap

eller erfarenhet av den svenska naturen. Tydlig information, markerade slingor, stigar och leder ger en känsla av ökad trygghet och kan få fler nysvenskar att våga röra sig i skog och mark.

Allmänna grönytor eller stråk som ”privatiserats” är i praktiken inte tillgängliga eftersom de upplevs som privata. Inom Nacka kommun finns många mindre områden och stråk som upplevs privata trots att de utgör allmän mark. För att undvika konflikter är det viktigt med tydliga gränser mellan privat och offentligt. Ökad tillgänglighet är viktig i grönstrukturplaneringen för Nacka. Bland annat finns behov av att öka tillgängligheten till stränderna och göra det lättare att ta sig fram längs vattnet.

Skötsel

Välvärdade parker och bostadsnära naturområden är några av de viktigaste aspekterna vad gäller trygghet. En grönyta ska se vårdad ut utifrån sin egenart. Det krävs olika skötselinsatser för parker och natur men städning och klottersanering är viktig i alla grönområden. Skräp och klotter uppfattas av de flesta som mycket störande både i parken och i naturen. Vilda snår och tätare skogspartier behövs för att öka naturvärden och därmed upplevelsevärden men då är skötsel av kantzoner och ytorna närmast gång- och cykelvägar viktiga. Gränsen mellan det vårdade landskapet och den ”vilda naturen” bör vara tydlig.

Trygghet-otrygghet

Det är viktigt att man kan känna sig trygg i parken. Välvärdade utemiljöer med ändamålsenlig, regelbunden

skötsel samt god ljussättning vid viktiga platser och stråk som används kvällstid kan hjälpa till att minska upplevelsen av otrygghet. Upplevelsen av otryggheten i parker, vid gångtunnlar, busshållplatser och längs gång- och cykelvägar har uppmärksammats under senaste åren. Upplevelsen av otrygghet är betydligt större än själva faran men då otrygghetskänslan verkar öka och i praktiken kan hindra vissa brukargrupper, främst kvinnor och äldre, från att använda utemiljön måste den tas på allvar. Problemet kan inte lösas genom grönstrukturplanering, men hänsyn ska tas till trygghetsfrågor vid planering och skötsel av de bostadsnära grönområdena. Det behövs en variation av miljöer även under dygnets mörka timmar. Både ljussatta stråk och gator där många rör sig och mörka stigar för naturromantiker och stjärnskådare.

Buller och tysta områden

Stora delar av Nacka är utsatta för trafikbuller. Ekvivalenta ljudnivåer på 55 dBA brukar anges som riktvärde för utemiljö inom stadsnära områden .

Ekvivalentnivåer på 55 dBA innebär för det mesta att trafikbrus ingår i ljudbilden. Det är inte tyst. Ljudnivåer på 40-45 dBA brukar anges som eftersträvanvärt i stadens parker och naturområden. Ekvivalenta ljudnivåer på 35-40 dBA får betraktas som tyst. Det är emellertid svårt att ange en mätbar ljudnivå för tysta områden. Naturvårdsverket har tagit fram förslag där man istället för ekvivalentnivåer anger civilisationsljud till exempel trafikbuller under antal minuter per timme. Några riktvärden för tysta områden finns inte.

Topografi, vatten och placering av bullerkällan bestämmer ljudspridningen. Bebyggelse kan ge betydande lokal avskärmning av buller. Svårast att avskärma är det långsträckta bullret från trafikleder. De högt placerade trafiklederna innebär att trafikbullret sprids över stora områden. Bullerskärmar ger avskärmning närmast vägen men kan i vissa fall leda till ökad bullerspridning längre bort från vägen, så kallat ”bullerregn”. För att även i framtiden kunna erbjuda attraktiva grönområden i Nacka måste trafikbullret begränsas och tysta områden bevaras och/eller, genom olika planeringsåtgärder, återskapas.

Användning av den bostadsnära grönstrukturen

Nackas invånare använder regelbundet närmiljöer, parker och naturområden på en mängd olika sätt beroende på ålder, intressen och årstid. De stora användarna av närmiljön är barn- och ungdomsgrupper, familjer och pensionärer. De största parkanvändarna är barn med medföljande vuxen. Då är lekparken men också skogsområden efterfrågade målpunkter. För vuxna är kortare eller längre promenader en uppskattad och värdefull aktivitet. För äldre är promenaden nära hemmet extra viktig för hälsan. Det ställer särskilda krav på tillgänglighet och trevliga sittplatser.

Naturmark har visat sig vara den absolut bästa lekplatsen för mindre barn. Här finns den variation och mångfald som inspirerar. Kompletteras naturen med gungor och andra lekredskap ökar attraktiviteten ytterligare. Tonåringar vill träffa jämnåriga. De har behov av att synas men också av att kunna dra sig undan vuxna. Stora parker, utsiktsberg vid vatten, badplatser, och idrotts-

platser är exempel på attraktiva målpunkter. Denna åldersgrupp rör sig också mycket utomhus till fots eller med cykel. En annan brukarkategori som regelbundet rör sig i grönstrukturen är hundägare.

Gröna begrepp

Som redovisats ovan använder vi grönområden på olika sätt och för olika ändamål: Den bostadsnära skogen för den dagliga motionsrundan, cykelturerna, hundrastningen och barnens lek. Grannskapsparken eller den lokala parken för grannskapets gemensamma aktiviteter, fester och lek. Naturområden eller parker inom någon kilometer från hemmet används för helgbesök, sportaktiviteter och familjeutflykter, medan mer avlägsna naturområden eller sevärdheter används för speciella utflykter. Beroende på parkens storlek och användning kan innehållet variera.

Alla parker ska dock upplevas grönskande och inbjuda till vistelse. De ska innehålla delar som kan upplevas som en ”grön oas”, det vill säga en attraktiv plats för samvaro med träd, blommande växter och sittplats. Parkerna är en viktig plats för sociala möten. Ibland möts man vid sandlådan men i större parker bör också finnas attraktiva träffpunkter som lockar många. Platser där man kan utöva olika aktiviteter eller där det upplevs naturligt att bara sitta och titta på andra parkbesökare.

Parker och grönområden kan indelas i olika kategorier beroende på storlek, avstånd till bostaden samt innehåll.

För Nacka kommun föreslås följande standard för den sociala/rekreativa grönstrukturen:

Bostadsgården utgör den mest bostadsnära grönytan för Nackas invånare. Gården ska vara lummig, grön och innehålla lekplats för de minsta barnen. Bostadsgårdar förvaltas inte av kommunen men dess kvaliteter bör bevakas i samband med planläggning och bygglov. Bostadsgårdar redovisas inte i GIS-databasen.

En kvarterslekplats i allmän regi med lek för mindre barn bör finnas där gemensamma gårdar saknas. En kvarterslekplats bör ligga inom 50 meter från bostaden. I GIS-databasen ingår kvarterlekplatser i kategorin minigrönyta..

Grannskapsparken erbjuder lek- och bolltytor men även plats för samvaro och platser för lugn och ro. Grannskapsparken bör vara minst 1-5 hektar och ligga inom 200 meter från bostaden. På grund av Nackas topografi består grannskapsparkerna ofta av flera mindre exempelvis av en plan yta för bollspel och en naturkulle med lekplats. Inom kommunen finns samfällt ägda parker med denna funktion, här kallade allmänningar. Dessa har också benämnts grannskapspark.

Kommundelspark (stadsdelspark), innehåller attraktioner som har speciell lockelse för invånarna i hela kommundelen. Den uppfyller den enskildes behov men även organiserade gruppers. Här kan finnas större lekplats, gräsytor för bollspel, natur, vatten, grön oas och mötesplatser med mera. I Nacka finns denna parktyp bland annat i Orminge och i Fisksätra. Kommun-

delsparken bör vara minst 7 hektar och ligga inom 500 meter från bostaden.

Prydnadsparken/kulturparken är ofta mer stadsmässig till sin prägel och finns framförallt som vackra platser för vuxna i Nackas centrala delar. De kan också utgöras av kulturparker som vårdas med särskild hänsyn till skönhetsvärden, till exempel Zettervallsparken.

Närskog/närnatur är en mycket värdefull del av Nackas grönstruktur, inte minst för barnens lek och upplevelse. Det är naturmark som är rik på stigar och med markvegetation påverkad av slitage. Påverkan varierar beroende på intilliggande bostadsområdes storlek och antal invånare. Även inom områden som i rapporten angetts som natur (mer opåverkad skog) finns en kantzon på cirka 100-150 meter närmast bebyggelse som egentligen är att betrakta som närskog. Inne bland bebyggelsen finns många mindre skogshöjder insprängda bland bebyggelse som fyller denna funktion. Skogspartiet bör vara större än 200x200 meter för att kunna fungera som närskog.

Strövområde är större sammanhängande friluftsområde där man kan vandra i natur- och kulturlandskap i flera timmar. Det ska finnas utrymme för fritt strövande men också för markerade leder och serviceanläggningar för rekreation. Inom strövområdet ska finnas tysta delar. Strövområden bör vara större än 100 hektar men helst större än 500 hektar. Man ska från bostaden inte ha längre avstånd än en kilometer till något av kommunens strövområden.

Naturresevat Många av kommunens strövområden utgör naturresevat.

Grönstråk knyter samman olika grönområden. Ibland är de breda naturstråk men ofta smala stråk med bostadsnära natur eller park. Många grönstråk innehåller gång- och cykelvägar eller stigar. Längs stråken finns möjlighet att uppleva årstidväxlingar, fågelsång och vindsus på promenaden eller cykelturen till jobbet, till affären med mera.

Strandpromenader/strandparker utgör en särskild typ av grönstråk längs vattnen. Strandpromenaderna kan ha olika karaktär; natur, park eller lugn villagata. Inom kommunen finns också grönytor som används för en speciell typ av rekreation eller som ofta används för viss rekreation (promenader och liknande) trots att det inte är huvudfunktionen.

Minigrönyta/grönplättar; utgörs av små parkytor med gräs och lite träd. Det är ofta grönytor som ”blivit över”. Ibland finns stigar, lekanordningar, parksoffor eller en liten bollplan och minigrönytan fungerar som kvarterslekplats. Men oftast saknar dessa ytor en tydlig funktion. Små grönplättar eller dungar kan dock vara värdefulla i stadsbilden, som avskärmning mot trafikleder eller som allmänna grönytor inom i övrigt privata villaområden.

I kommunen finns dessutom:

Kyrkogårdar

Koloniområden

Idrottsområden

Golfbanor

Trafikgrönytor, skydds zoner och överbliven mark

Vissa natur- och parkområden längs gator och vägar med viss funktion som närskog, grönstråk eller avskärmning men som är störda av trafikbuller har lagts in i GIS-databasen under kategorin trafikgrönytor. Skydds zoner och överbliven mark redovisas inte.

Upplevelsevärden

Under 1970- och 1980-talet studerades grönområdets olika funktion, hur de användes. Tonvikten låg på aktiviteter och anläggningar för rekreation. Under senare år har större fokus legat på upplevelser och attraktivitet inom grönstrukturen. Varför besöker vi vissa områden?

OLIKA TYPER AV GRÖNOMRÅDEN

- Strövmråden och utflyktsområden
- Promenadområden
- Nämatur och närskog
- Kommunalspark
- Grannskapspark och allmänning
- Övrig grönyta

Vilka egenskaper i grönstrukturen uppskattas mest?
 Vilka upplevelsevärden måste värnas?

Forskning kring upplevelsevärden och grönområdets betydelse för vår fysiska och psykiska hälsa har bedrivits vid lantbruksuniversitetet i Alnarp (Patrik Grahn). Upplevelsevärden har också studerats av Regionplanekontoret (RTK) i samband med kartläggning av upplevelsevärden i Storstockholms gröna kilar 2004.

RTK har sammanställt de mest uppskattade värdena till sju upplevelsevärden. Studien visade att de områden som innehöll flera värden ofta var de mest uppskattade, exempelvis områden med både trolsk ”John Bauerskog”, vattenkontakt och gamla kulturmiljöer. Vi uppskattar olika miljöer beroende på var vi vuxit upp och vilka minnen vi bär på.

Undersökningar tyder på att människor från olika kulturer använder grönområden på lite olika sätt men det finns många gemensamma drag (Lisberg Jensen 2008). Att den bostadsnära parken och naturmarken är städad, välvårdad och upplevs trygg är viktigt (”Landskapets upplevelsevärden”, Boverket 2007). Vackert landskap med stora träd, inslag av kulturmiljö, berg med gamla, måleriska tallar, utsikt och vattenkontakt samt en viss öppenhet kännetecknar många av de mest attraktiva parkmiljöerna i Nacka. Av dessa kan nämnas Nyckelviken, Storängsparken, Skuruparken, Saltsjö Duvnäs, Fisksättra holme och Boo gård.

I de djupintervjuer som genomfördes i samband med RTK:s studier av upplevelsevärden i de gröna kilarna framkom att många människor beskriver kvalitet i termer som avskildhet från andra människor och anlagda miljöer. Det vanligaste önskemålet med att vistas i naturen är att uppleva lugn och ro och att komma ifrån stadens intensiva miljö. Detta bekräftas av de studier som Boverket genomförde inför sin rapport om ”Landskapets upplevelsevärden” (2007).

Kravet på särpräglade naturmiljöer och artrikedom verkar vara av underordnad betydelse för aktiv fysisk rekreation som jogging, terrängcykling med mera. Vissa upplevelsevärden kan vara svåra att förena. För den som vill vandra ostörd och uppleva vildmark kan en del andra mer intensiva rekreativitet upplevas störande. Människors förväntningar på ett grönområde de vistas i har avgörande betydelse för hur området upplevs. Det finns ett tydligt samband mellan förväntningar – upplevelse – störningar. I den tätare stadsbygden är förväntningarna på ostördhet och känsla av ursprunglighet och vildmark mindre än i skogsområden ute på landsbygden. Å andra sidan kan platser som fortfarande har dessa kvaliteter i närheten av staden erbjuda mycket starka upplevelser och ger kanske större möjlighet till psykisk återhämtning och ro än andra gröna- och naturområden. Även upplevelsen av kulturlandskap och lantlighet i nära anslutning till staden har särskilt höga värden. Inom Nacka finns fortfarande några områden med dessa upplevelsekvalliteter.

Fyra aspekter av upplevelsevärdena bedöms särskilt viktiga att beakta

- Värdet av tystnad, ensamhet och rofylldhet.
- Värdet av naturupplevelse utan anläggningar.
- Värdet av flera olika upplevelser. Variation/värdetäthet.
- Behov av storlek och planering så att störningar och konflikter mellan olika brukargrupper undviks.

Friluftsområden/strövområden

Kommunen och WSP har här tagit fram en metodik för beskrivning av den bostadsnära grönstrukturen. Vissa korrigeringar har gjorts, främst utifrån Ekologigruppens underlagsrapport över naturvärdesinventeringen som redovisar fler områden med värdefull natur än vad som framgått tidigare. Detta har främst påverkat upplevelsevärdena ”Orördhet och trolska miljöer” samt ”Variationsrikedom”. Upplevelsevärdekartorna har därför kompletterats med de strövområden som inte redovisats i RTK:s rapporter över de gröna kilarna, såsom Skuruparken, Ryssbergen och Tollare. För närmare beskrivning av metod med mera hänvisas till Regionplanekontorets rapporter.

Bostadsnära grönstruktur

Den bostadsnära grönstrukturen erbjuder andra typer av upplevelser än natur- och strövområdet. Här ska finnas möjlighet till aktivitet, lek och social samvaro men också avstressande rofyllda miljöer behövs.

Kommunen och WSP har tagit fram några nya upplevelsevärden för den bostadsnära grönstrukturen med en

Skogen lockar till vandringar och picknick.

indelning i områden för vistelse respektive rörelsestråk. Vistelseområden har i sin tur indelats utifrån om de används för aktivitet och lek eller utgör rofylld kultur- eller naturmiljö. För rörelsestråken särskiljs villapromenaden, naturpromenaden eller stråk genom anlagd park. Rörelsestråk längs vatten har redovisats separat. För vistelseområdena har också parkkaraktärer angetts. Med det menas huvudsaklig användning och vilka upplevelser de kan erbjuda, exempelvis lek, idrott, vattenkontakt och utsikt. Bostadsnära upplevelsevärden och parkkaraktärer har inte identifierats via GIS-analys utan genom inventeringar och redovisas knutna till respektive park- och naturområde, det vill säga till respektive grönyta i databasen.

RTK:s upplevelsevärden

1. Orördhet och trolska miljöer.
2. Skogskänsla.
3. Utblickar och öppna landskap (upplevelse av frihet och rymd).
4. Variationsrikedom och naturpedagogik.
5. Kulturhistoria och levande landskap.

Kommunens äldre villaområden med stora lummiga tomter, många träd och vackra gamla villor kan liknas vid parkmiljöer. Promenader i dessa områden tilltalar många.

6. Aktivitet och utmaning.
7. Service och samvaro.

Nacka kommuns upplevelsevärden

8. Bostadsnära natur- och parkmiljöer med redovisning av olika parkkaraktärer.
9. Bostadsnära rörelsestråk.
10. Strandpromenaden.

Regional grönstruktur

Gröna kilar

Storstockholmsregionen är mycket grön jämfört med de flesta andra storstadsregioner i Europa. Tätorterna har vuxit fram utefter vägar och järnvägar och bildar en stjärnform med gröna kilar emellan. Kilarnas viktigaste funktion för den biologiska mångfalden är att de utgör effektiva spridningskorridorer för växter och djur. Den regionala grönstrukturen bildar grundstommen i en väv av lokala grönområden. Enligt Grönstrukturen i Stockholmsregionen (Regionplanekontoret 1996) berörs Nacka kommun främst av två gröna kilar. En revidering av de gröna kilarna är ute på samråd (RUF 2010), men för Nackas del med relativt små förändringar.

Den norra delen av Nacka kommun ingår i Nacka-Värmdö kilen som innehåller värdekärnorna Nyckelvikens och Velamsund. Området mellan dessa värdekärnor har ett svagt samband främst på grund av barriärer i form av bebyggelse. Sambandet över mot Ormingeländet i Värmdö kommun är också relativt svagt.

Tyrestakilen når kommunens sydvästra gräns där Erstavik och Nackareservatet är en viktig värdekärna. I denna värdekärna finns en regional vandringsled och många gröna stationer och tysta områden.

Gröna kilar: Från regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen – RUF 2010.

STRATEGISKA FRÅGOR

Övergripande grönstruktur

Grönstrukturens uppbyggnad

Grönstrukturens uppbyggnad varierar stort mellan 1960- och 1970-talets medvetet planerade struktur, med sammanhängande parkstråk och trafikseparerade gång- och cykelvägar, och Nackas många villakvarter med slingrande gator och spridda grönplättar. I stadsdelar som Orminge och Fisksätra finns större parkområden för lek och aktivitet, parkområden som kan betecknas som kommundelsparker. På Henriksdalsberget och i Alphyddan dominerar istället parker med lekfunktioner inne i själva bostadsområdet. Omgivande skogsslutningar kan här fungera för naturlek, hundrastning och som naturpromenad. I kommunens centrala delar är dessa ofta starkt bullerstörda. I äldre villaområden som Storängen och Saltsjö Duvnäs finns flera små parker. En park för bollspel, en för lek och en för samvaro. Även i nya förtätningsområden, i exempelvis Kummelnäs, är grönstrukturen mer splittrad med funktionerna uppdelade på flera mindre grönytor.

Splittrad struktur – barriärer

Nackas rekreativa grönstruktur präglas i hög grad av sprickdalslandskapet och bebyggelsestrukturer i åtskilda enklaver. Inom Nacka tenderar man att använda det grönområde som ligger närmast. Kommunens struktur skapar enklaver kringgärdade av mer eller mindre svårforcerade barriärer i form av vatten, bergsbranter, trafikleder och

Saltsjöbanan. Man rör sig i första hand inom sin enklav eller till attraktiva grönområden i intilliggande kommundel.

Det upplevs avigt att åka från Kummelnäs till Erstavik. Något förenklat kan man antagligen förutsätta att boende inom Sicklahalvön framförallt använder Nyckelviken, Svindersviksområdet och Nackareservatet. Fisksätrabor gör utflykter till Skogsö och Erstavik. Saltsjöbadsbor väljer Tattby, Erstavik och Svärdsö. Boende i kommunens nordöstra delar vandrar i Velamsund eller tar sig ut på Värmdö. För boende i Rensättra och Boo är Skarpnäs det närmaste större skogsområdet. Boende i Älta nyttjar Nackareservatet och även Flatenområdet. Dåliga samband och långa avstånd innebär också att många använder bil även för kortare transporter. Ligger ett grönområde längre bort än en kilometer tar många bilen för att komma dit (Lisberg Jensen 2008). Grönstrukturen har kategoriserats och grupperats enligt de gröna begrepp som beskrivits tidigare.

Kvaliteter

Nackas stora rekreativa kvaliteter är utan tvekan skärgården, sjöarna samt tillgången till äldre, mer orörd skog, dramatiska landformer med vida utblickar och stor variation av natur- och kulturmiljöer. Inom kommunen finns två av Stockholms regionala gröna kilar, Nacka-Värmdökilen längs den norra kusten och Tyrestakilen som omfattar Erstaviksområdet och Nackareservatet. Inom dessa kilar ryms kommunens mest värdefulla grönområden.

Kommunen har skyddat stora delar av den mest värdefulla naturen i 12 naturreservat. Reservatsbildning pågår för ytterligare några områden. I kommunen finns också tre välkända och på många sätt välfungerande rekreations- och friluftsanläggningar; Nyckelviken, Velamsund och Hellasgården.

De flesta av kommunens invånare har nära till skog och natur och inom kommunen driver många aktiva föreningar och klubbar verksamheter av olika slag. Speciellt för Nacka är alla aktiviteter knutna till vatten, sommar som vinter. Badplatser finns vid många sjöar och längs kusten. Längs Nackas flikiga kust ligger bryggorna tätt och många Nackabor har tillgång till båt. Ett flertal motionsspår, leder och strandpromenader ger på många håll god tillgänglighet till den bostadsnära naturen. I de flesta kommundelar finns iordningställda tillgänglighetsanpassade så kallade lugna promenader. Lättillgänglig information om naturreservat, anläggningar, spår och leder finns på kommunens webbplats.

Grönområden kan också ha viktiga värden utöver de rekreativa och naturanknutna dvs. som resurser för jord- och skogsbruk, fiske, jakt mm. Med en väl avvägd planering kan dessa värden ofta samverka och därmed öka den totala kvalitén i ett område.

Under senare år har en upprustning skett av flera lekplatser och parker, till exempel Orminge parkstråk. Även kulturmiljöer har rustats. Ett exempel är parken vid Settervallska villan i Finntorp.

Utmaningar, brister och åtgärdsstrategier

Följande problemområden och dess möjliga åtgärdsstrategier har identifierats.

Naturvärden

Utmaningar och hot

De största hoten mot naturvärdena i kommunen utgörs av skogsbruk, igenväxning av betesmarker och exploatering. För gamla barrskogar kommer det största hotet från skogsbruket. Hotet mot dessa gamla skogar är många gånger akut då de på grund av sin ålder riskerar att avverkas. Generellt sett anses förlusten av gamla skogar, och de naturvärden som finns knutna till dessa, mycket svåra att återskapa. Det beror framför allt på att det tar mycket lång tid innan skogarna återfår de strukturer som krävs för en stor biologisk mångfald.

För naturbetesmarker är det främsta hotet igenväxning eftersom områdena inte längre hävdas i tillräcklig utsträckning. Vid upphörd hävd försvinner de biologiska värden som är knutna till naturbetesmarkerna. När

igenväxningen har gått tillräckligt långt är det svårt att återskapa de naturvärden som en gång fanns där.

Exploatering av områden är ett generellt hot, men med god planering går det dock att begränsa de negativa effekterna på områden med höga naturvärden.

För djurlivet innebär dock de hårt trafikerade vägavsnitten i Nacka ett större problem och utgör på sina ställen en kraftig barriär för flera arter: Kilarnas betydelse som spridningskorridorer hotas och för biologisk mångfald därmed artrikedomen i de inre delarna av kilarna.

Brister

Skogar

I det svenska skogslandskapet råder generellt brist på gammal skog med lång kontinuitet och mycket död ved. I Nacka kommun finns relativt mycket gammal skog med höga naturvärden (nyckelbiotoper). Vid sidan av de skogsområden som bedöms ha höga naturvärden finns också många skogsområden med så kallad avverkningsmogen skog, men där skogen ännu inte hunnit utveckla kvaliteter motsvarande naturvärdesklass 3. Dessa äldre skogar, som inte finns kartlagda, har en viktig funktion som rekreationsområden och som stödfunktion för den biologiska mångfalden i nyckelbiotoperna. Om de avverkningsmogna skogarna efterhand avverkas förlorar de mycket av sitt värde för rekreation och biologisk mångfald.

Skogsbete var förr en vanlig brukningsform och hade mycket stor utbredning i landskapet. Idag finns bara några få områden i Nacka kommun som är klassificerade som skogsbeten men genom utglesning av trädskiktet och ökat bete kan man motverka igenväxning av skogsbetesmarker.

Skogsbrand var förr en faktor som präglade skogarna och skapade förutsättningar för många arter som nu blivit sällsynta. Naturvårdsbränning, som innebär skogsbrand under kontrollerade former, är ett sätt att återinföra eldens betydelse. Genom att lämna de brandfält som finns i kommunen utan åtgärder (främst inom och i anslutning till Nackareservatet) kan dessa behålla sina kvaliteter.

Många skogsområden har dikats, vilket inneburit att de blivit torrare och artfattigare. Idag växer många diken igen och få nya diken grävs vilket på sikt ökar arealen blöt skog. Ett sätt att påskynda processen är att aktivt lägga igen diken, i första hand inom områden som redan har höga naturvärden. När det gäller skogarna i kommunen är spridningssambanden i många fall svaga. Genom att skydda skogsområden behålls och stärks sambanden på lång sikt.

Ängs- och hagmarker

Naturliga slättermarker saknas helt inom Nacka kommun men kan skapas genom att återuppta slåttring. Hamling av träd var förr, vid sidan om slätter, en mycket viktig

kulturform för att få foder till djuren. I dag har hamling av träd upphört så gott som helt och träd som hamlas finns bara i alléer och trädgårdar. Hamlade träd har förutom historiskt intresse även mycket stor betydelse som hemvist för ett stort antal fåglar, insekter och lavar.

Det är stor brist på naturbetesmarker inom kommunen. Betesmarker med höga naturvärden finns i stort sett endast inom Erstavik och på sikt kommer många arter som är knutna till betesmarkerna att försvinna helt. Genom att se till att befintliga betesmarker med höga naturvärden sköts på ett bra sätt kan man dock öka naturvärdena på nytt. I dagsläget är betetrycket generellt för lågt i kommunens värdefulla naturbetesmarker.

Möjliga åtgärdsstrategier

Miljömål

För närvarande har Nacka inga egna lokala miljömål utan kommunen arbetar utifrån de regionala miljömål som gäller. Om kommunen utarbetar egna mätbara och uppföljningsbara miljömål, skulle dessa kunna bli mycket användbara redskap för att understödja den biologiska mångfalden.

Exempel på frågor som sådana kommunala mål bör ge svar på är:

- Vilka är de värdefulla områdena som ska bevaras?
- Vilka spridningssamband ska utvecklas?
- Hur stora ytor av olika typer av värdefulla biotoper ska finnas?

Naturvårdsinsatser

Naturvårdsåtgärder bör grundas på en utvärdering av var

de gör mest nytta. Följande prioriteringsordning på tänkbara naturvårdsinsatser kan vara en utgångspunkt vid planering av insatser, till exempel inom naturvårdsprogram:

1. Skydd av svårspredda organismer med höga krav på den omgivande livsmiljön.
2. Kvalitetsökning av befintliga biotoper, främst i större grönområden men också i små bestånd i bebyggelse.
3. Större värdefulla naturvårdesobjekt prioriteras vid skydd av områden.
4. Större grönområden bevaras obrutna, eftersom de är viktiga som källområden för biologisk mångfald. Storleken i sig är också en av de viktigaste kvaliteterna.
5. Bevarandet av mindre områden som ligger nära värdekärnor prioriteras framför sådana som ligger isolerat.
6. Nya spridningsöar skapas i kritiska gap i grönsstrukturen.
7. Vid infrastrukturarbeten eller bostadsbebyggelse undanröjs spridningshinder och spridningsvägar skapas eller förbättras.
8. Nya spridningsvägar skapas.

Ovanstående lista är en möjlig prioriteringsordning för åtgärder som syftar till ökad biologisk mångfald. Högt upp på listan ligger åtgärder som syftar till att öka kvaliteten i redan befintliga grönområden. Det är åtgärder som inte kostar mycket, oftast är det bara en fråga om att förändra skötseln.

Spridningssambanden förbättras genom att man skapar bättre källområden som ger större populationer, som i sin tur ger större möjligheter till spridning. Genom att

även höja kvaliteten på mindre områden i bebyggelsen skapas ett nätverk av biotoper för mindre djur som insekter. Åtgärder för att förbättra spridningsvägarna för marklevande djur är som regel kostsamma om det gäller att bygga ekodukter eller passager under vägar. Ur biologisk mångfaldssynpunkt är det klokt att i första hand koncentrera sig på rödlistade arter.

Skydd

Ett vanligt sätt att skydda värdefull natur inom en kommun är att inrätta naturreservat men värdefulla områden kan också skyddas genom att inrätta naturvårdsavtal och biotopskyddsområden, där äganderätten till marken inte påverkas. Ett naturvårdsavtal är ett avtal mellan kommunen/staten och markägaren, i syfte att bevara och utveckla ett områdes naturvärden. Biotopskyddsområde används för att bevara mindre livsmiljöer för nationellt hotade arter och små skyddsvärda naturtyper i skogs- eller jordbrukslandskapet. Skogsstyrelsen ansvarar för sådant områdesskydd om biotoperna ligger på skogsmark, på annan mark är länsstyrelsen ansvarig. Markägaren får också viss ersättning för det intrång i sitt brukande som följer av beslutet om biotopskyddsområde.

Vad beträffar naturbetesmarkerna är dessa helt beroende av bete och återkommande röjningar och gallringar för att naturvärdena ska bevaras. Som regel ligger naturbetesmarkerna på privat mark i Nacka men kommunen kan uppmuntra markägarna till ökat bete genom eget bidrag eller att förmedla kontakt med länsstyrelsen för att öka möjligheten till miljöstöd åt markägaren eller någon annan aktör som kan se till att marken blir betad.

Rekreativvärden

Utmaningar och hot

Tillgång till stora naturområden med variationsrik natur, gammal skog och närheten till naturen är tre viktiga aspekter även för den rekreativa grönstrukturen. Dessa värden hotas framförallt av förtätning, när större naturområden krymper och fragmenteras och när de övergripande gröna kilarna skärs av.

Svaga samband i de gröna kilarna

Längs de gröna kilarna finns flera svaga länkar där trafikleder och bebyggelse minskat eller nästan helt skurit av kilen. De rekreativa sambanden blir därför otydliga. Av naturvärdesinventeringen framgår att de norra delarna av Nacka med sin flikiga struktur redan idag utgörs av åtskilda naturområden. Kontakt finns dock mot Värmdölandet via Velamsund, Knarrnäs och Bölan.

Tyresökilen med Tyresta nationalpark, Erstavik och Nackareservatet är i stort sett avskuren av bebyggelse längs Tyresöleden. Här finns endast ett mycket svagt samband öster om Bollmora samt ett samband vid Älta mot Skrubba-Flatenområdet. Ytterligare bebyggelse i Tyresökilens svaga länkar (exempelvis vid Älta) riskerar att helt skära av kilen. Skärs de gröna kilarna av isoleras naturområdena, och naturvärdena och artrikedomen minskar.

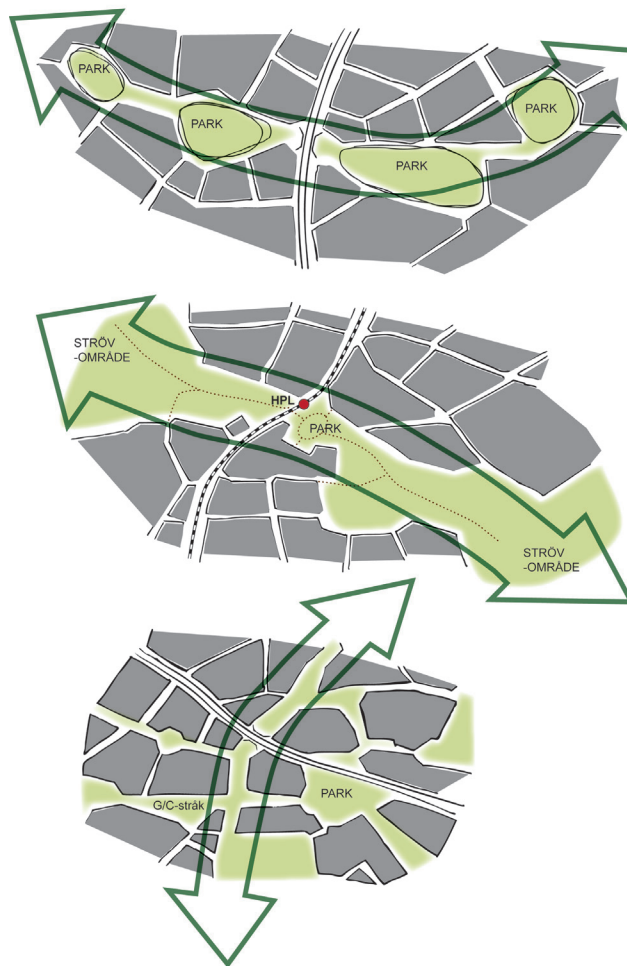

Fig. 3. Principer för hur gröna samband kan bibehållas och utvecklas.

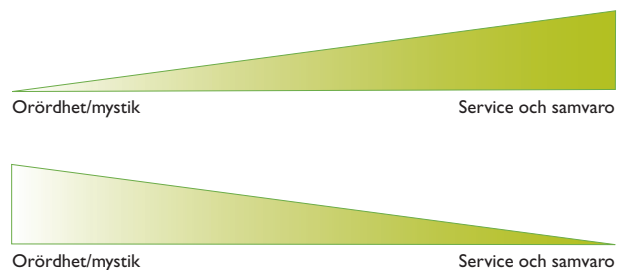
Övriga hot mot grönstrukturens upplevelsevärden

Avverkning av gammal skog, eventuell nedläggning av jordbruket vid Erstavik, nedläggning av bete vid de hagar och ängar som betas idag exempelvis vid Rensättra, Slumnäs och Drevinge utgör också hot mot variationsrikedom och upplevelsemöjligheter inom den rekreativa grönstrukturen. För den bostadsnära naturen utgörs det största hotet av förtätning, ökat buller, neddragning av skötsel och städning, igenväxning, slitage (om för lite natur ska användas av för många), och ökad otrygghet om den sociala miljön försämras.

Störningar mellan brukargrupper

När grönområden minskar i storlek och allt fler ska använda dem försvinner vissa kvaliteter och värden som många uppskattar. De mest hotade värdena i tätortsnära skogar är ostördhet, tystnad och starka naturupplevelser. Skog och vildmark ”förparkas” när kraven ökar på tillgänglighet och trygghet. Dessa frågeställningar är viktiga att diskutera för att om möjligt söka lösningar som tillgodoser flera intressegrupper. En störningssituation eller konflikt som är vanlig i Nackas skogar är mellan mountainbikecykling och skogsvandring/strövande. Terrängcykling sliter på stigar och fuktstråk i skogen och inom välanvända områden som exempelvis Nackareservatet och Slumnäs påverkas upplevelsevärden negativt. Ridning kan ge upphov till liknande störningssituationer. Längs befintliga grus- och skogsvägar uppstår sällan konflikter utan de blir mer påtagliga i orörda skogspartier med mossar, hållmarker och gammal skog.

Kulturprägel och anläggningsgrad

Förtätning och grönstruktur

Nacka är attraktivt och planering för nya bostäder pågår runt om i kommunen. Viss utbyggnad planeras inom värdekärnor för rekreation. Sammantaget innebär dessa planer en stor påverkan på upplevelsevärden och naturupplevelser knutna till orörd skog, tystnad och ostördhet.

Tollare

Stora delar av Sicklaön och södra Boo är redan bebyggda vilket medför att kvarvarande grönområden får än större betydelse som grannskapsparker, närskog och strövområden. De boende i södra Boo har idag inte tillgång till ett friluftsområde/strövområde av tillräcklig storlek (>300 hektar) inom sin kommunal del. Vad gäller Tollareområdet ligger det idag på gränsen för att kallas strövområde (>100 hektar). Tollareområdet med Tollare träska, Tollare folkhögskola och skogen kring motionsspåret är cirka 100 hektar. Efter planerad utbyggnad kommer här finnas cirka 75 hektar naturområde kvar, varav cirka 20 hektar utgör närskog för nya boende i Tollare. Kvarvarande berg och natur längs vattnet kom-

mer att få mer bostadsnära karaktär men för boende inom södra Boo försvinner möjligheten till upplevelse av orörd, vild natur. Nya upplevelsevärden tillkommer dock och tillgängligheten kommer att öka nedanför det gamla pappersbruket genom nya rekreativa upplevelser från bryggor och utsiktsplatser. Likväl kvarstår faktum att värdefulla upplevelsekväligheter och ett strövområde försvinner i södra Boo.

Utbyggnaden i Tollare ger exempel på ett mer generellt dilemma i kommunen: utbyggnad inom de värdefulla, stora och små naturområden som finns runt om i kommunen får stora konsekvenser för de som bor runt omkring, beroende på att kommunal delarna är så tydligt åtskilda av vatten och av trafikleder.

Skarpnäs och Telegrafberget

För den planerade utbyggnaden på Telegrafberget gäller liknande resonemang. Även om föreslagen bebyggelse till stor del ligger på redan ianspråktagen mark medför utbyggnaden mer trafik, buller och rörelse inom ett av kommunens tystaste områden och dessutom ett område med stora upplevelsevärden knutna till ostördhet, orördhet och trolska miljöer. Området närmast bebyggelsen kommer att få karaktär av närskog. Intelligande naturområden föreslås bli naturreservat. En strategi för att bevara sådana områdens speciella värden är att koncentrera rekreationsanläggningar för lek och aktivitet till själva bebyggelseområdet. I övrigt kan det vara lämpligt att styra användningen av området, till exempel genom en zonerings i aktiva stråk och större orörda, tysta områden. Anlagda motionsspår, gångvägar och belysning i skogen medför att upplevelsevärdena minskar markant.

Brister och möjliga åtgärdsstrategier

De största bristerna i grönstrukturen utgörs av trafikbuller utomhus, otrygga och skräpiga passager av trafikleder, splittrad struktur med bristande samband mellan olika kommundelar, tråkiga, trafikfarliga miljöer längs kommunens huvudgator (med få säkra övergångsställen) samt bitvis oframkomliga stränder.

Brist på tysta områden

Trafiken i och genom Nacka ökar och bullerstörningar är ett växande problem. Trafiklederna i Nacka ligger högt och ljudet sprider sig över stora områden. Topografi och väderförhållanden spelar stor roll för bullerspridning utomhus, och många grönområden inom kommunen har bullernivåer som innebär ett tydligt trafikbrus. Tysta områden utan trafikbrus eller där detta

Värmdöleden, kommunens största trafikled. Många otrygga passager.

är mycket svagt finns endast inom några få områden, exempelvis Skarpnäs, delar av Erstavik och lokalt där terrängen ger bulleravskärmning. För att kommunens grönområden ska kunna erbjuda avkopplande och avstressande miljöer bör värdet av tysta områden utomhus uppmärksammas mer tydligt i planeringen.

Två alternativ för att ta sig mellan Ektorp-Skuruparken och Solsunda-Duvnäs utskog.

Otrygghet och dålig miljö längs trafikleder och vid vägportar

Trafikleder och Saltsjöbanan bildar tydliga barriärer genom kommunen. Trots att det finns förhållandevis många vägportar och gångtunnlar upplevs de ofta som otillgängliga och otrygga. Det innebär i praktiken att de kanske inte används fullt ut och det verkliga avståndet ut i naturen blir därmed långt. Det regionala cykelstråket följer de större vägarna medan alternativa sammanhängande cykelstråk längs lugnare gator, stränder och naturområden saknas till stor del. Det finns också brister i miljön längs en del gång- och cykelstråk, främst i anslutning till trafikleder och större vägar, där det är bullrigt, ogestaltat och ödsligt.

Andra brister i grönstrukturen

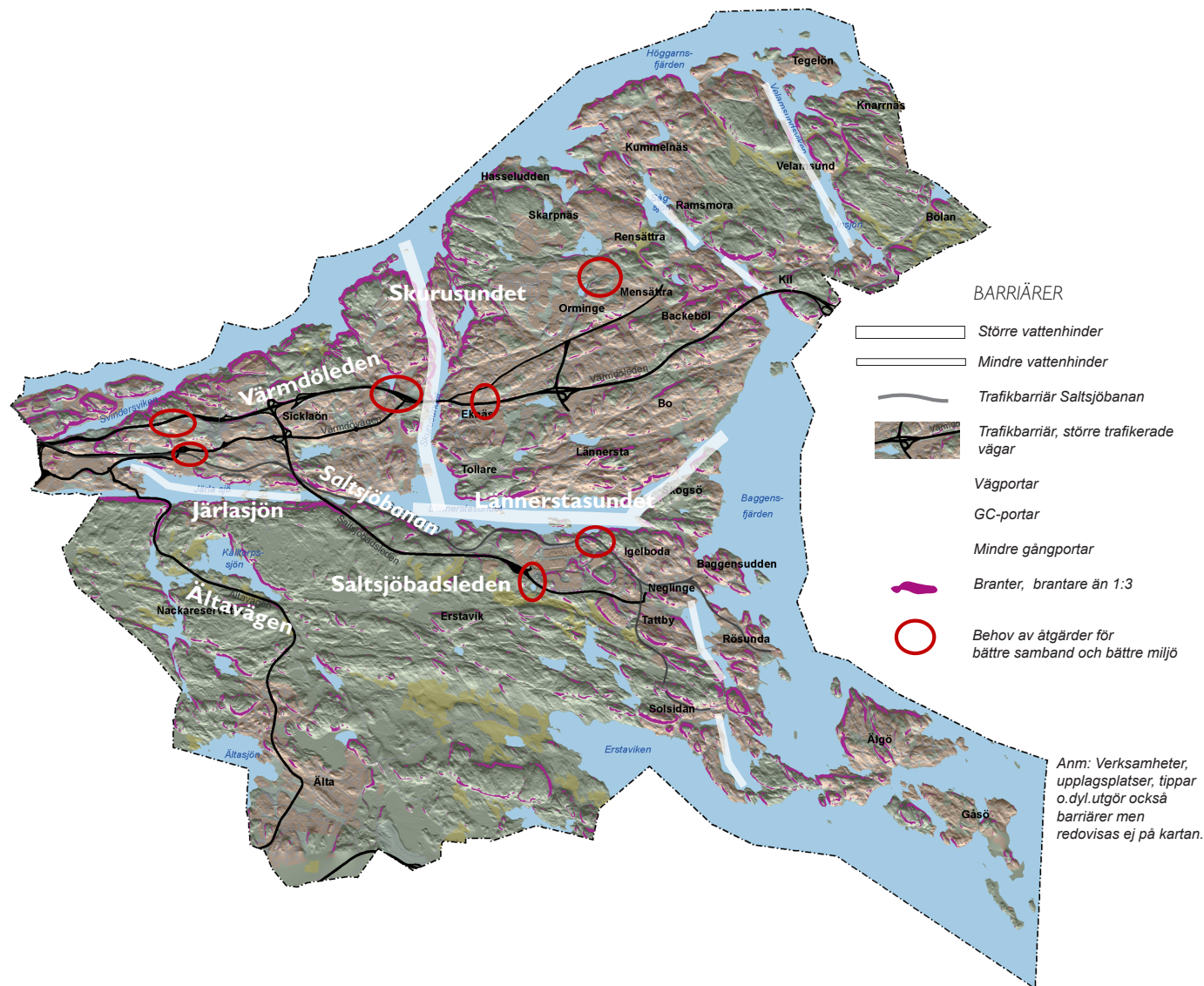
Det finns parkmiljöer och stråk i Nacka med stora kvaliteter som trots detta inte besöks särskilt mycket. Det kan bero på att miljöerna upplevs som otrygga eller privata, att framkomligheten är dålig, eller att det saknas information och skyltning.

Orienterbarhet – information

Kommunens uppsplittrade gatunät är svårorienterat med många återvändsgränder. Genom att utveckla och förbättra skyltning, information och skapa tydligare ”gröna portar” underlättas möjligheten att hitta attraktiva promenadstråk och vägar ut i naturen.

Otydliga grönstråk och samband

Nacka har många villaområden med smala passager mellan tomterna planerade som allmänt tillgängliga stråk. Otydlighet i avgränsning mellan allmän och privat

mark medför att de ibland upplevs som privat mark och inte används exempelvis för passage ut i ett naturområde. Genom att i planarbetet se till att tillräckligt breda och tydliga stråk lämnas mellan tomterna underlättas tillgängligheten, särskilt om de också skyltas.

Otillgängliga stränder

Nackas flikiga kustlinje innebär en lång strandlinje. Bergbranter gör dock långa sträckor oframkomliga. Av de naturligt tillgängliga strandområdena är många bebyggda eller tagna i anspråk av privata och föreningsägda bryggor och markområden. Det finns dock antydning till mer eller mindre sammanhängande strandpromenader i de flesta kommundelar och för att öka tillgängligheten behöver dessa förbindas på ett tydligare sätt. Längs många stränder finns också allmänt tillgänglig mark nedanför tomtmark men för att säkra allmänhetens tillträde till stränderna behöver gränser tydliggöras.

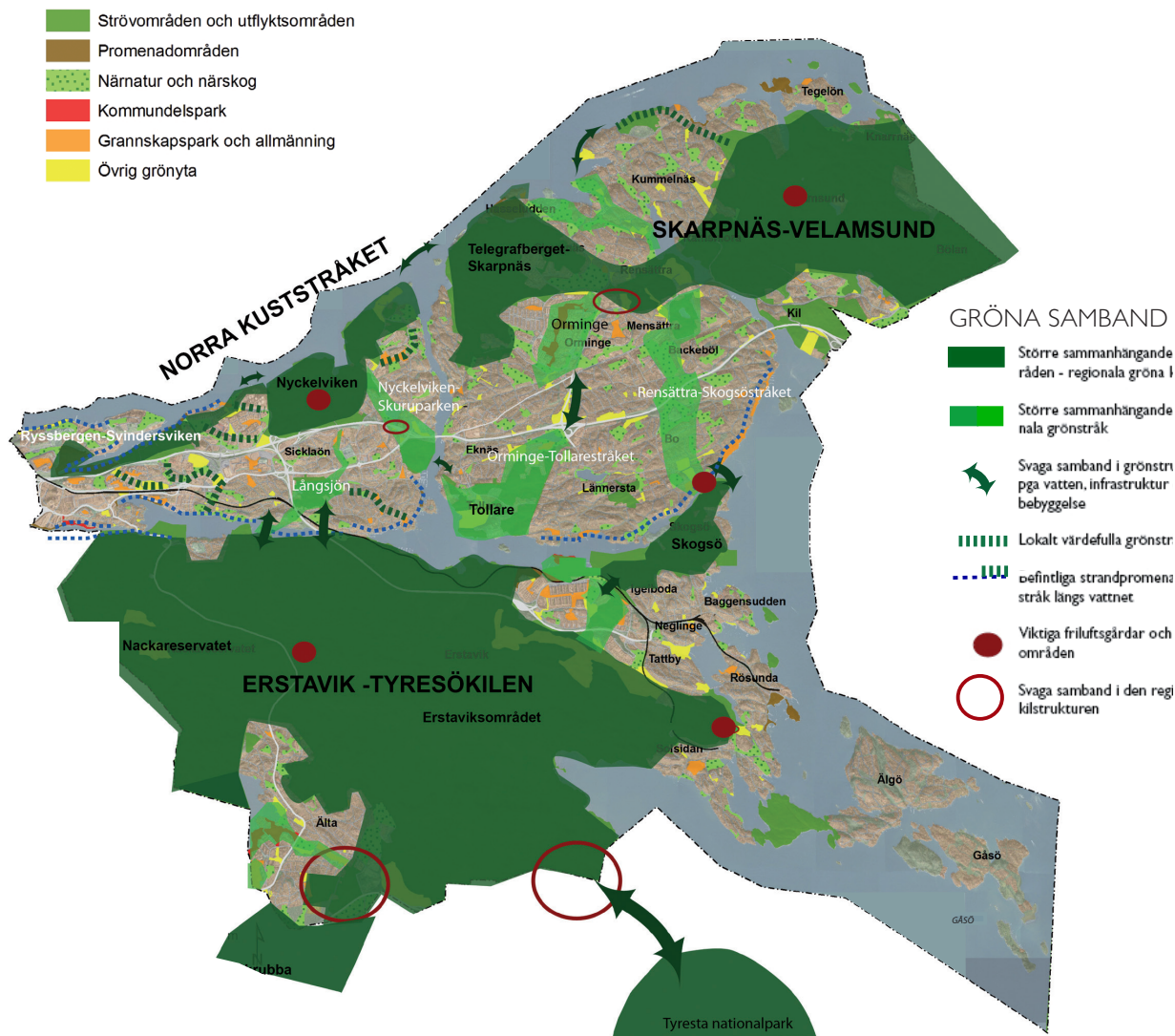

Båtuppläggnig och bryggor skapar otydlighet kring tillgänglighet. Är detta privat mark eller inte? Här Järlasjön.

Utveckling av rekreativa samband

Utöver de större gröna kilarna har ett antal mindre gröna stråk och samband identifierats inom kommunen. Dessa sammanbinder kvarvarande natur och parker och leder mellan olika kommundelar, längs natur- och kulturmiljöer och förbinder olika rekreativa värdekärnor. Längs stråken erbjuds upplevelser av natur, äldre bebyggelse, parker och trädgårdar, utsikt och vattenkontakt, ibland finns ett trevligt kafé, en spännande lekplats eller annan attraktion längs stråken. Inom vissa stråk finns brister framförallt vid passage av större vägar eller kontakt mot vattnet. På kartan Grönstruktur och samband ges förslag till förbättringsåtgärder längs stråken.

GRÖNA MÅL

Nationella mål

Miljömål

Utgångspunkten för miljöarbetet i Sverige är de nationella 16 miljö kvalitetsmålen antagna av Riksdagen (Svenska miljö mål – miljö politik för ett hållbart Sverige, prop.1997/98:145).

Myllrande våtmarker

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska behållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Levande skogar

Skogen och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljö värden och sociala värden värnas.

Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljö värdena bevaras och stärks.

God bebyggd miljö

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god

regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Ett rikt växt- och djurliv

Den biologiska mångfalden ska bevaras och användas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Folkhälsomål

Utgångspunkten för folkhälsoarbetet i Sverige är folkhälspolitikens elva målområden antagna av Riksdagen (En förnyad folkhälspolitik, prop. 2007/08:110). De anger centrala bestämningsfaktorer för hälsan. Folkhälsa berörs och påverkas av många samhällsområden. Folkhälsa handlar om allt från individens egna val och vanor till strukturella faktorer som yttre miljöer och demokratiska rättigheter i samhället. Det övergripande målet för folkhälspolitikerna är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

De folkhälsomål som är relevanta för grönplanen är följande:

Skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Barns och ungas uppväxtvillkor

Förhållanden under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för både den psykiska och fysiska hälsan under hela livet.

Miljöer och produkter

Miljöer och produkter är av grundläggande betydelse för folkhälsan och ska utgöra ett särskilt målområde. Aktuella delområden för grönprogrammet är:

- sund utomhusmiljö
- sund närmiljö (inklusive buller)
- säkra miljöer – skadeperspektivet.

Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet är en förutsättning för en god hälso-utveckling. Ökad fysisk aktivitet ska därför utgöra ett särskilt målområde. Målet för de samlade insatserna inom detta område är:

- mer fysisk aktivitet i förskola, skola och i anslutning till arbetet
- mer fysisk aktivitet under fritiden
- äldre, långtidssjukskrivna och personer med funktionsnedsättning ska aktivt erbjudas möjligheter till motion eller träning på sina egna villkor.

Regionala mål

Mål för den regionala utvecklingsplaneringen – RUFSS 2010 (Landstinget, Regionplanekontoret)

Visionen är att Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion. I samrådsförslaget för RUFSS 2010¹ har följande planeringsmål särskild relevans för Stockholmsregionens attraktivitet, grönstruktur och landskap:

- Bebyggelseutveckling sker i samspel med transportsystemets utveckling.
- Tillgängligheten till arbetsplatser, grönområden, vatten och teknisk försörjning är god.
- Människor i regionen har god tillgång till bostadsnära natur.
- Värdefulla kulturmiljöer, naturmiljöer och rekreativmiljöer värnas och vidareutvecklas.

Vidare anges att de fysiska strukturerna i regionen ska utvecklas så att de olika delarna – bebyggelsestruktur, transportinfrastruktur, grönstruktur och vattenstruktur – samverkar på ett effektivt sätt och berikar och kompletterar varandra.

Miljövårdsprogram 2000 och Miljöhandlingsprogram 2005 för Stockholms län (Länsstyrelsen)

Enligt Miljövårdsprogrammet är ett av målen på regional nivå att Storstockholm ska ha en grönstruktur som långsiktigt ger människor tillgång till naturområden för friluftsliv och rekreation, och att särskild vikt ska läggas

¹Grönstruktur och landskap i regional utvecklingsplanering, RTK 2008:9

vid stora, strategiskt belägna naturområden. Helheten och sambanden inom strukturen bör särskilt beaktas enligt målet, och de delar av Storstockholm som lider brist på naturområden för rekreation behöver uppmärksammas.

Kommunala mål för Nacka

Naturvärdesmål

Mål

Naturligt förekommande växt- och djurarter ska kunna fortleva i livskraftiga bestånd.

Rekommendationer

- Utred skydd av större områden samt flera mindre sammanhängande områden med mycket höga naturvärden (klass 1 och 2)². Det gäller särskilt där de sammanfaller med områden som har mycket höga upplevelsevärden. Exempel på områden är Ryssbergen, Skarpnäs, Skuruparken, Svärdsö och Erstavik. Exempel på skyddsformer kan vara naturreservat, naturvårdsavtal och biotopskyddsförordnanden.
- Värna och utveckla områden med höga naturvärden (klass 1 till 3)³ på land och i vatten samt skydda dessa från exploatering.
- Skydda och utveckla svaga länkar i de gröna kilarna och viktiga spridningsvägar⁴ mellan värdekärnorna.
- Identifiera och skydda ekologiskt särskilt känsliga områden (ESKO, MB 3 kap 3§).
- Ta fram ett naturvårdsprogram, där drift, skötsel, utveckling och övervakning av Nackas grönområden

och våta miljöer beskrivs⁵, med särskild vikt på identifierade ESKO-områden.

- Anpassa mänsklig påverkan så att överlevnaden eller värdet för havs- och strandområdenas naturligt förekommande arter av växter och djur säkerställs.
- Verka för minsta möjliga utsläpp av miljöföroreningar på land och i vatten.
- Minska tillförseln av näringsämnen till gödningskänsliga områden på land och i vatten.
- Verka för att ta fram restriktioner mot besök i känsliga miljöer under häckningsäsongen.
- Verka för att känsliga strandområden skyddas mot slitage genom att kanalisera besökare till stigar eller anläggningar såsom spänger och bryggor.

Rekreativa mål

Mål

Öka medvetenheten om naturmiljöers biologiska, sociala, kulturella, hälsofrämjande och estetiska värden.

Rekommendationer

- Skapa en naturguide som publiceras på webben för att öka kunskapen om och tillgängligheten till Nackas naturområden.
- Utveckla samarbetet ytterligare med skolor, förskolor och omsorg för att uppmuntra till ökad användning

² Dvs. naturvärdesklass 1–2, enligt karta s. 50. Källa: Underlagsrapporten "Biologisk mångfald i Nacka", Ekologigruppen 2009.

³ Ibid.

⁴ Dvs. enligt karta s. 52. Källa: Underlagsrapporten "Biologisk mångfald i Nacka", Ekologigruppen 2009.

⁵ "Majoritetsprogram för Nacka 2006–2010", Nacka kommun 2006

av natur och parker som pedagogisk och rekreativ resurs.

- Utveckla samarbetet ytterligare med föreningslivet för exempelvis gemensamma aktiviteter och informationsinsatser.

Mål

Det rörliga friluftslivet ska utvecklas och allmänhetens tillgång till bad och strand ska öka.

Rekommendationer

- Verka för att vandringsleder, natur och kulturspår anordnas. Detta för att öka tillgängligheten för friluftslivet samt för att minska slitaget på känslig natur.
- Förbättra tillgängligheten till grön- och vattenområden genom tydlig vägvisning, utveckling av attraktiva stråk och skogsentréer. Områdena ska kunna nås gående, med cykel, bil, båt och kollektivtrafik samt ha goda parkeringsmöjligheter.
- Förbättra tillgängligheten till och inom grön- och vattenområden för barn, äldre och personer med funktionsnedsättning.
- Värna allmänna passager mellan tomter samt mellan strandlinje och tomtgräns. Skyltar vars syfte är att inskränka allemansrätten ska tas bort.

Lämpliga utvecklingsområden för friluftsliv är Velamsund, Nyckelviken, Skogsö, Svärdsö och längs Erstavikens norra stränder. Exempel på åtgärder kan vara att ordna grillplatser, vindskydd, bättre anvisning av stigar eller bättre information. Utöver dessa kan fler områden vara aktuella och då bör följande bedömningsgrunder tillämpas:

- Möjlighet att tappa vatten, ta hand om fekalier, urin och sopor på ett långsiktigt hållbart sätt.
- Begränsa påverkan på särskilt känsliga naturtyper och områden med höga naturvärden.
- Öka tillgången till Nackas stränder genom att skapa fler strandpromenader och strandparker som inte påverkar villkor för växt- och djurliv negativt.
- Öka kvaliteten på allmänna badplatser och öka antalet badplatser som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Mål

Tillgång och tillgänglighet till parker och bostadsnära natur ska vara god i alla kommundelar.

Rekommendationer:

- Bostäder bör ha högst 300 meters gångavstånd till park eller grönområde (optimalt är cirka 50 meter) och högst 3 kilometer till strövområde/natur (optimalt är cirka en kilometer).
- Allmänna platser⁶, exempelvis gator, torg och parker, samt områden för andra anläggningar än byggnader, till exempel fritidsområden och friluftsbad, ska vid nyanläggning göras tillgängliga och användbara.

Mål

Utveckla en attraktiv och hållbar rekreativ grönstruktur.

Rekommendationer:

- Skydda och utveckla rekreativa värdekärnor⁷.
- Verka för fortsatt jordbruk vid Erstavik och bevarande av de öppna landskapen.
- På sikt minska barriäreffekter av vägar, spårvägar och bebyggelse.
- Värna tysta naturområden. För att även i framtiden kunna erbjuda attraktiva grönområden i Nacka måste trafikbullret begränsas och tysta områden bevaras och/eller återskapas genom olika planeringsåtgärder. Tysta naturområden (ekvivalenta bullernivåer <35 dBA) ska därför värnas och buller inom övriga natur- och parkområden begränsas i möjligaste mån. Ekvivalenta nivåer på 40-45 dBA bör eftersträvas.
- Värna god tillgänglighet, trygghet och hög kvalitet både på gestaltning och skötsel i de bostadsnära grönområdena.

⁶ PBL 5 kap 3 §, definieras allmän platsmark som ett område som är allmänt tillgängligt och avsett för gemensamma behov, under förutsättning att marken har redovisats som sådan i detaljplan eller områdesbestämmelser.

⁷ Dvs. av rekreativvärdesklass 1–3, enligt karta s. 71. Källa: Underlagsrapporten "Nackas rekreativa grönstruktur", WSP 2010.

NATURVÄRDEN

– naturen för naturens skull

Naturtyper och värdefulla områden i Nacka

Naturen i kommunen har delats in i ett antal huvudgrupper; barrskogar, sumpskogar, ädellövskogar, triviallövskogar, ängar och betesmarker, våtmarker, sjöar och hav.

Nackas landareal består till stora delar av skog. Skogen upptar drygt 50 procent av kommunens yta, vilket motsvarar drygt 5 000 hektar. Stora delar av skogsmarken har skötts enligt moderna skogsbruksprinciper, men en mindre del av skogarna har länge fått vara orörda och har utvecklat höga värden för biologisk mångfald. Sammanlagt finns drygt 820 hektar skog (barr-, löv- och sumpskog), inom 258 områden som bedöms ha höga naturvärden (klass 1–3). Det motsvarar cirka 15 procent av skogsarealen i kommunen.

Utöver ren skog är bergbranter en vanlig naturtyp i Nacka och ingår i många skogsområden. Ängar och betesmarker med höga naturvärden har en liten sammanlagd areal i kommunen, totalt cirka 26 hektar (13 områden). Det finns sex områden av våtmarker med höga naturvärden (klass 1–3).

(Kunskapen om naturvärden knutna till hav och kustområden redovisas i Kustprogrammet).

Tabell 1 Antal områden med klass 1 – nationellt värde, klass 2 – regionalt värde och klass 3 – kommunalt värde och dess areal.

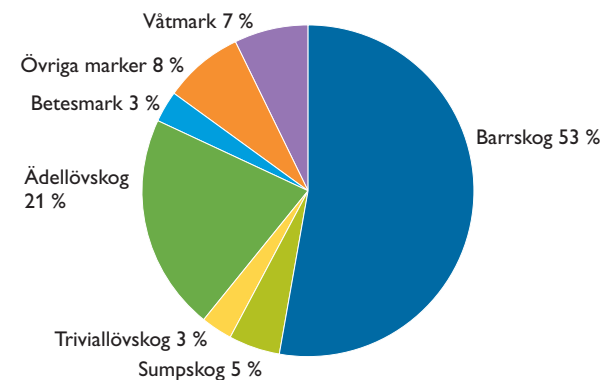
Naturvärdesklass	Antal områden	Areal
Klass 1 – nationellt värde	1	13,4 hektar
Klass 2 – regionalt värde	124	536 hektar
Klass 3 – kommunalt värde	182	449 hektar

På karta 1 visas alla de områden med värdefull natur (klass 1–3) som nu är kända. Kommunen har totalt 307 områden med höga naturvärden. Ett område är naturområde med naturvärde motsvarande klass 1 (13,4 hektar), 124 områden är områden med naturvärden motsvarande klass 2 (536 hektar) och 182 områden är områden med naturvärden motsvarande klass 3 (449 hektar), se tabell 1 ovan. Endast ett 100-tal av dessa områden var kända sedan tidigare.

Ekologigruppen har hittat cirka 100 nya objekt med höga naturvärden. Skogsstyrelsen, som har fältinventerat skogsområden i delar av kommunen, har hittat cirka 100 nya områden.

Diagrammet visar vilka naturtypsgrupper de naturvärdesbedömda områdena tillhör och hur naturtypsgrupperna fördelar sig arealmässigt. Barrskogar utgör huvuddelen av de värdefulla områdena.

Värdefull natur i naturtypsgrupper

Tabell 2 Värdefull natur i Nacka kommun indelad i naturtyper, klasser, antal områden samt areal i hektar.

Värdefull natur	Klass	Antal	Areal (hektar)
Barrskog	Klass 2	58	294,5
	Klass 3	80	229,3
Sumpskog	Klass 2	9	23,5
	Klass 3	22	25,5
Ädellövskog	Klass 1	1	13,4
	Klass 2	26	116,2
	Klass 3	37	83,8
Triviallövskog	Klass 2	10	17,3
	Klass 3	15	17,4
Betesmark	Klass 2	1	1,4
	Klass 3	12	25,2
Övriga marker	Klass 2	18	72,0
	Klass 3	12	5,8
Våtmarker	Klass 2	2	10,3
	Klass 3	4	62,0

Värdefull natur

- Klass 1 - Nationellt värde
- Klass 2 - Regionalt värde
- Klass 3 - Kommunalt värde; Klass 4 - Lokalt värde
- Naturreservat

Underlagskarta

- Bebyggelse
- Vägar
- Vatten
- Öppen mark
- Parkmark
- Genomfartsled
- Skogsmark

Ekologisk grönstruktur

Spridningssamband och barriärer

Fysisk infrastruktur

Djur och växter kan inte använda samma kommunikationsvägar som människan. I samma takt som tätortens infrastruktur byggts ut har naturens infrastruktur försämrats. De hårt trafikerade vägavsnitten i Nacka utgör på sina ställen en kraftig barriär för flera djurarter.

Förödelse av natur och uppdelning av naturen i mindre områden (biotopfragmentering) anses av forskare vara ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden globalt, jämställt med klimatförändringar, föroreningar och överutnyttjande av enskilda arter. Vägar och järnvägar är bland de främsta orsakerna till fragmenteringen. Med en bättre landskapsplanering och åtgärder som exempelvis vilttunnlar och faunapassager (ekodukter), kan barriäreffekterna motverkas.

Vattenområden

Även vattenområden bromsar till viss del artspridning. Man kan därför anta att spridningen av växter och djur är relativt liten mellan den norra och södra delen av Nacka kommun.

Värdefull natur

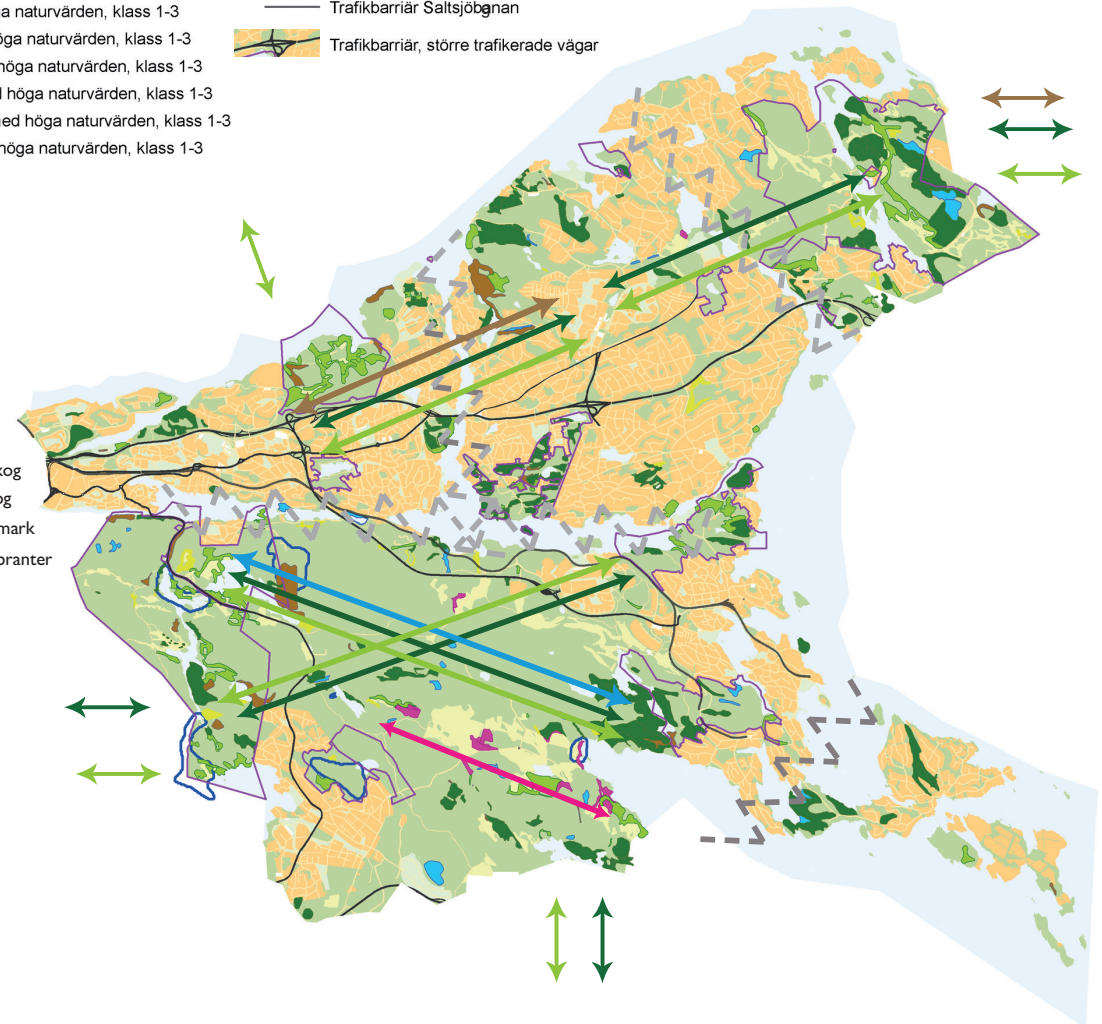
- Barrskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Sumpskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Ädellövskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Triviallövskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Naturbetesmarker med höga naturvärden, klass 1-3
- Övriga marker med höga naturvärden, klass 1-3
- Våtmarker
- Naturreservat

Underlagskarta

- Bebyggelse
- Vägar
- Vatten
- Öppen mark
- Parkmark
- Genomfartsled
- Skogsmark

- ➔ Spridning barrskog
- ➔ Spridning lövskog
- ➔ Spridning betesmark
- ➔ Spridning bergsbranter
- Vattenhinder

- Trafikbarriär Saltsjöbgånan
- Trafikbarriär, större trafikerade vägar

Barrskogar

I Nackas norra delar kan barrskogens växter och djur sprida sig från Velamsund över till Nyckelviken via Skarpnäs, men barriärer i form av bebyggelse begränsar spridning in mot Stockholms barrskogar. En del barrskogsområden med höga naturvärden (Tollare, Skuruparken) ligger relativt isolerade och man kan anta att spridning här sker mer lokalt. Barrskogar med höga naturvärden i Nackas södra delar har större möjligheter för utbyte av växter och djur men även här finns mer isolerade skogsområden i till exempel Älta och Svärdsön. En viss spridning kan ske mot Tyresta, men vägar och bebyggelse utgör stora hinder.

Det finns vissa områden med äldre barrskog med höga naturvärden i Velamsund och Erstavik. Inom dessa områden finns antagligen ett ekologiskt utbyte i form av spridning av växter och djur, men av mer lokal natur. Eftersom kommunen till stor del omges av vatten är det troligt att spridning av växter och djur från andra kommuner är begränsad. Spridning med Värmdö är möjlig via Ormingelandet.

En hel del barrskogsområden är relativt små och ligger isolerade från varandra. Dessa har mer lokal betydelse för spridning av växter och djur samt som rekreationsområden.

Ädellövskogar och ekmiljöer

Ädellövskogar och samlingar av ädellövträd finns främst i anslutning till bebyggelse. Koncentrationer av områden med ädellövskog och grupper av ädla lövträd finns främst i Nyckelviken och i Nackareservatet.

Värdefull natur

■ Barrskogar med höga naturvärden, klass 1-3

■ Våtmarker

■ Naturreservat

Underlagskarta

■ Bebyggelse

■ Vägar

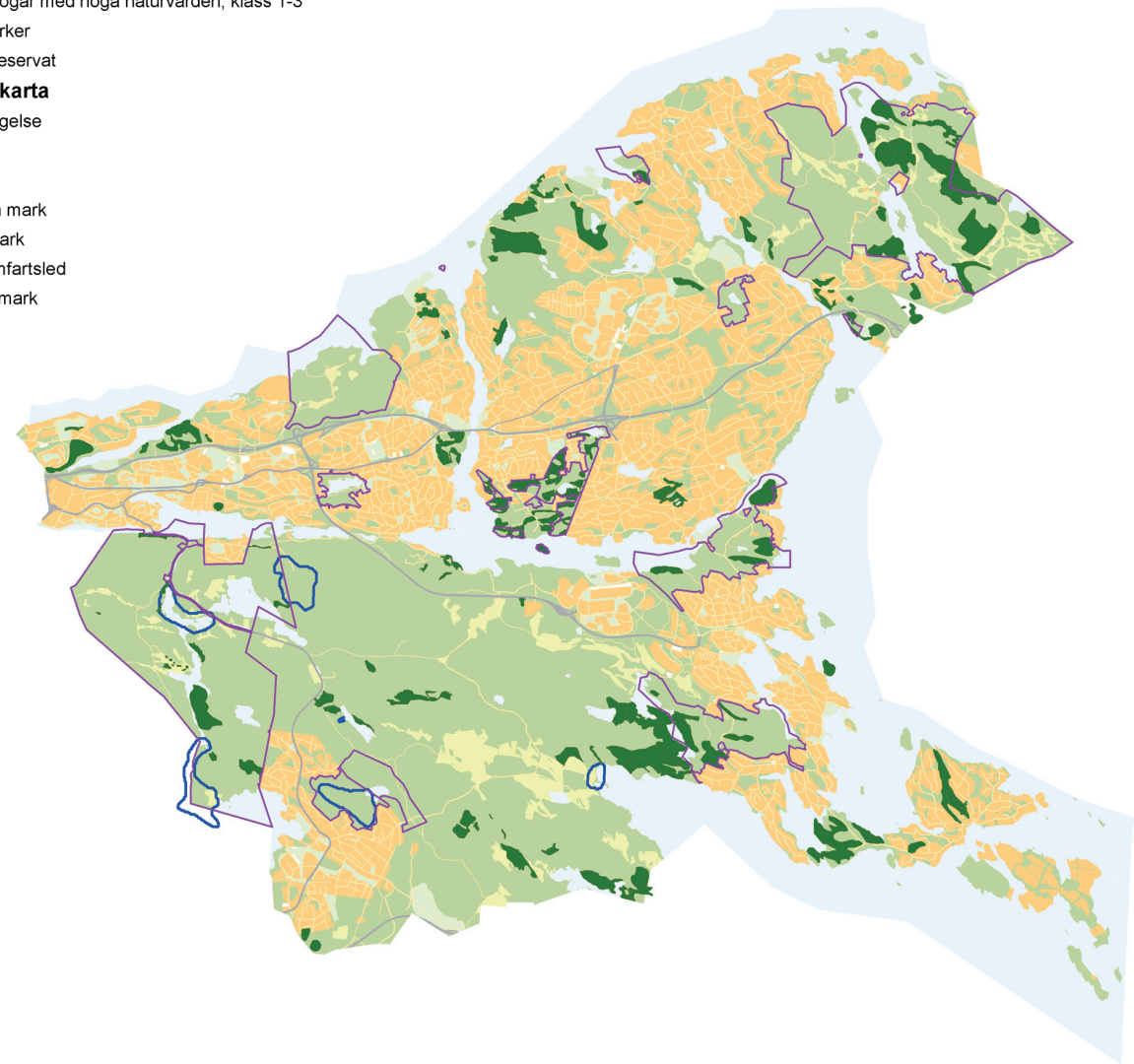
■ Vatten

■ Öppen mark

■ Parkmark

■ Genomfartsled

■ Skogsmark

Spridningssambanden för ädellövskogarna liknar dem för barrskogar. I kommunens norra del är sambanden svagare men finns även över Saltsjön, mot Nationalstadsparkens stora ädellövsskogsbestånd. En del mindre och relativt isolerade områden finns i Skuruparken och i södra Boo.

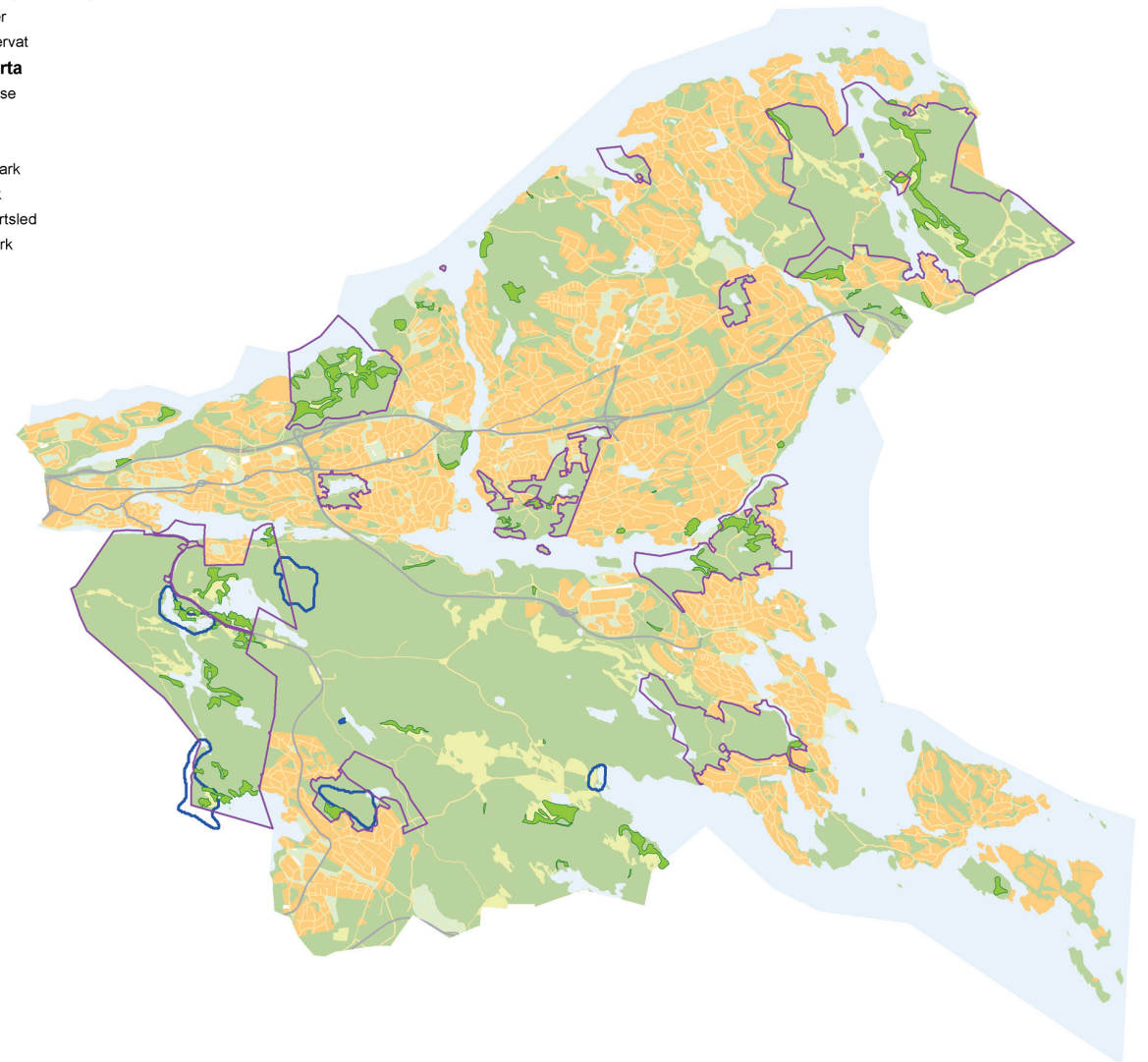
Ek vid Erstavik. Foto Åsa Eriksson (Ekologigruppen).

Värdefull natur

- Ädellövskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Våtmarker
- Naturreservat

Underlagskarta

- Bebyggelse
- Vägar
- Vatten
- Öppen mark
- Parkmark
- Genomfartsled
- Skogsmark

Triviallövskogar

Lövskogar med triviala lövträd som asp, al och björk är som regel betydligt artfattigare miljöer jämfört med ädellövskogarna eftersom de oftast fortfarande är ganska unga. Om dessa skogar får utvecklas fritt blir de också med tiden mycket artrika, i takt med att träden blir gamla och ihåliga och värdefull död ved bildas. Björkskogar har ofta uppkommit på tidigare åker- eller slåttermarker som övergivits.

Alskogar hittar man främst i strandzoner som förr användes som slåttermark och i de delar av skogsmarken där det är för blött för att barrträden ska trivas. Bestånd av asp, oftast yngre, men ibland även äldre, växer ofta insprängda i barrskogen. Många rödlistade mossor, lavar och insekter är knutna till gamla aspar och björkar. Det gäller även fåglar såsom Grönsångaren och hålbbyggande fåglar, som hackspettar. Generellt bör triviallövskogarna lämnas för fri utveckling för att naturvärdena ska utvecklas så bra som möjligt.

Naturbetesmarker

Dagens naturbetesmarker utgör en liten rest av de stora betesmarker som förr upptog landskapet. I många fall ligger betesmarker med höga naturvärden isolerade utan samband med andra hagar. Lövskogar och vägar kan i viss utsträckning fungera som spridningsvägar för den biologiska mångfald som är knuten till naturbetesmarker. En förutsättning för att vägar kan fungera som spridningsvägar är att de sköts med sen slåtter och helst också borttagning av det avslagna materialet. Då utvecklas en rik blomsterflora.

Värdefull natur

Triviallövskogar med höga naturvärden, klass 1-3

Våtmarker

Naturreservat

Underlagskarta

Bebyggelse

Vägar

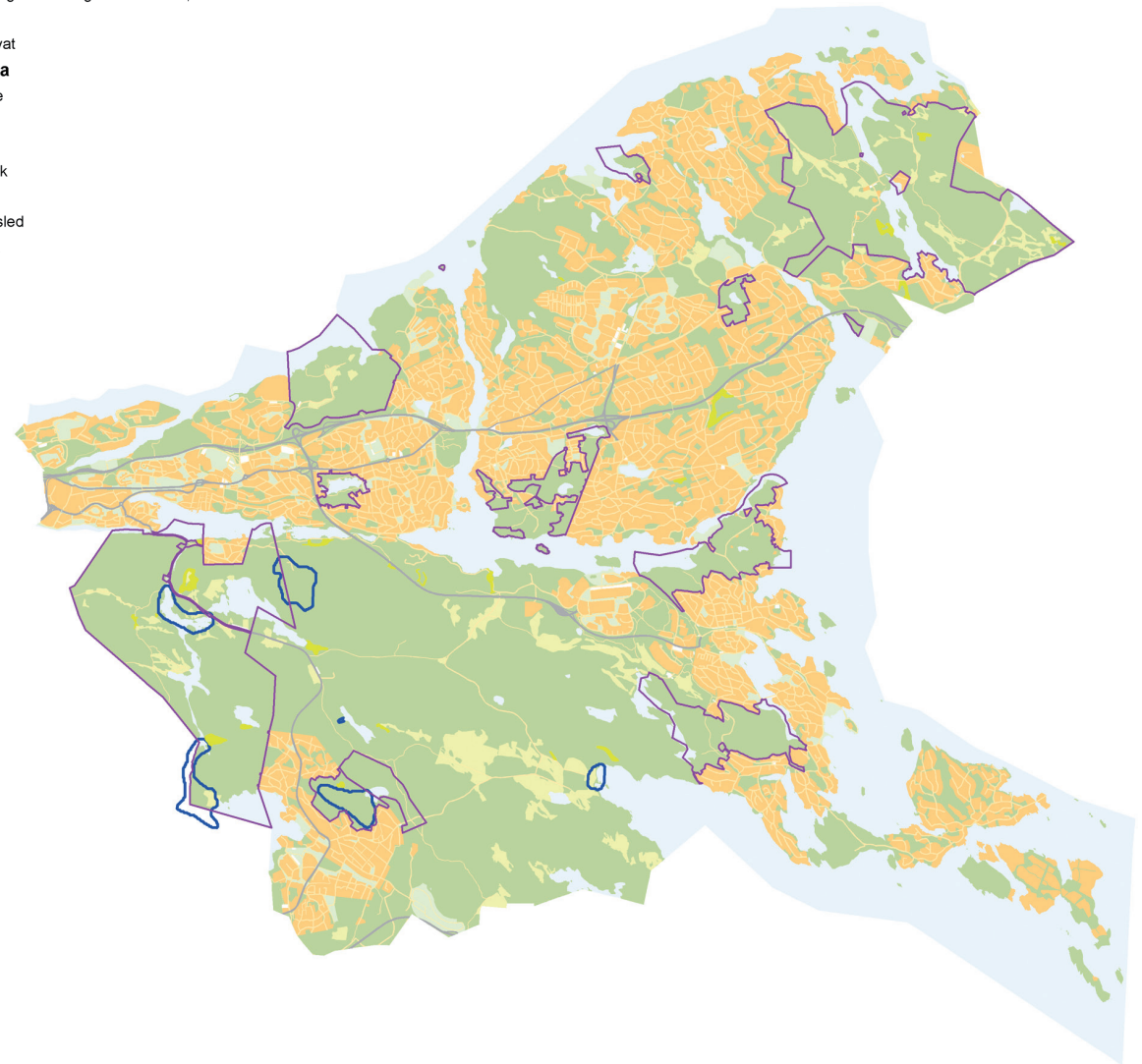
Vatten

Öppen mark

Parkmark

Genomfartsled

Skogsmark

Nacka kommun har en mycket liten andel öppen mark, och naturbetesmarker är en stor bristvara. En viss koncentration av naturbetesmarker finns i Erstavik där arter kan utnyttja flera olika beteshagar för att leta föda och för fortplantning. Detta ökar förutsättningarna för att de hävdkrävande arterna ska finnas kvar på lång sikt.

Kattfot, en indikatorart för artrik och gammal hävdad mark. Erstavik. Foto Åsa Eriksson (Ekologigruppen).

Värdefull natur

- Naturbetesmarker med höga naturvärden, klass 1-3
- Våtmarker
- Naturreservat

Underlagskarta

- Bebyggelse
- Vägar
- Vatten
- Öppen mark
- Parkmark
- Genomfartsled
- Skogsmark

Sumpskogar

De flesta sumpskogar i kommunen är små och ligger isolerade från varandra. Det försvårar spridningen av arter som är knutna till denna miljö. En del av arterna kan spridas genom torrare barr- och lövskog, vilket innebär att det kan finnas ett visst utbyte mellan de olika sumpskogarna. Detta gäller främst i kommunens södra del.

Våtmarker

I kommunen finns ett antal våtmarker i form av mossar, kärr, vassar vid sjöar, vassar vid havet, strandängar och flytbladsvegetation. Många av dessa är öppna typer av våtmarker som har skapats genom slåtter eller bete och som är beroende av hävd i form av i första hand bete eller slåtter. Återkommande översvämningar har också stor betydelse för att forma många våtmarker. Strandängar i anslutning till sjöar, vattendrag och havsstränder, saknar normalt träd men enstaka videbuskar förekommer. Längre ut mot sjön/vattendraget finns oftast ett vassbälte. Vanliga arter är tuvtåtel, veketåg och starrarter samt krypven och gåsört.

Våtmarkerna har ofta ett rikt fågelliv, med skrattmå, sothöna, gräsand, tofsvipa och gulärta som karaktärsarter. Vassbältet har sin speciella fågelfauna med arter som sävsparv och rörsångare. Om videbuskage förekommer finns ofta sävsångare, rosenfink och ibland kärrsångare. En stor del av landets våtmarker har dikats ut så att naturvärdena har försvunnit. Utdikning är fortfarande ett hot. När bete och slåtter upphört har många våtmarker vuxit igen. Öppna strandängar har istället blivit strandskog med en helt annan fauna och flora.

Värdefull natur

■ Sumpskogar med höga naturvärden, klass 1-3

■ Våtmarker

■ Naturreservat

Underlagskarta

■ Bebyggelse

■ Vågar

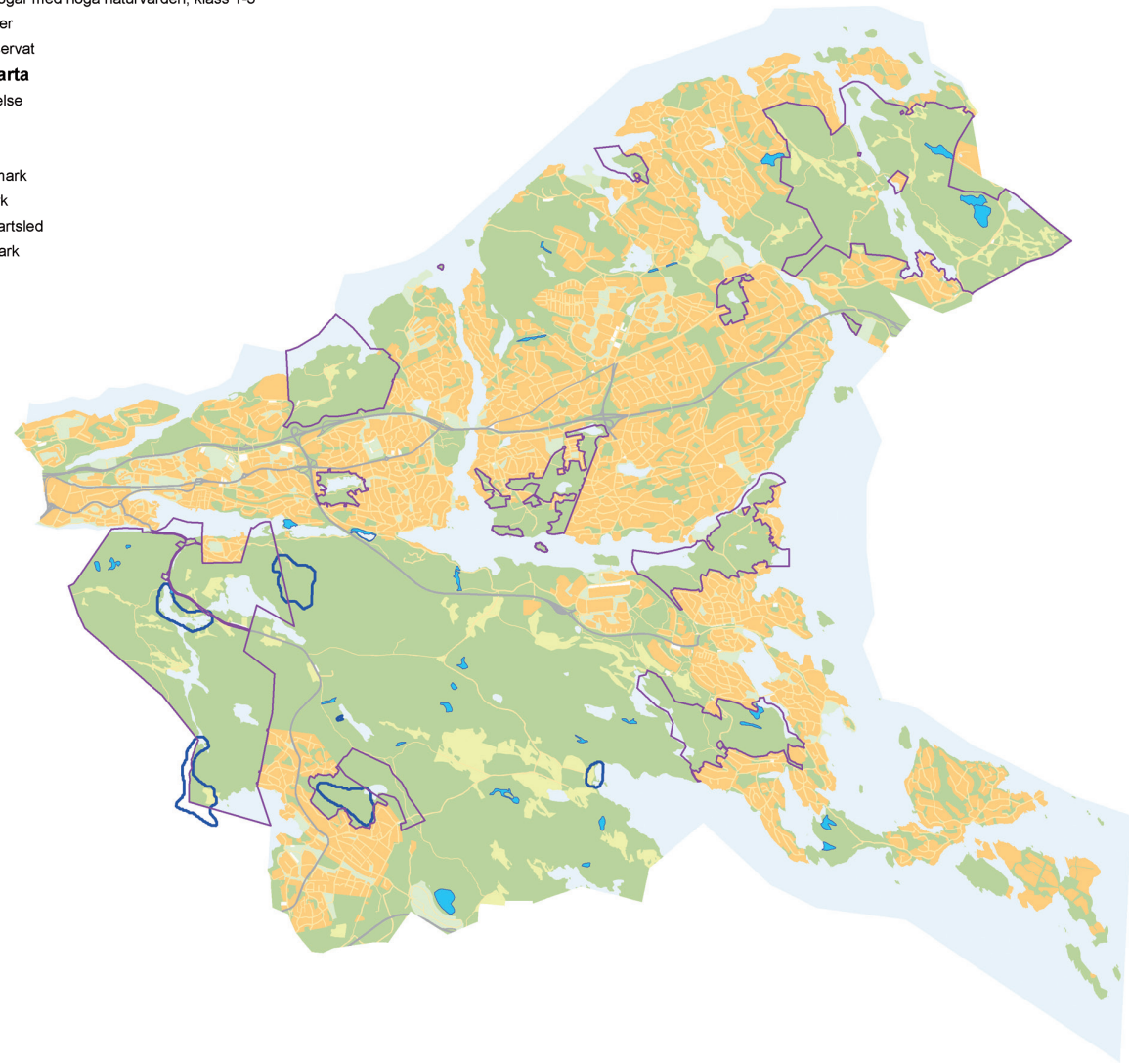
■ Vatten

■ Öppen mark

■ Parkmark

■ Genomfartsled

■ Skogsmark

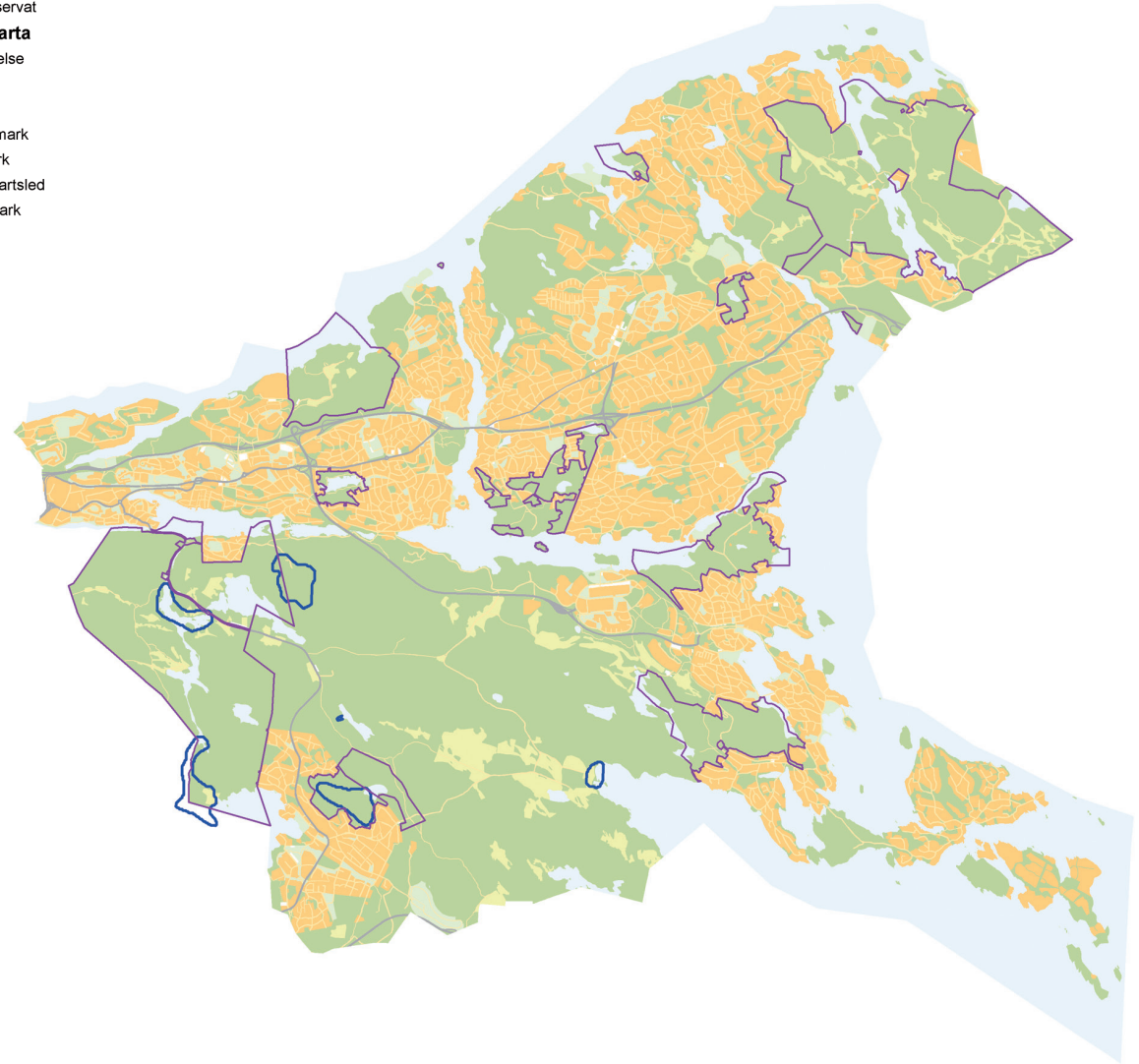
Näringstillförsel från avlopp och jordbruksaktiviteter och genom nedfall från utsläpp från industrier och bilar är ytterligare ett hot mot inte minst de näringsfattiga våtmarkerna. I kommunen finns sex våtmarker som bedömts ha höga naturvärden. Våtmarkerna är Dammtorpssjön, Orrmossen, våtmark nordväst om Ältasjön, mosse norr om Lovisedal samt våtmark vid Erstavik. Generella skötsel­förslag för våtmarker är att eftersträva naturligt vattenstånd i sjöar och vattendrag. Ofta är det önskvärt med slätter eller andra specifika åtgärder för att gynna fågellivet.

Värdefull natur

- Våtmarker med höga naturvärden, klass 1-3
- Naturreservat

Underlagskarta

- Bebyggelse
- Vågar
- Vatten
- Öppen mark
- Parkmark
- Genomfartsled
- Skogsmark

Övriga marker (bergbranter, ädellövträd, brandfält med flera)

Några få naturtyper med liten utbredning och som inte går att inordna i de ovan beskrivna naturtyperna har förts till en kategori som getts namnet ”övriga marker”. I denna kategori dominerar främst bergbranter och ädellövträd. Bergbranterna har förts till en egen kategori eftersom de är av samma karaktär, även om olika trädslag dominerar i olika bergbranter och att de i vissa fall helt saknar trädskikt. I skrevor och sprickor bildas mikroklimat med hög fuktighet. Indikatorarter för bergbranter är främst en rad mossor, exempelvis stenporella, kantvitmossa och västlig hakmossa samt en del lavar och vedsvampar. Den rödlistade svampen rynkskinn har hittats i några bergbranter i kommunen.

Värdefull natur

Övriga marker med höga naturvärden, klass 1-3

Våtmarker

Naturresevat

Underlagskarta

Bebyggelse

Vägar

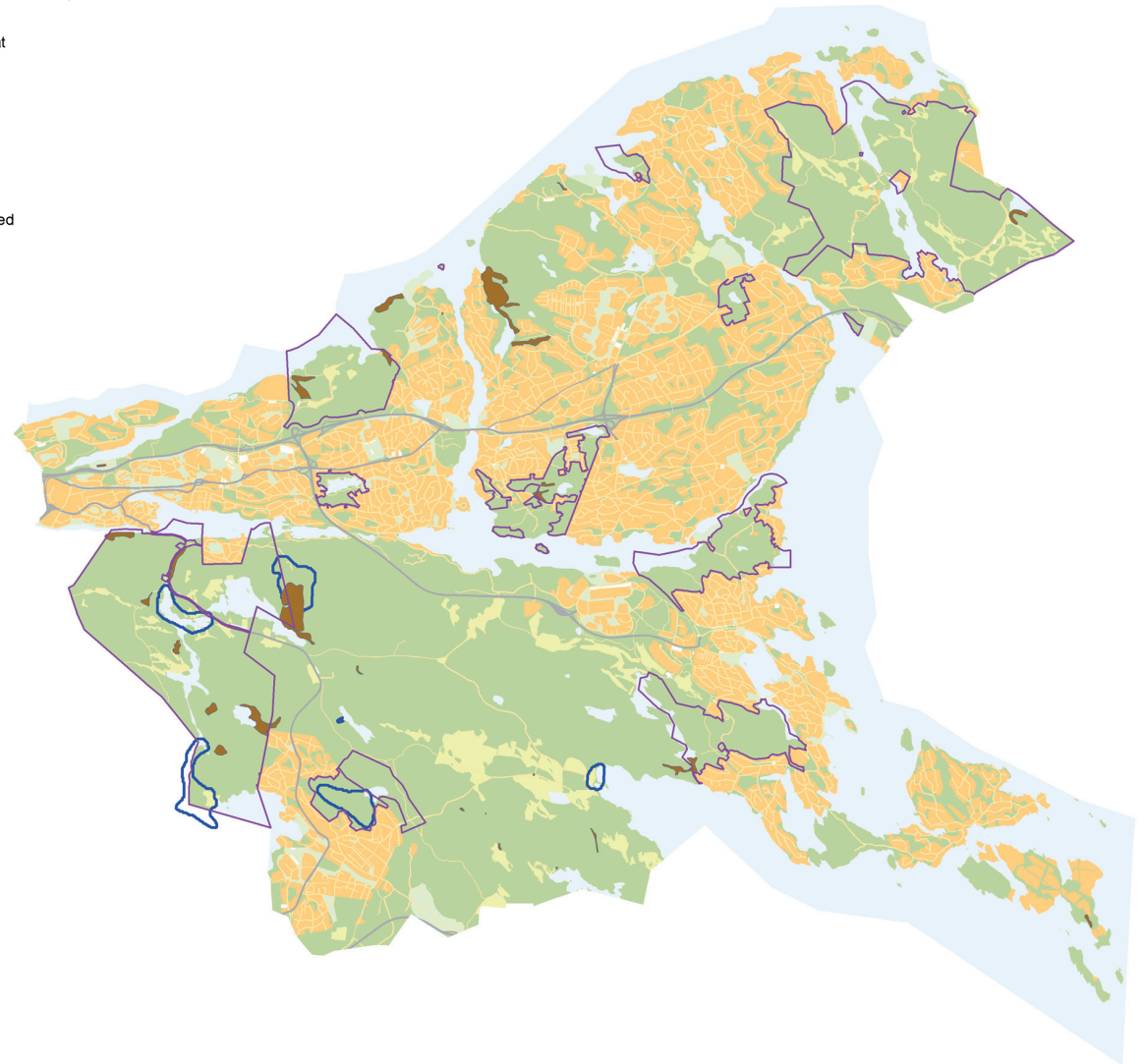
Vatten

Öppen mark

Parkmark

Genomfartsled

Skogsmark

Områden med höga helhetsvärden

Nackareservatet – Erstavik

Nackareservatet är tillsammans med Erstavik ett obrutet helhetsområde som innehåller de flesta naturtyper som förekommer i kommunen. Området har många av de kvaliteter som utmärker helhetsområden. Det är relativt stort och har därmed möjligheter att hysa en stor artrikedom. Spridningsmöjligheterna är goda men väg 260 utgör en barriär. Mindre vägar i området är i flera fall artrika och kan fungera som spridningskorridorer, främst för arter knutna till naturbetesmarker. En annan viktig aspekt på Nackareservatet - Erstavik som helhetsområde är rikedomen av naturtyper. Arter som är knutna till en specifik naturtyp kan ibland sprida sig via andra naturtyper.

Nyckelviken – Skarpnäs

Området Nyckelviken - Skarpnäs har en viktig funktion som värde kärna i Stockholms gröna kilar och utgör därmed en viktig spridningsväg för arter inom kommunen, så väl västerut som öster om Nacka kommun. Nyckelvikens höga naturvärden består främst av ädellövskog där ek är det dominerande trädslaget, och är kommunens nu enda kända klass 1-objekt. Ekarna är grova med en rik förekomst av arter.

Velamsund

Naturreseptatet Velamsund innehåller en mängd objekt med höga naturvärden. Tonvikten ligger på barrskogar, sumpskogar och ädellövskogar som ligger i nära anslutningen till varandra och bildar ett stort sammanhängande skogsområde. De högsta naturvärdena finns i området norr om Insjön.

Värdefull natur

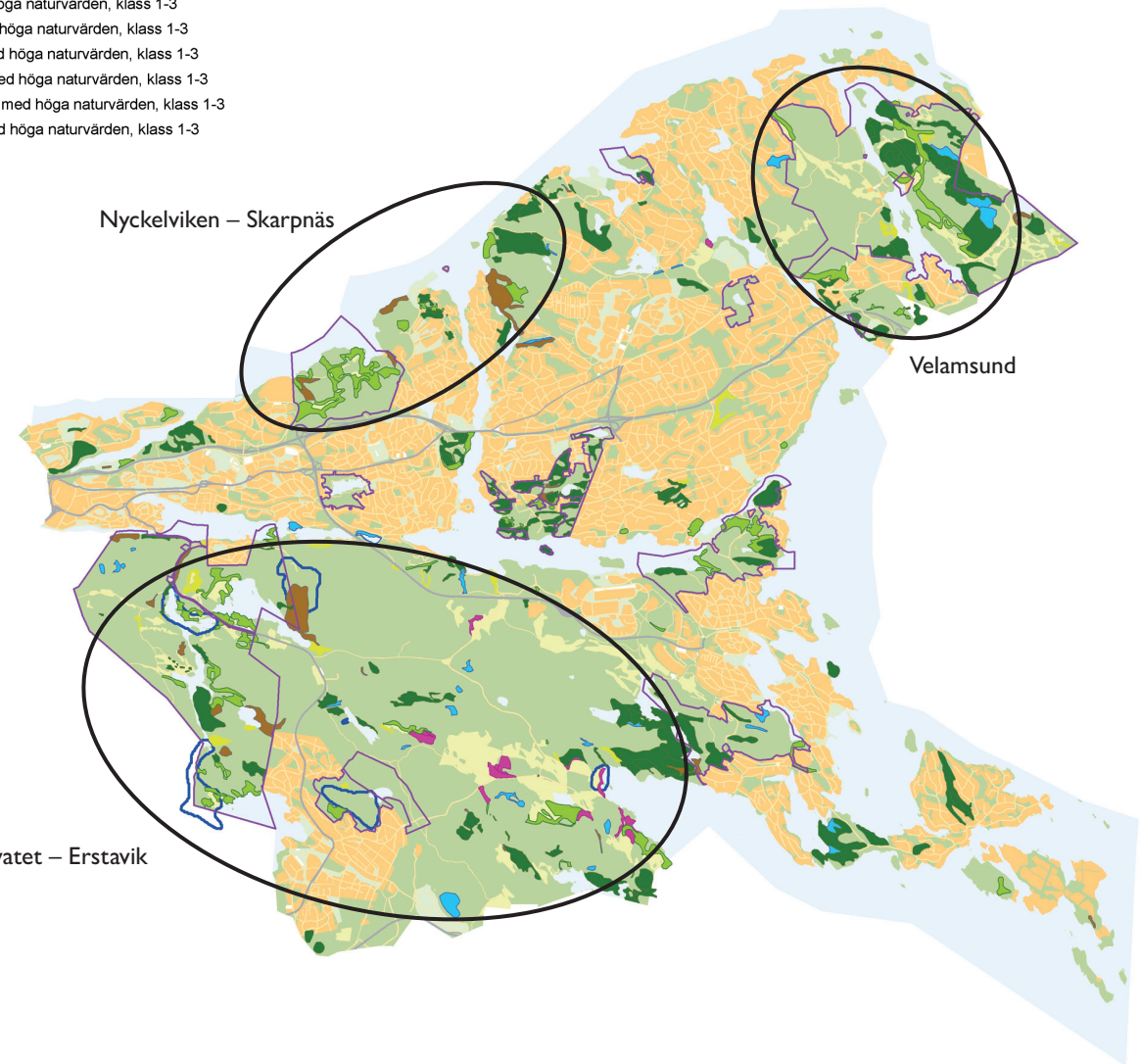
- Barrskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Sumpskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Ädellövskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Triviallövsskogar med höga naturvärden, klass 1-3
- Naturbetesmarker med höga naturvärden, klass 1-3
- Övriga marker med höga naturvärden, klass 1-3

- Våtmarker
- Naturreseptat

Underlagskarta

- Bebyggelse
- Vägar
- Vatten
- Öppen mark
- Parkmark
- Genomfartsled
- Skogsmark

Nackareservatet – Erstavik

REKREATIVA VÄRDEN

– naturen för människans skull

Landskap, natur och kulturhistoria – förutsättningar för rekreation

Sprickdalslandskap, sjöar och skärgård

Kommunen ligger på en urbergsplatå som sönderskuren av sprickdalar har bildat ett starkt kuperat landskap. De högsta punkterna ligger på 60–70 meter över havet. De yttre delarna av Nacka kommun räknas som innerskärgård eller mellanskärgård. Innerskärgården liknar ett insjölandskap med vikar, odlingsmark och skog. Kustvattnet norr om Nacka, liksom Skurusundet och Lännerstasunden, räknas till innerskärgården. I Nacka bjuder innerskärgårdens kustlandskap på kraftiga branter som t.ex. det dramatiska Skurusundet. Under 1800-talet uppmärksammades Skurusundet som en särskilt naturskön plats med ett "sceneri som i sin vildhet påminner om Schweiz". Det lockade många att bygga sommarvillor vid Skurusundets stränder. Baggensfjärden och Erstaviken räknas till mellanskärgården. Mellanskärgården präglas av både stora fjärdar och en rad större öar.

Gammal skog – barrnaturskog och ädellövskog

Barrskog dominerar berg och moränområden. Magra hållmarker är vanliga och jordlagret är i allmänhet tunt. I sprickdalarna finns uppodlad mark och lövskogar. Ädellövskog, främst ek, växer kring gods och gårdar

och i vissa bergbranter. I Nacka finns ovanligt mycket skog som är äldre än 60 år. Här finns också gammal skog (äldre än 100 år) med höga naturvärden. Många av kommunens höga naturvärden är knutna till äldre ädellövskog och barnnaturskog. Dessa skogar erbjuder en stor variation av naturupplevelser.

Historiska spår – gods, gårdar och tidiga industrier

Nackas dramatiska och sönderskurna landskap gav en struktur där vägar och odlingar följde sprickdalar och stråk genom bergplatåerna (se häradskartan i den rekreativa underlagsrapporten). Det äldre odlingslandskapet har till stor del försvunnit och ersatts med bebyggelse. Inom Erstavik och Slumnäs finns idag kommunens enda aktiva jordbruk med åkrar och betesmarker. Inom Nyckelviken och Velamsund bevaras det äldre kulturlandskapet genom naturvårdsskötsel. Rester av äldre kulturlandskap finns även vid Drevinge, Rensättra och inom kommunens övriga naturreservat. Runt om i kommunens grönstruktur och bebyggelseområden finns spår och lämningar efter äldre kulturmiljöer. Gårdar med omgivande trädgårdar finns vid Nyckelviken, Velamsund, Boo, Skuru och Svindersviken. Tidiga industri- och kvarnmiljöer, från 1500- till 1700-talet, med dammar och vattenfall, återfinns vid Nacka ström och Slumnäs.

Nyckelviken

Bebyggelse – från sommarhus till modern bostadsbebyggelse

Längs Nackas branta stränder finns en mångfald av tidig sommarstugebebyggelse med både slottlika patriciervillor och enkla stugor för arbetarklassen. Allteftersom kommunikationerna har förbättrats har en permanent bostadsbebyggelse med villaområden successivt vuxit fram längs Saltsjöbanan och Värmdövägen. Lillängen, Storängen, Saltsjö Duvnäs och Ekängen är exempel på detta. Flerfamiljshusområden tillkom från 1950-talet med Talliden, västra Finntorp och Saltängen och följdes under 1960- och 70-talen av större områden, ofta i höjdlägen, som Henriksdalsberget, Alphyddan, Stensö, Fisksätra, Orminge och på 1980-talet Jarlaberg. Under de senaste decennierna har skett en omvandling av de gamla industriområdena på Sicklaön till moderna köpcentra och bostadsområden. Samtidigt pågår en förtätning av äldre förhållandevis glest bebyggda före detta sommarstugeområden till tätare villaområden. Exempel på sådana områden är Kummelnäs, Björknäs och Älgö.

(För mer utförlig information om kulturmiljöer och bebyggelse hänvisas till Kulturmiljöprogrammet.)

Rekreation och friluftsliv

Kombinationen av skärgård och trolsk natur har alltsedan 1800-talet lockat till friluftsliv av olika slag. I Saltsjöbaden anlades kurhotell och badhus. Nacka friluftsområden med Hellasgården har sedan början av

1900-talet utgjort ett av Stockholmnarnas mest välbesökta strövområden. Det en mil långa blå spåret från Hellasgården till Solsidan via norra Erstaviken är en av Sveriges äldsta vandringsleder och har haft nästan samma sträckning sedan 1920-talet. I Nacka kommun är det nära till naturen och friluftsliv uppskattas av många. Kommunens mest besökta friluftsområden är Nyckelviken, Velamsund och Nackareservatet - Erstavik. Det senare utgör fortfarande det mest värdefulla friluftsområdet för sydöstra Stockholm inklusive Södermalm med cirka 1,5 miljon besökare per år. Förutom stora skogar och naturområden finns anlagda parker av olika slag, alltifrån bostadsnära lekplatser till strandpromenader och historiska parker. Under sommarhalvåret utgör skärgården en stor attraktion och många kommuninvånare har tillgång till båt. Vintertid lockar långfärdsskridskor på någon av kommunens alla sjöar eller vikar.

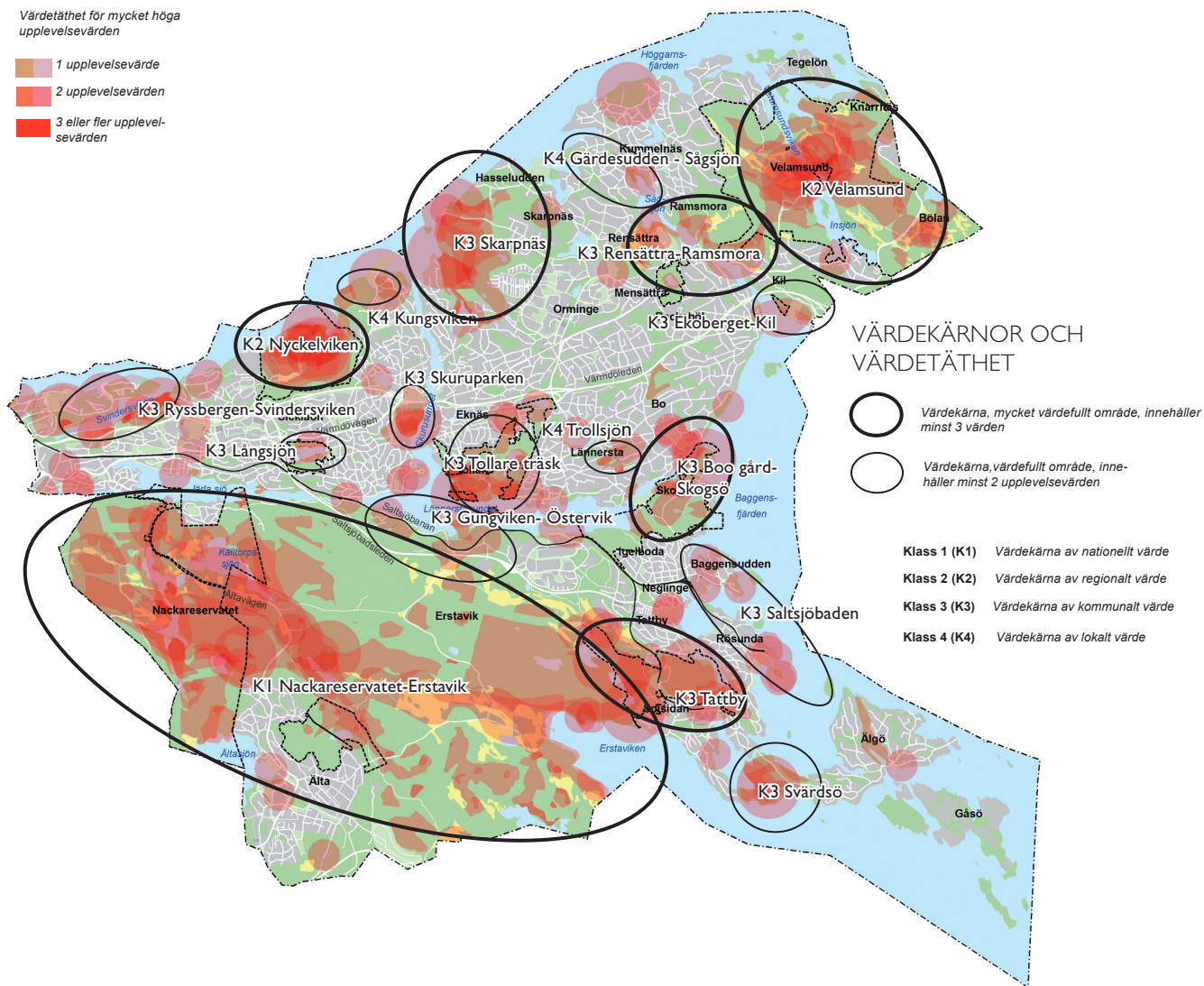

Värdetäthet och klassificering av rekreativ grönstruktur

De mest uppskattade miljöerna är ofta de som erbjuder många olika upplevelsevärden. I Nacka finns flera sådana områden. Dessa fungerar som utflyktsområden och attraherar fler än närmast boende. De kan betraktas som värdekärnor för rekreation. Flera områden ligger i de gröna kilarna men det är angeläget att även lyfta fram några värdekärnor utanför kilstrukturen som exempelvis Tollare, Ryssbergen-Svinderviken, Trollsjön och Skuruparken.

Nackas grönområden har utifrån rekreativa värden klassificerats i fyra klasser där klass 1 är de mest värdefulla. Här återfinns landskap och natur- och kulturmiljöer av högsta värde och som erbjuder unika och/eller många upplevelser. Dessa områden har oftast regionalt värde. För kommunen viktiga områden utgör klass 2 medan klass 3 avser alla lokalt mycket värdefulla områden. Här återfinns parker och bostadsnära skogar av karaktären vardagsnatur. Klass 4 är övriga grönytor av betydelse i stadsmiljön. Dessa redovisas inte här.

Denna gradering ska ses som ett försök att lyfta fram de mest värdefulla områdena inom kommunen och visa på vilka värden kommunen har att förvalta för kommande generationer och för att utveckla en attraktiv, hållbar grönstruktur. Närhet (avstånd mellan bostad och grönområde) har en avgörande betydelse för att vi ska använda grönområden. Det gäller inte minst barn och gamla. Det innebär att klass 3- och klass 4-områden ofta är mycket värdefulla lokalt och det är viktigt att i fördjupade analyser ta till vara och utveckla dessa miljöer.

Upplevelsevården inom större natur- och grönområden – strövområden och naturreservat

Upplevelsevärde 1

Orördhet och trolska miljöer

Områden med gammal skog, äldre än 100 år, och/eller med naturvärdesobjekt som våtmarker, bäckraviner, mossar, barrnaturskogar med mera utifrån Ekologigruppens rapport.

Mycket högt värde

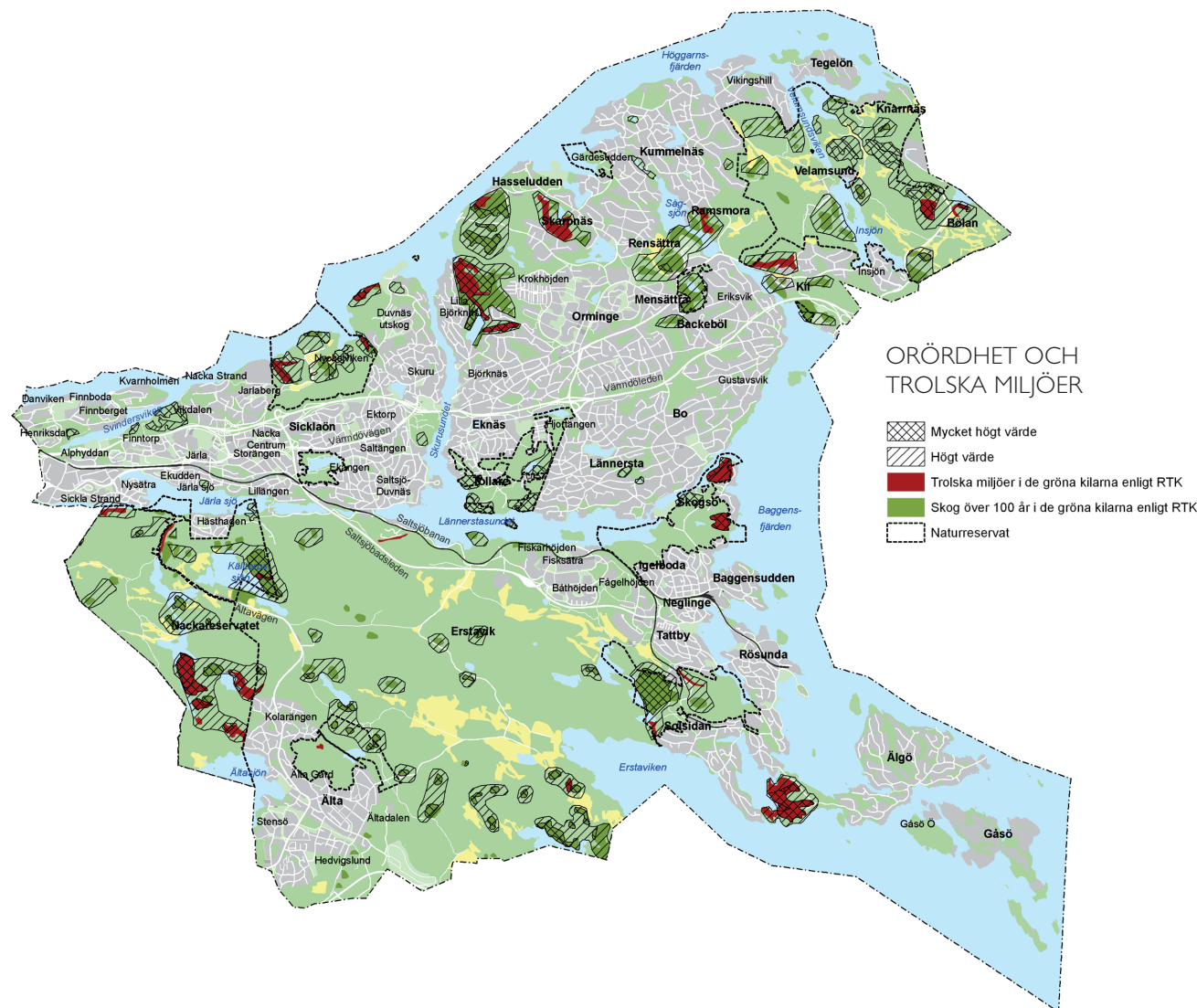
Mycket högt värde har getts områden som är större än 4 hektar, har skog äldre än 100 år och som ligger minst 250 meter från vägar och bebyggelse, 75 meter från större kraftledning och är tystare än 45 dBA.

Exempel: Älta mosse, Strålsjön, Uhsjön, Velamsund och Skarpnäs.

Högt värde

Större naturområden: Samma som ovan men krav på avstånd till bebyggelse har tagits bort och bullergräns har satts till 55 dBA. Mindre naturområden: Samma som ovan, 100 meter från bebyggelse och bullergräns 45 dBA.

Exempel: Flera områden inom Nackareservatet och Erstaviksområdet, Nyckelvik och Velamsund samt Rudträsk, Trollsjön i Lännersta.

Upplevelsevärde 2

Skogskänsla

Skogsområde större än 4 hektar och med minsta diameter 200 meter. Skogen bör ha en uppvuxen karaktär. Det ska vara tystare än 45 dBA (minst 250 meter från större vägar).

Mycket högt värde

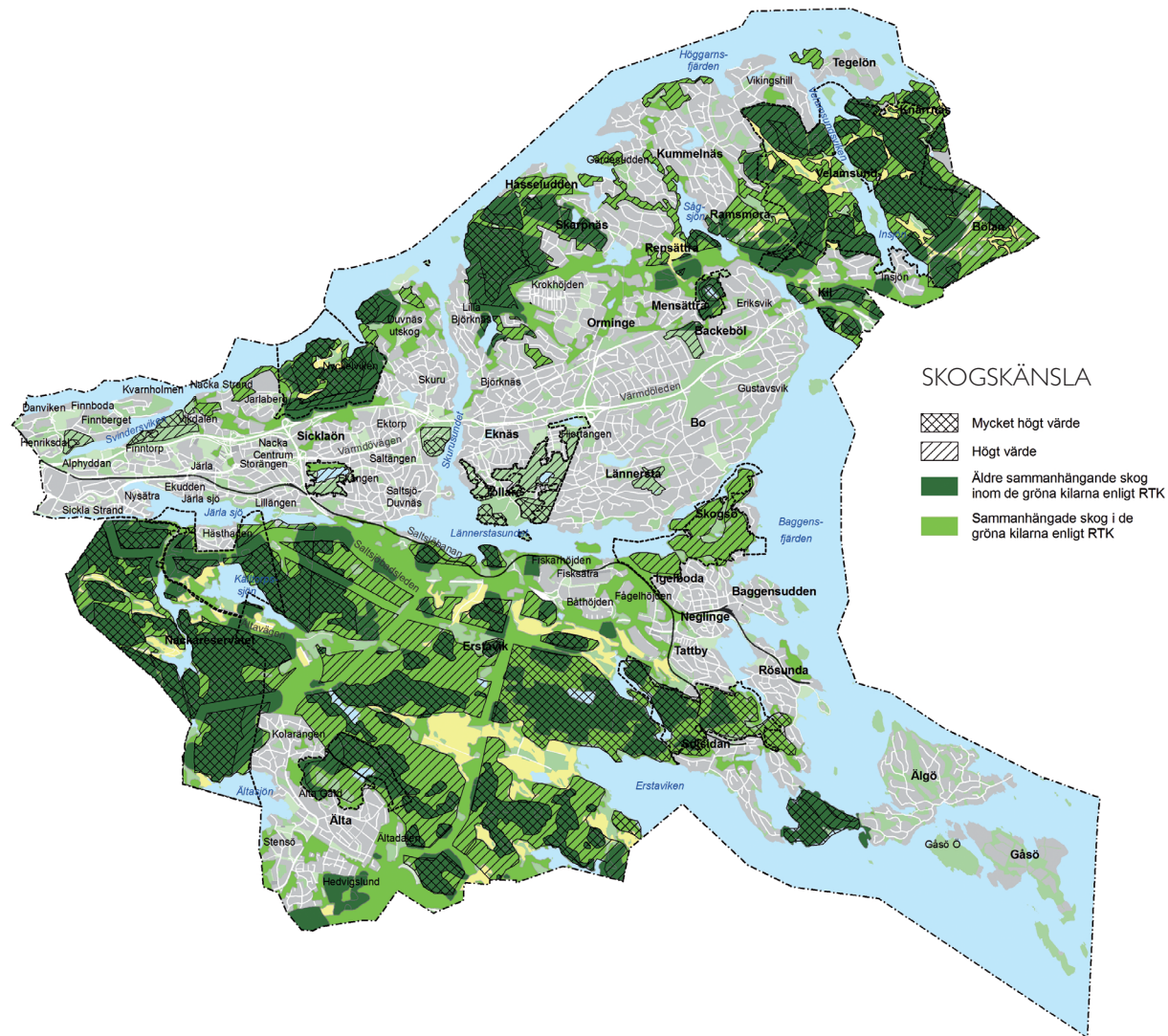
Mycket högt värde för skogskänsla ges områden med äldre skog och bullernivåer under 45 dBA, minst 250 meter från bostadsområden och större vägar samt utan korsande vägar med mer än 2 500 fordon per dygn.

Exempel: Skarpnäs, Nackareservatets skogar kring Söderby-sjön och Uhsjön, Velamsund, Svärdsö, Rysbergen.

Högt värde

Övriga områden med skogskänsla som uppfyller kriterierna ovan har getts högt värde.

Exempel: Skogsö.

Upplevelsevärde 3

Utblickar och öppna landskap (upplevelse av frihet och rymd)

Vattenområden, större öppna landskap (större än 6 hektar), etablerade utsiktsplatser och låg ljudnivå.) Områdena bör inte ligga i anslutning till störande anläggningar och industrier. Upplevelsevärdet bygger främst på det visuella intrycket av rymd, med vida vyer över lugna och rofyllda områden.

Mycket högt värde

Mycket högt värde för rymd och öppna landskap ges etablerade utsiktsplatser med vidsträckt utsikt. Det mycket höga värdet runt utsiktsplatserna har avgränsats till en diameter på 500 meter.

Exempel: *Telegrafberget, Ryssbergen, Ulvsjöberget, Ekoberget.*

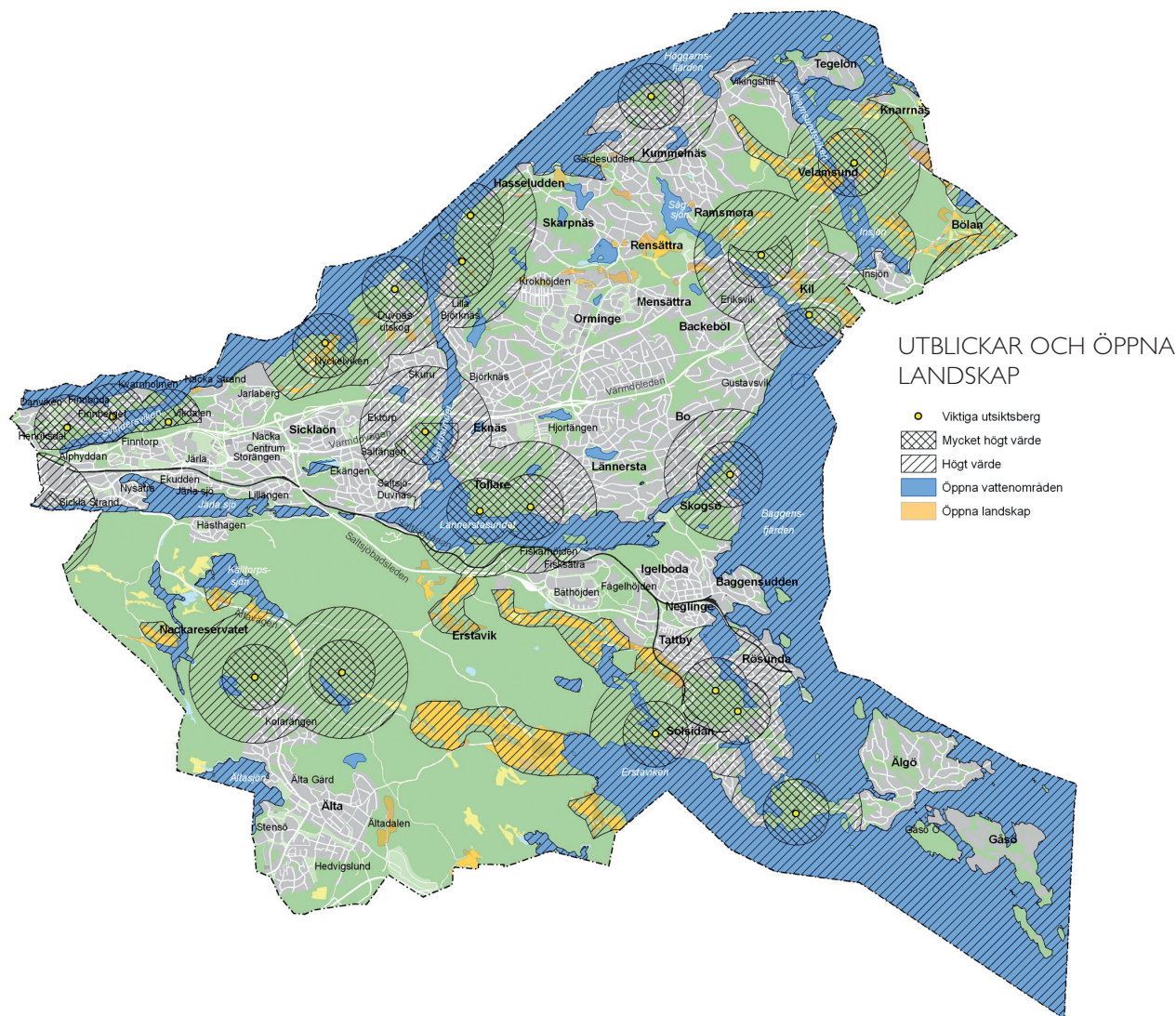
Mindre naturområden: Utsikt över öppna äldre kulturlandskap eller vattenområden som inte domineras av stora kraftledning, trafikleder, modern industribebyggelse eller handelslador med stora parkeringsplatser. Äldre industribebyggelse utgör idag kulturmiljöer och kan ingå i den högre värdeklassen. Ljudnivån ska understiga 55 dBA.

Exempel: *Rensättra gård, centrala landskapsstråk i Velamsund och Nyckelhiken, Erstaviks dalgång.*

Högt värde

Högt värde innehåller en av parametrarna utsiktsplatser, öppna landskap eller vattenområden men behöver inte ha ljudnivåer under 55 dBA.

Exempel: *Stora delar av Nackas kustberg och många platser runt sjöarna.*

Upplevelsevärde 4

Variationsrikedom och naturpedagogik

Områden som generellt sett är art- eller variationsrika eller som har dokumenterat höga naturvärden såsom kärr, mossar, torrängar, ekskogar. Variationsrika områden värdefulla för friluftslivet. Generellt värdefulla områden utgör vattendrag, obebyggda stränder och skogsbryn. Dessa markeras med en 50 meter bred zon.

Naturpedagogik

Områden med iordningställda naturstigar, naturrum, naturskolor och andra anläggningar som har ett pedagogiskt syfte. Naturpedagogiska objekt omfattar miljöer eller objekt som berättar om landskapet och naturens utveckling och dynamik. Det kan gälla förkastningar, flyttblock, jättegrytor, mossar mm. Odlingslotter är miljöer som ofta erbjuder en artrik och varierad miljö med högt socialt värde.

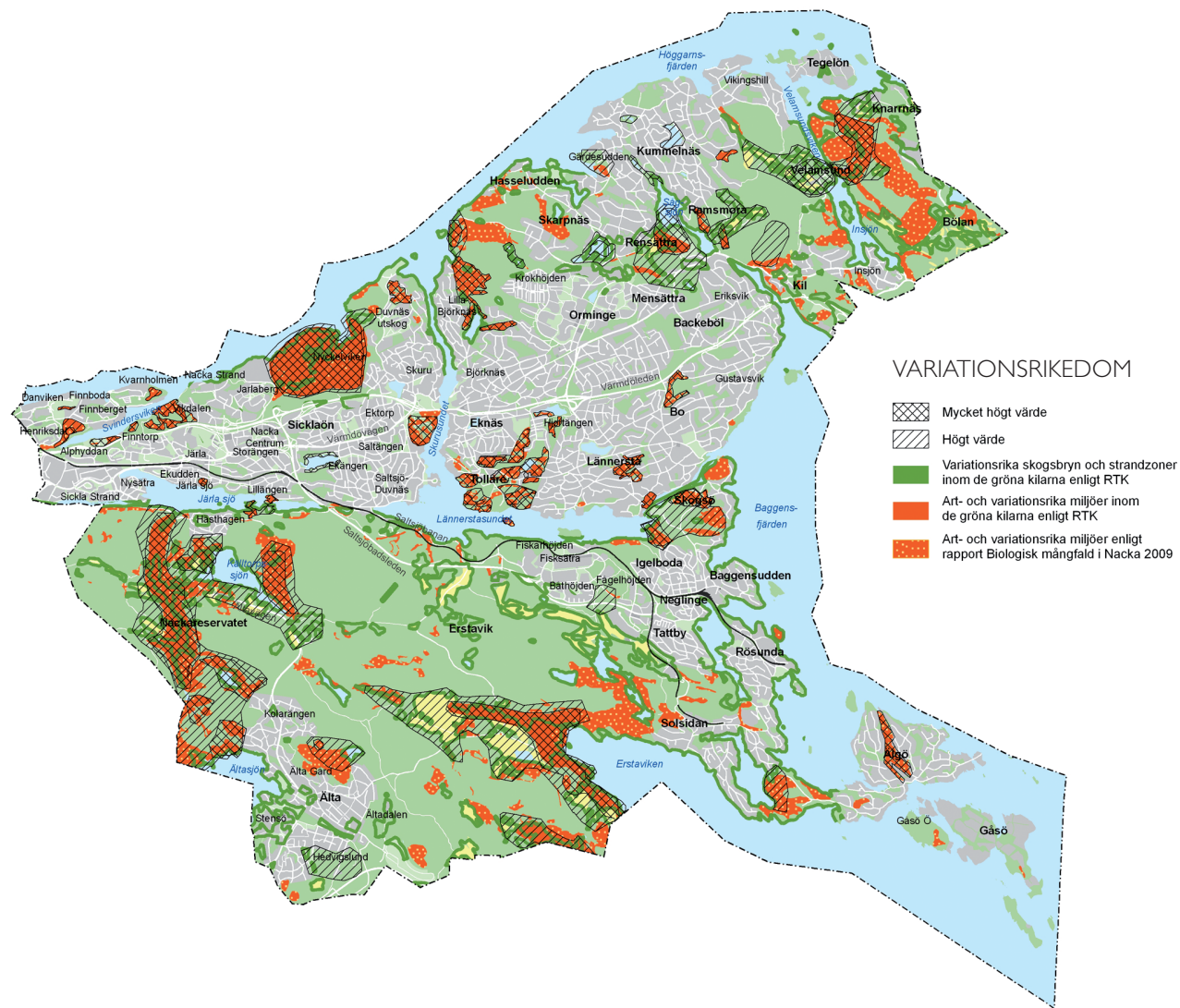
Mycket högt värde

Ett mycket högt värde identifieras som antingen naturpedagogisk verksamhet eller art- och variationsrika miljöer.

Exempel: Nyckelvikens, Kärrtorp, Erstavik, Skarpnäs, Strålsjön, vattenstråket mellan Ältasjön och Dammtorpssjön, och mellan Söderbysjön och Ulvsjön, Abborrträsk, Tollare, Skuruparken.

Högt värde

Högt värde ges områden med koncentration av vatten- och skogsbryn eller parametrar såsom naturpedagogiska objekt, odlingslotter med mera.

Upplevelsevärde 5

Kulturhistoria och levande landsbygd

Områden med kulturhistoriskt värdefulla byggnader, parker och kulturlandskap utpekade i kommunens kulturmiljöprogram. Ängs- och hagmarker samt jordbruksmark ingår också. I Nacka utgör den äldre industrihistorien ett värdefullt kulturarv varför även äldre industrimiljöer ingår. Fornlämningar, aktiva jordbruk och 4H-gårdar ingår också.

Mycket högt värde

Upplevelsevärdets kärna utgörs av kulturhistoriska bebyggelsemiljöer med omgivande kulturlandskap. Det är områden där de äldre strukturerna och sammanhangen fortfarande är tydligt avläsbara. Frånvaro av modern infrastruktur är ofta en förutsättning för upplevelse av en äldre kulturmiljö varför detta krävs för klassificering i mycket högt värde. Även aktiva jordbruk med omgivande jordbruksmark ges mycket högt värde.

Exempel: *Erstavik, Skuruparken, Nyckelviken, Velamsund, Nacka ström, Skogsö, Drevinge-Östervik.*

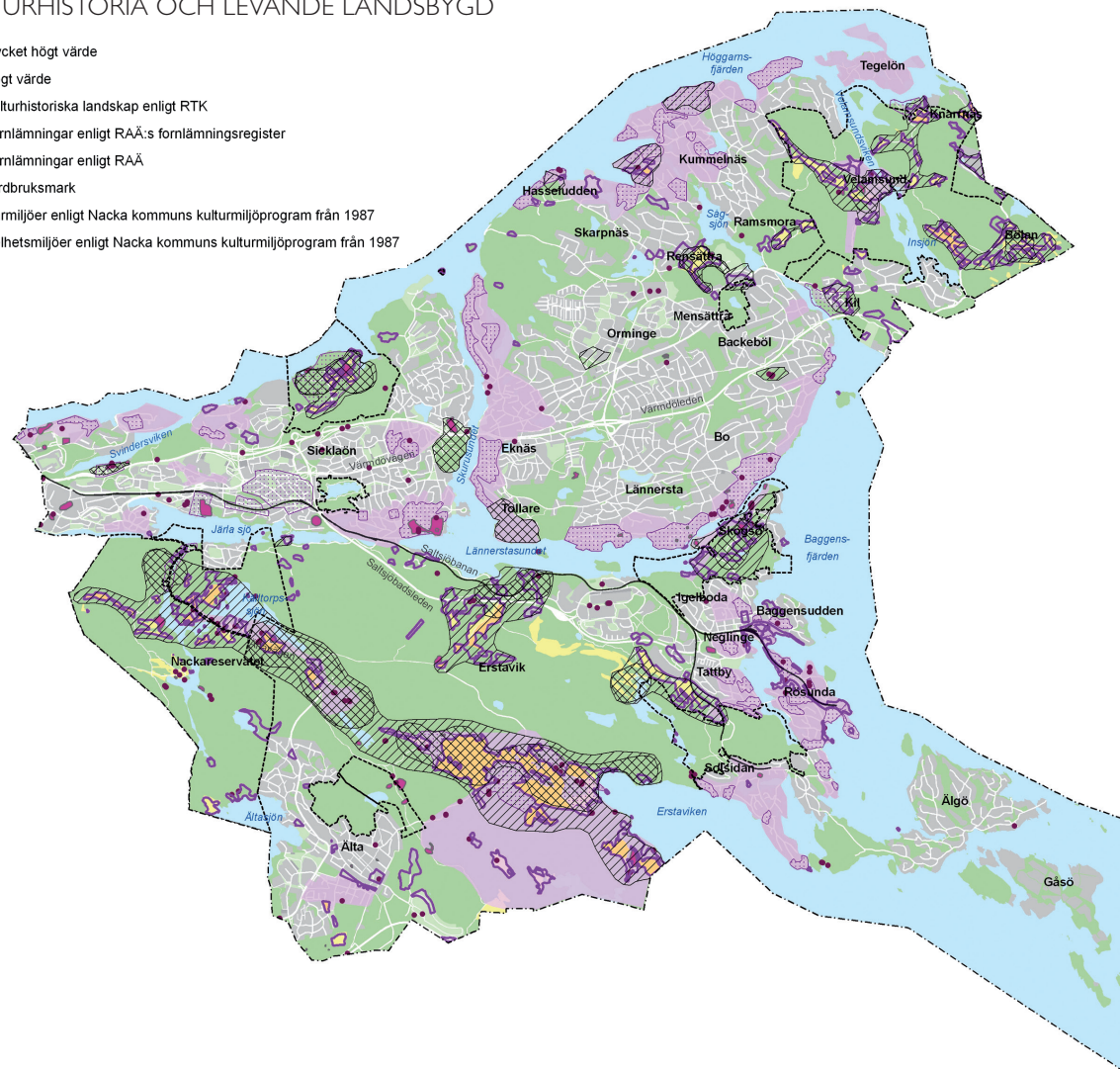
Högt värde

Förekomst av enskilda kulturhistoriska byggnader, enbart jordbruksmark eller kulturhistoriskt landskap, en koncentration av fornlämningar ger högt värde.

Exempel: *Boo gård, Dammtorp och området kring Dammtorpsjön, Drevinge landskapsstråk, Kärrtorp, Rensättra gård.*

KULTURHISTORIA OCH LEVANDE LANDSBYGD

- Mycket högt värde
- Högt värde
- Kulturhistoriska landskap enligt RTK
- Fornlämningar enligt RAÄ:s fornlämningsregister
- Fornlämningar enligt RAÄ
- Jordbruksmark
- Närmiljöer enligt Nacka kommuns kulturmiljöprogram från 1987
- Helhetsmiljöer enligt Nacka kommuns kulturmiljöprogram från 1987

Upplevelsevärde 6

Aktivitet och utmaning

Mark- och vattenområden som är särskilt viktiga för motionsaktiviteter och strapatser i naturen. Friluftsgårdar med spår och leder utgör ofta kärnan i detta upplevelsevärde. I dessa områden finns en viss trygghet, god tillgänglighet och information. Nackas långa kust och många vikar ger goda förutsättningar för aktiviteter till sjöss och på isar. Spår, leder, ridvägar, badplatser, idrottsanläggningar och bryggor är olika anläggningar som stöder detta upplevelsevärde.

Mycket högt värde

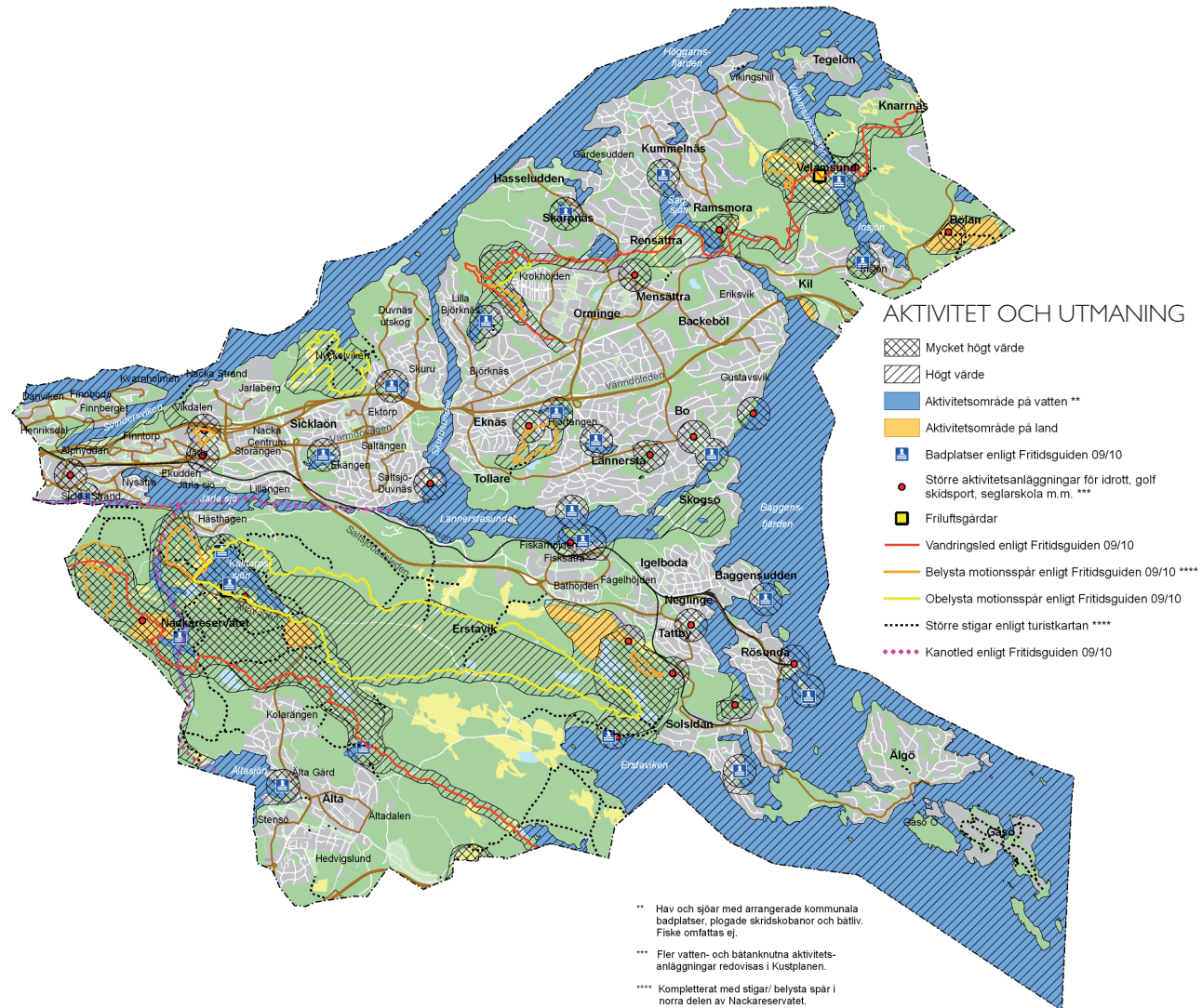
Mycket högt värde ges områden med fasta anläggningar såsom friluftsgårdar, sport- och aktivitetsanläggningar eller hög koncentration av anlagda eller uppmärkta spår och leder.

Exempel: *Hellasgården, Velamsund, området kring Glasbrukssjön med bad, motionsspår och Boleden, Erstaviksbadet, Älta idrottsplats med bad, Vinterstadion i Tattby.*

Högt värde

Aktivitetsområden på land och vatten som saknar tillhörande anläggningar och som främst används för en typ av aktivitet såsom golfbanor, sportfält, klätterberg, enskilda ridspår eller leder ger högt värde.

Exempel: *Boleden, Saltsjöbadens golfbana, Björkbagens golfklubb, Ekoberget, Nacka golfbana.*

** Hav och sjöar med arrangerade kommunala badplatser, plogade skidskobanor och battiv. Fiske omfattas ej.

*** Fler vatten- och batanknutna aktivitetsanläggningar redovisas i Kustplanen.

**** Kompletterat med stigar/ belysta spår i norra delen av Nackareservatet.

Upplevelsevärde 7

Service och samvaro

Friluftsgårdar och andra anläggningar med servering eller allmän service utgör kärnan i upplevelsevärdet. I anslutning till dessa erbjuds god service i form av toaletter och servering, information om kringliggande natur- och kulturvärden, spår och leder samt i vissa fall dusch och omklädningsrum samt uthyrning av kanoter, cyklar med mera. Även mindre servicefunktioner som parkeringar, informationstavlor och toaletter har tagits med.

Mycket högt värde

Friluftsgårdar eller andra rekreationsanläggningar med servering eller allmän service inom 500 meters radie ges mycket högt värde.

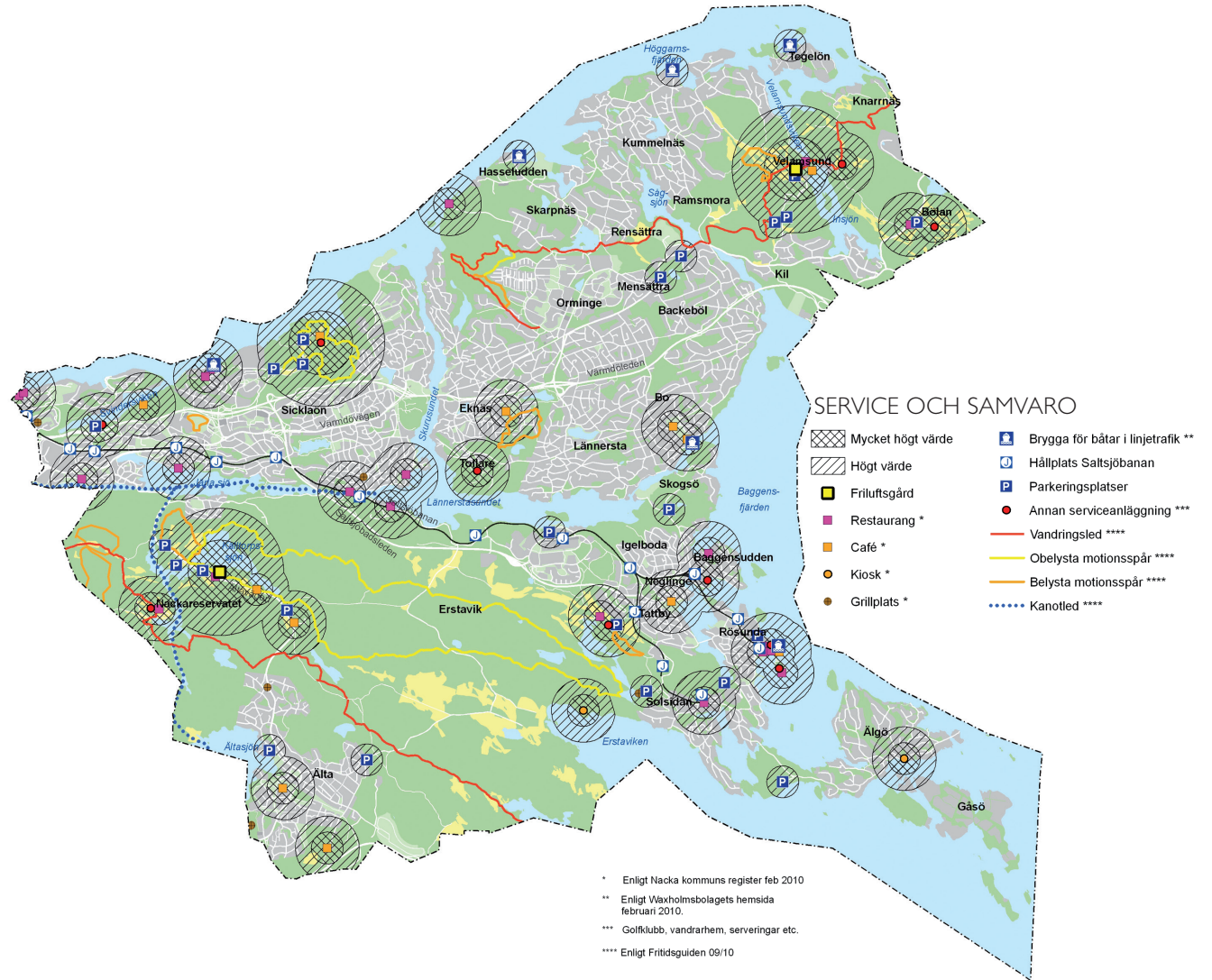
Exempel: Hellasgården, Nyckelvikens, Velamsund, Drevinge, Vinterstadion i Solsidan, Boo gård.

Högt värde

Friluftsgårdar eller rekreationscentra med servering eller allmän service inom en kilometers radie ges högt värde. För övriga serviceanläggningar gäller 500 meter. För service som information, parkering, anlagda grillplatser med mera gäller 250 meter.

Exempel: Diverse parkeringsplatser.

Anmärkning: I Saltsjöbaden finns ett flertal parkeringsplatser, spårbundna kollektivtrafikstationer och serviceanläggningar vilket ger en koncentration av höga eller mycket höga värden.

* Enligt Nacka kommuns register feb 2010
 ** Enligt Waxholmsbolagets hemsida februari 2010.
 *** Golfklubb, vandrarhem, serveringar etc.
 **** Enligt Fritidsguiden 09/10

Upplevelsevärden i den bostadsnära gröstrukturen

Upplevelsevärde 8

Bostadsnära natur och parker

Människor söker olika upplevelser även i vardagsnaturen och i andra grönområden nära bostaden. Behovet av olika miljöer växlar över tiden och mellan olika brukargrupper. Därför är en variation av miljöer eftersträvansvärt. I Nacka finns många små naturområden sparade mellan och i kanten på bebyggelseområden. Ofta är det berg med hållmarksskog eller blandskog. Områden som kan användas för lek, kortare promenader, hundrastning, för att få utblick och kanske titta på solnedgången. Ibland har naturens lek kompletterats med gungor, sandlåda och liknande. Inom kommunen finns också ett antal gräsparker, ofta med lekutrustning. Dessa olika bostadsnära grönområden erbjuder olika typer av upplevelser. Därför görs en skillnad i huvudkaraktär mellan bostadsnära natur och anlagda parker som domineras av gräs, här kallade gräsparker.

En bra park ska innehålla både möjlighet till aktiviteter och till vila i rofyllda och avstressande miljöer. Det är viktigt att urskilja dessa två kvaliteter då de delvis utgör varandras motsatser och ibland kan innebära konflikter. Det är till exempel mindre lämpligt att förlägga frekvent nyttjade idrottsytor intill skogsområden eller parker där rofylldhet är den stora kvaliteten. Inom den bostadsnära naturen respektive gräsparken görs därför

en åtskillnad mellan miljöer för aktivitet och miljöer för rofylldhet. Observera att även rofyllda miljöer används som sociala mötesplatser. En miljö med iordningställda picknickplatser och papperskorgar har därför betecknats 8a, liksom välkända och populära utsiktsberg. Mer rofyllda områden har betecknats som 8b, vilket inte hindrar att de är välbesökta platser för lek, utflykter, och picknick.

8a) Rörelse, aktivitet, lek och fest

Förväntningar

Lek, samvaro, motion, sport, fest och nöje, nära bostaden.

Aktivitet

Lek, samvaro, motion, sport, nöje, picknick.

Störning

Bristande underhåll, nedskräpning.

8b) Rofylldhet

Förväntningar

Ostördhet, tystnad, möjlighet till återhämtning, upplevelse av historiska miljöer och/eller naturupplevelser nära bostaden.

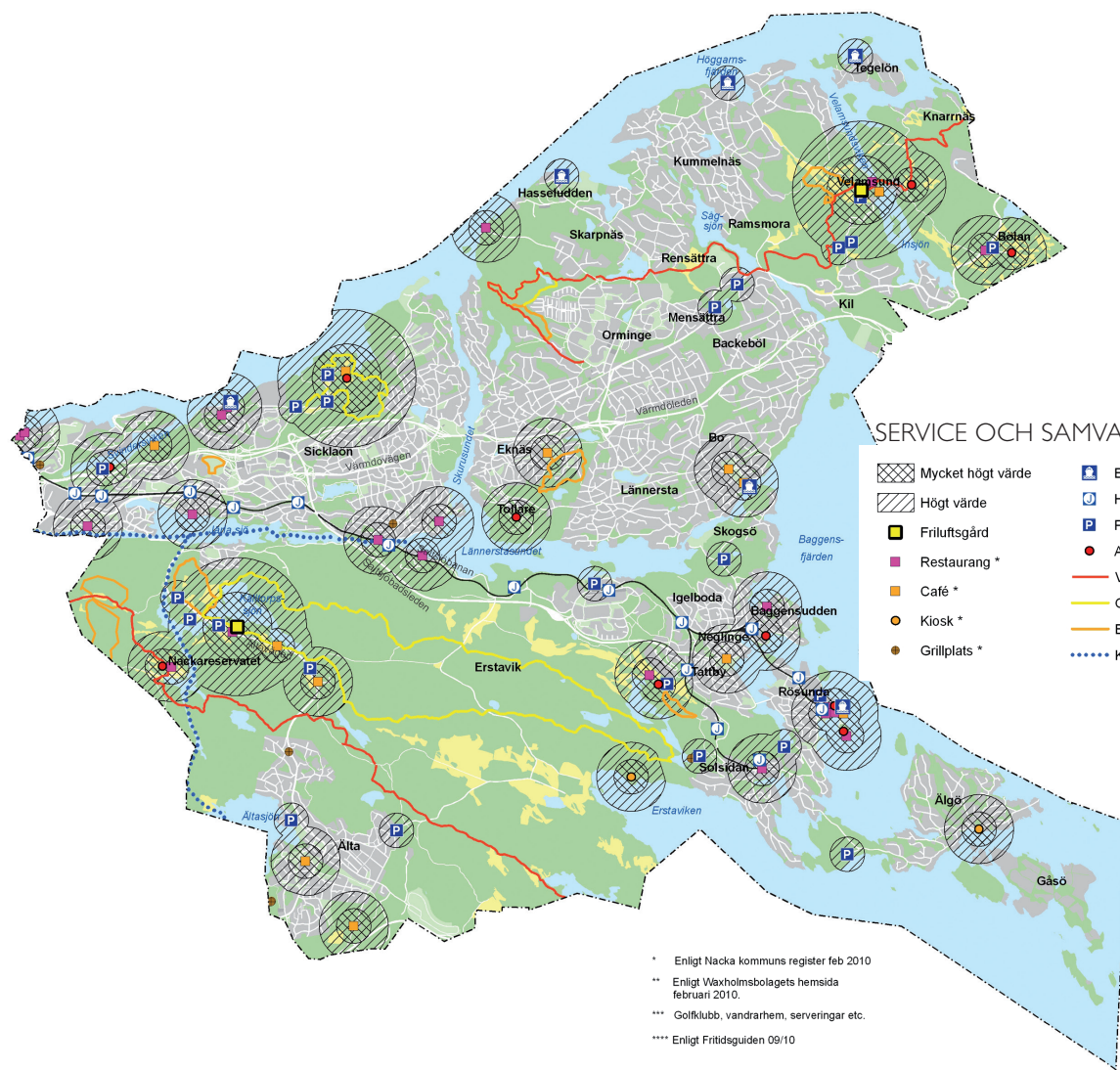
Aktivitet

Vila, inspiration, dagdrömmeri, picknick, odling.

Störning

Buller, nedskräpning, otrygghet, andra aktiviteter som upplevs störande, bristande skötsel av bebyggelse och parker.

Upplevelsevärde 9

Bostadsnära promenad /rörelsestråk

Promenader är vår vanligaste uteaktivitet. Vi promenerar med hunden, tar en kvällspromenad, går till jobbet, till affären eller bara för att vi gillar att gå. Trevliga, trygga och vackra stråk att promenera i får fler att röra sig ute. Undersökningar tyder på att attraktiva parker och promenadstråk nära hemmet inspirerar till längre turer ut i skog och mark (ref 2).

I Nacka finns många villaområden med mycket grönska, slingrande gator och trevliga hus att titta på. De fungerar på sätt och vis som en stor kulturpark. Exempel på sådana områden är Storängen och Lillängen. Vi har därför också tagit med villapromenaden som ett upplevelsevärde. Efter studier av flygbilder och kartering av andelen vegetation inom respektive stadsdel samt jämförelse med upplevelsen inom olika villaområden har bedömning gjorts att områden med mer än 60 procents täckningsgrad av vegetation motsvarar upplevelsevärde 9a. Det finns också smala stråk av park eller natur längs gång- och cykelvägar, välbesökta stigar med mera. Dessa gröonstråk har betecknats 9b för naturstråk och 9c för stråk genom gräsparker.

9a) Villapromenaden

Förväntningar

En stunds avkoppling, lugn miljö.

Aktivitet

”Vardagspromenad/transport” mellan förskola-skola-service-arbete-hem, gå ut med hunden, kvällspromenad.

Störning

Biltrafik, avsaknad av ”slingor”.

9b) Gröna rörelsestråk – natur

Förväntningar

En stunds avkoppling, bilfritt/få bilar, lättframkomligt till fots eller på cykel. Upplevelse av träd, fåglar, lite natur längs vägen.

Aktivitet

”Vardagspromenad/transport” mellan förskola-skola-service-arbete-hem, gå ut med hunden, kvällspromenad.

Störning dagtid

Nedskräpning, igenväxning, bristande underhåll.

Störning kvällar och nätter

Dåligt upplyst, nedskräpning, bristande underhåll.

9c) Gröna rörelsestråk – gräspark

Förväntningar

En stunds avkoppling, bilfritt/få bilar, lättframkomligt till fots eller på cykel.

Aktivitet

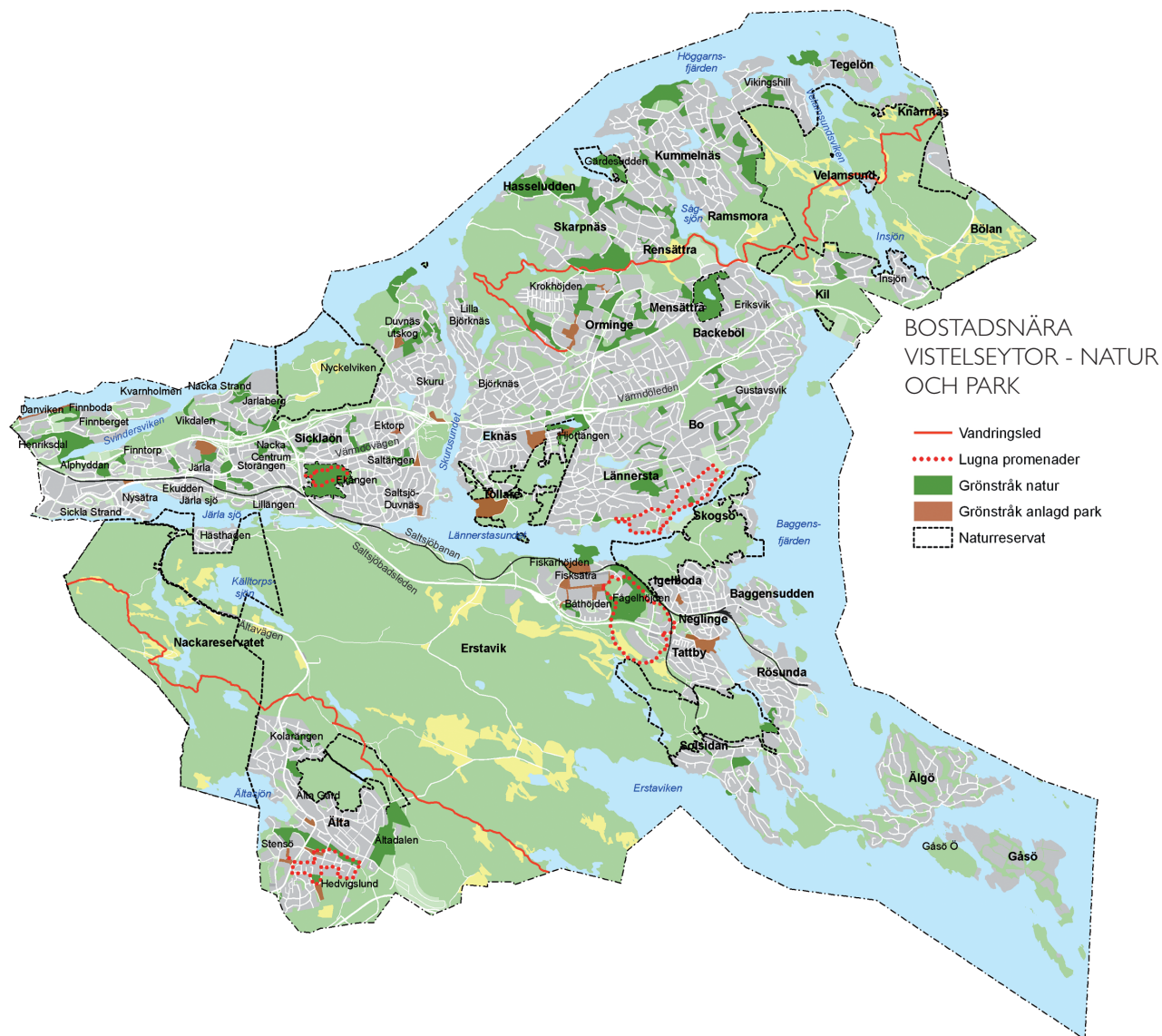
”Vardagspromenad/transport” mellan förskola-skola-service-arbete-hem, gå ut med hunden, kvällspromenad

Störning dagtid

Nedskräpning, bristande underhåll.

Störning kvällar och nätter

Dåligt upplyst, nedskräpning, bristande underhåll.

Upplevelsevärde 10

Strandpromenad och vattenkontakt

Inom skärgårdskommunen Nacka erbjuder närhet till vatten och stränder en särskild attraktion. Att kunna vandra längs vattnet erbjuder andra upplevelser än längs villagator och grönstråk och upplevs mycket attraktivt. Strandpromenaden har därför getts ett eget upplevelsevärde, nr 10.

Förväntningar

Flanera/ströva längs vatten, utsikt, känsla av frihet.

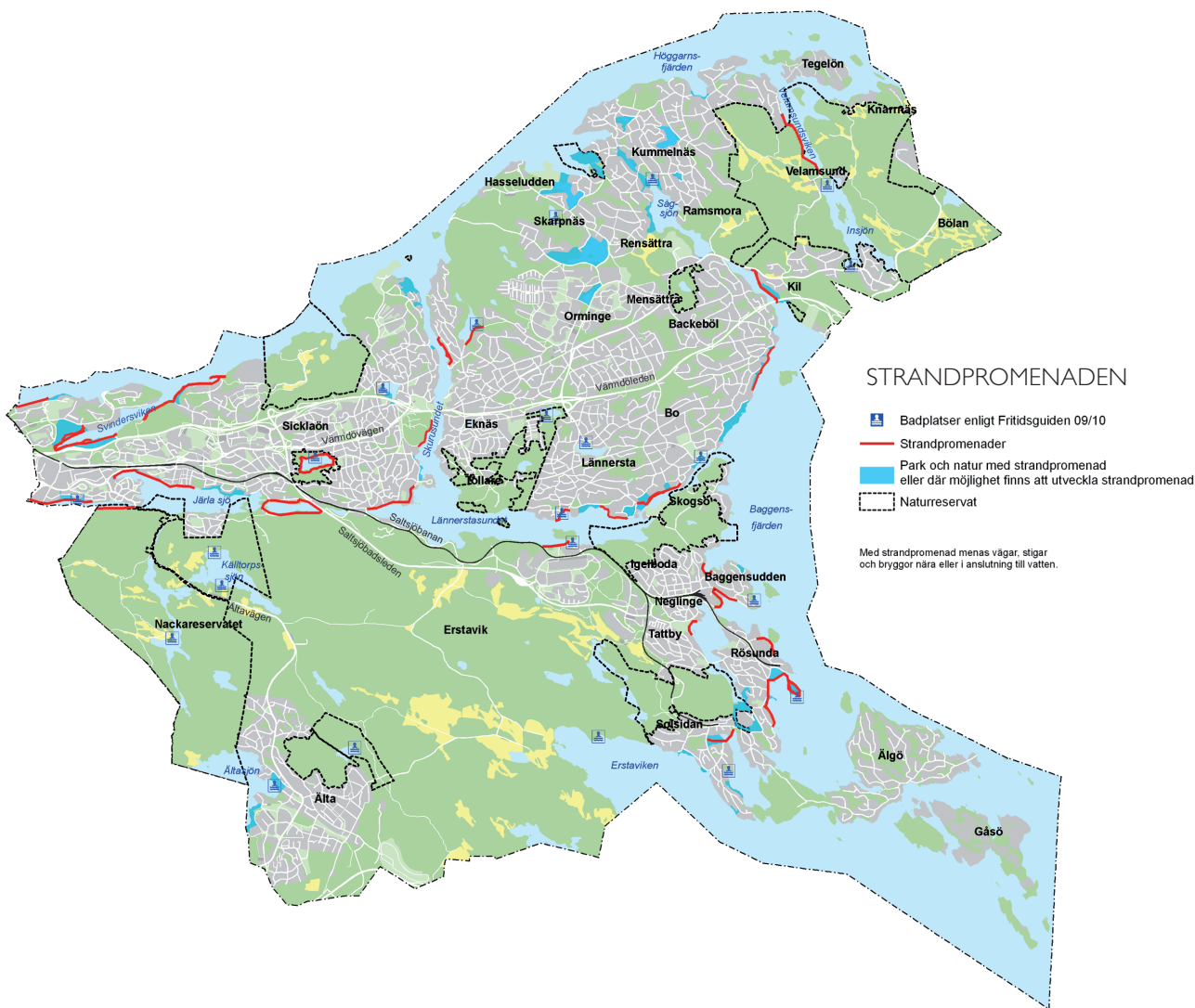
Aktivitet

Promenad, bad, picknick, njuta av utsikt.

Störning

Svårframkomligt, privata tomter, nedskräpning, verksamheter som skapar otrygghet.

(För mer detaljerad information om kommunens strandpromenader hänvisas till Kustprogrammet.)

FOKUSGRUPPUNDERSÖKNING

– ”Vad tycker Nackaborna?”

För att skapa en ökad förståelse för hur kommunens invånare ser på och värderar de grönområden som finns i kommunen genomfördes en kvalitativ undersökning. Målsättningen var att få in synpunkter och uppfattningar från olika kategorier av kommuninvånare.

Syftet med fokusgrupperna var att ta fram ett kunskapsunderlag som inriktar sig på Nacka kommuns medborgares syn på sina rekreationsområden. Undersökningsformen är kvalitativ, vilket betyder att man inte får några statistiskt säkerställda svar på att hela målgruppen har samma uppfattningar som de i fokusgrupperna. Däremot har man möjlighet att få fram nya idéer och tankebanor samt en större förståelse för hur målgruppen tänker, känner och agerar – mjuka värden som annars är svåra att få kunskap om.

Genomförande

Totalt genomfördes tre fokusgrupper av MarketWatch under oktober månad 2008. Totalt deltog 21 Nackabor i undersökningen (9 kvinnor och 12 män). I varje grupp diskuterades rekreation och vilka områden i Nacka som man kände till.

Nackaborna

- Deltagarna har bott i Nacka i allt från ett år till 46 år, flera har bott i kommunen i flera omgångar och valt att flytta tillbaka när tillfälle funnits. Det är ett aktivt

Jag är född i Kummelnäs och växte upp där och nu när mina barn blivit tonåringar så har vi flyttat tillbaka – det ser precis likadant ut som det gjorde när jag var liten.

Jag sa till min fru att om jag var tvungen att flytta från Frankrike till norra Europa så var det ett krav att vi i så fall flyttade till Nacka.

Min fru kommer från en stad med 8 miljoner invånare, nu kan hon komma ut i naturen på 5 minuter istället för på 5 timmar – för henne är det ett mirakel.

När jag sitter på Saltsjöbanan så känner jag att det är ok att prata med folk, vi förstår varandra – gör man det på t-banan tror folk att man är galen!

Så fort jag svänger in i Nacka och kommer ifrån storstadstrafiken så känner jag hur jag slappnar av!

val att bo i Nacka, man hamnar inte här av en slump.

- Deltagarna trivs i sin kommun och man uttrycker stolthet över att bo här.
- Deltagarna känner gemenskap med andra personer i sina områden – man pratar om ”Nacka-andan”.
- Deltagarna har god koll på sin kommun, man har god kännedom om kommunens olika delar och områden.
- Deltagarna anser att Nacka är unikt, genom en kombination av många olika typer av miljöer och genom atmosfären (Nacka-andan) som är typisk för Nacka men inte går att återfinna på andra ställen.
- Det finns en viss tendens till beskyddaranda – det gäller att behålla Nacka som det är.

Så gör Nackaborna

- Deltagarna menar att rekreation handlar om att finna ro och de allra flesta förknippar det med att vara ute. De flesta menar med ”att vara ute” att ströva i rånatur men andra menar att promenader i bostadsområdet också kan vara en naturupplevelse förutsatt att det finns träd och vackra trädgårdar och att bebyggelsen känns luftig.
- För deltagare som har barn handlar mycket av utomhusaktiviteterna om transport – att se till att barnen kommer till fotbollsträningen, ridningen eller tennisen. Kan man så kombinerar man transporten med lite rekreation åt sig själv.
- Att komma ut är viktigt och något de allra flesta ser till att göra – om inte varje dag – så flera gånger i veckan.
- Till vardags rör man sig i sitt närområde medan man gör lite längre utflykter på helger eller när man har lättare att planera sin tid.
- Man är överrens om att rekreation utanför sin närmaste omgivning kräver en del planering i Nacka.

- Till vardags promenerar eller cyklar man.
- Till den mer planerade utflykten handlar det om aktiviteter, picknickar, hajkning och gruppaktiviteter. Vardagsrekreationen gör man generellt ensam medan helgaktiviteten ofta handlar om gemenskap.

Nackaborna gillar

- Närheten till Stockholms centrum, men även att det finns ordentlig naturkänsla.
- Vildmarken. Det finns gott om det som uppfattas som ”riktig natur”. Även deltagare som har barn menar att det är den orörda naturen som uppskattas mest av barnen och inte anlagda parker.
- Mångfalden av naturtyper – ängsmark, skog, mossar, berg, sjöar och skärgård. Samtidigt uppskattas modern ”citynatur” såsom trädäcken i vattenbrynet vid Sickla och att man försöker bygga in grönområden även i köpcenter.
- Närheten till vatten – både sjöarna och havet. Deltagarna talar mycket om segling, skridskoåkning, bad, solning, isvaksbad, gäddfiske, paddling och samlingsplatser för ungdomar.
- Möjligheten att se djur, både vilda och tama.
- Den luftiga bebyggelsen. Deltagarna uppskattar att ”det naturliga” återfinns även här, att det finns öppna ytor och fria tomter mellan hus.

Nackaborna ogillar

- Trafiken. Områdena kring Sickla och Nacka centrum, Danvikstull, Skurubron, delar av Värmdöleden och Saltsjöbanan upplevs som bullriga. Det blir lätt prop-par i trafiken vilket skapar problem. Man tycker att trafiken i Nacka har ökat.

- Miljöproblemen. Vissa av Nackas sjöar upplevs som övergödda eller att de har dåligt vatten.
- Nedskräpningen. Det är skräpigt på en del av de mer populära rekreationsplatserna såsom vissa stränder eller Svindersvik.
- Stökiga områden. Fisksätra, Orminge och Ektorps centrum beskrivs som stökiga, men ingen av de som bor i dessa områden säger sig vara otrygga i sin miljö.
- Brister i underhållet. Det slarvas med underhållet av en del stigar och slingor. Exploateringen. Man är orolig för att Nacka ska expandera och att naturområden ska försvinna.

Nackaborna saknar

- Allmänna toaletter (de som finns måste hållas efter).
- Papperskorgar (speciellt viktigt för hundägare).
- Parkeringsplatser. Många påtalar hur svårt det är att ta sig fram i Nacka utan bil. När man tagit sig till ett naturområde, saknas ofta parkeringsplatser. Det finns dock en oro över hur parkeringsplatser byggs och att man inte får förstöra känslan av den orörda naturen.
- Handikappanpassning. För personer med handikapp är många av naturområdena både svåra att ta sig till och använda.
- Information om Nackas ”alla fantastiska platser”. När man väl har bestämt sig för en typ av utflykt så vet man inte riktigt var man kan hitta ett sådant utflyktsmål. Skyltar eller mer kontinuerlig information efterfrågas.
- Bra kommunikationer. Det är särskilt svårt att ta sig genom Nacka i nord/sydlig riktning. Det är lättare att ta sig till kranskommuner om man vill ut i naturen. Som förälder måste man skjutsa väldigt mycket då det

är ont om tät kollektivtrafik. Har man inte bil måste man planera sina utflykter väl om man vill längre bort än sitt närområde.

- Cykelvägar och promenadslingar. Bättre cykelvägar för transporter till arbetsplatser och närservice efterfrågas, liksom fler cykelbanor genom vacker natur för träningscykling. Många av deltagarna promenerar dagligen i sitt närområde men saknar promenadslingar – de måste alltså gå fram till en punkt och sedan vända tillbaka. Man önskar att gator, promenadvägar, stigar och skogsvägar var sammanlänkade så att man lättare kunde skapa sin egen promenadslinga.
- Modernt aktivitetscentrum. Vissa av deltagarna önskar sig ett aktivitetscentrum i en modern miljö där man kan ägna sig åt exempelvis frisbee och beachvolleyboll och där det finns löparslingor och spa. Det ska vara en lättillgänglig mötesplats som lockar ungdomar och inte kostar pengar och där alla bekvämligheter finns, exempelvis grillar, toaletter, kaféer och kiosk.

Analys

- Man är väldigt positivt inställd till Nacka och stolt över att bo här.
- Många har flyttat till Nacka just på grund av naturvärdena. Man är regelbundet utomhus i rekreationssyfte.
- Det naturliga är det bästa – parker är substitut för riktig natur.
- Man uppskattar att det finns så många olika naturtyper, man kan välja rekreation efter humör eller säsong.
- Man oroar sig för exploatering eller för snabb tillväxttakt med följden att naturområden och ”Nackandan” försvinner.

- Man ser brister i kommunikationerna genom kommunens olika delar. ”Ottillgängligt” är ett återkommande ord i fokusgruppernas associationsövning.
- Viss trafik uppfattas som störande och de som åker bil till jobbet menar att det bildas trafikproppar som orsakas av dåligt vägnät.

Fokusgruppernas rekommendationer

- Använd Nackabornas stolthet och glädje över sin kommun – både internt och externt!
- Se över hur information om kommunens rekreationsområden kan bli bättre och tydligare.
- Informera kommunmedborgarna om vad som görs i naturområdena – det finns en tendens bland deltagarna att tro att deras älsklingsområden inte tas omhand.
- Underhåll de stigar och slingor som redan finns.
- Behåll Nackas dragningskraft. Eftersom deltagarna menar att det är just naturen som är en av de största anledningarna till att man bosatt sig i Nacka bör förändringar av miljön göras med försiktighet.
- Undersök hur ungdomar i kommunen ser på sina grönområden. Är rekreation en generationsfråga, hur ser framtidens Nackabor ut? Vilka möjligheter till ungdomssatsningar i naturmiljö finns?
- Undersök möjligheter till bättre kommunikationer eller möjligheter att förändra medborgarnas syn på de kommunikationer som redan finns (både tåg, bussar och cykelbanor).

FÖRSKOLORS OCH SKOLORS ANVÄNDNING AV GRÖNOMRÅDEN I NACKA

För att öka kunskapen om vilka områden som används av barnen i Nacka har en kartläggning av förskolors och skolors användning av grönområden i Nacka genomförts inom ramen för arbetet med grönstrukturprogrammet. Enligt 2007 års uppgifter består drygt en fjärdedel av Nackas befolkning av barn. Enligt barnkonventionen har barn rätt till en säker och trygg miljö, samt rätt att bli hörda och kunna påverka utformningen av sin närmiljö.

Syftet har varit att kartlägga viktiga grön-, strand- och vattenområden som förskolor och skolor använder på olika sätt, och genom detta belysa såväl folkhälsoperspektivet som barnperspektivet i Nackas kommande grön- och kustprogram.

Metod

Samtliga av Nackas förskolor och skolor fick ett utskick via post. Utskicket bestod av ett följebrev, en karta samt en lista på möjliga aktiviteter. På kartan ombads förskolorna och skolorna markera de grönområden där de brukar vistas, och i samband med detta markera vilka aktiviteter som de utövar i området.

Svarsfrekvens

Totalt sett har 56 av 149 enheter svarat på utskicket. Det innebär att man täckt in 62 procent av alla förskole- och skolbarn i Nacka.

Bakgrund

Hur barn lever och mår har stor betydelse för folkhälsan, idag och i framtiden. Sett i ett internationellt perspektiv har de flesta barn i Sverige en relativt god hälsa. Det finns dock ett par områden där utvecklingen är oroande. Exempel på det är den dramatiska ökningen av övervikt och fetma bland barn, samt det faktum att många barn utvecklat en livsstil med många stillasittande aktiviteter.

Mot den här bakgrunden blir det viktigt att främja en fysiskt aktiv livsstil hos barn och unga. Vistelser i naturen har stor betydelse för både den fysiska och psykiska hälsan. För barn finns ett tydligt samband mellan deras fysiska aktivitetsnivå och tillgängligheten till grönområden samt antalet närliggande lekplatser. Svenska forskningsrön visar att koncentrationsförmåga och inlärning påverkas av motorikutvecklingen, varför rörelse är betydelsefullt också för skolprestationerna i teoretiska skolämnen. Leken är det naturliga sättet för små barn att röra på sig. Ute får de möjlighet att uppleva fart och avstånd. Att vara ute i naturen ger vanor som kan bli kvar hela livet.

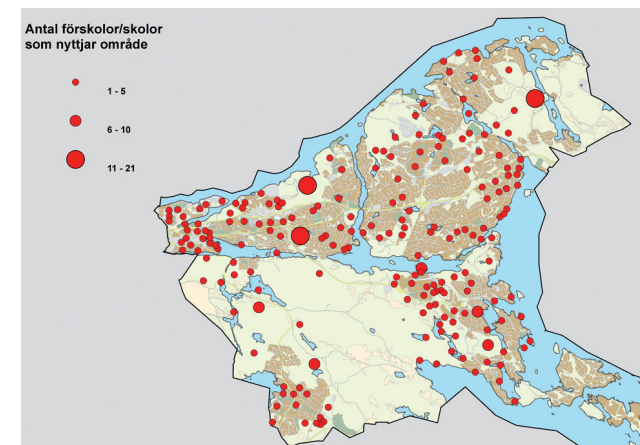
Barns vardagliga möjligheter till regelbunden fysisk aktivitet har försämrats i Sverige. Det är i dag väletablerat att barns rörelsefrihet, det vill säga förutsättningar för barn och unga att röra sig utomhus på egen hand, har minskat på grund av att samhällshindren har ökat. Barn tillbringar mycket av sin vakna tid i förskolan och sko-

lan. Det finns starka vetenskapliga bevis för att skolan är en arena som är effektiv för att öka fysisk aktivitet hos barn. Därför är det extra viktigt att förskolor och skolor har tillgång till grönområden inom gångavstånd.

Resultat

Totalt har de som svarat på utskicket markerat 203 olika områden på den medföljande kartan. Av dessa används 195 områden av 1–5 enheter, 5 områden används av 6–10 enheter, och 3 områden används av 11–21 enheter.

Kartläggningen visar att fri lek, pedagogisk verksamhet och naturupplevelser är de vanligast förekommande aktiviteterna för förskolor och skolor som besöker olika grönområden.

Kartläggningen visar också att många små områden i kommunen som inte alltid är markerade som grönområden på kartan, används flitigt av en eller ett par förskole- och skolenheter. Forskning kring fysisk aktivitet och övervikt hos barn visar att just närheten till grönområden är viktig för att barn ska komma ut och röra på sig. Av den anledningen är det angeläget att bevara även små grönområden som idag används av förskolor och skolor.

Rekommendationer

För att säkerställa tillgången och tillgängligheten till grönområden för barnen i Nacka föreslås att följande fyra aspekter tas med i samband med planering:

- Att vid planering av nya områden säkerställa att det finns grönområden inom rimligt gångavstånd för de förskolor och skolor som finns i området. Boverkets rekommendation är max 300 meters promenadväg.
- Att se till att vägarna till grön-, strand- och vattenområdena är trafiksäkra och trygga i tillräcklig grad så att barn själva kan ta sig till respektive område.
- Att vårda och utveckla de grönområden som används av förskolor och skolor idag.
- Att de strand- och vattenområden som används av förskolor och skolor förblir tillgängliga samt att de vårdas och utvecklas.

KÄLLOR

Alexander Ståhle (2008). Den hållbara staden är både tät och grön. *Svenska Dagbladet*, 28 december.

Bernegård K., Lundh-Malmros B., Tönnerfors E. (2001), *Upplevelsevärden: sociala kvaliteter i den regionala grönstrukturen*: Region- och trafikplanekontoret, rapport 2001:4

Landskapets upplevelsevärden (2007), Boverket

Lisberg Jensen (2008), *Gå ut min själ. Forskningsöversikt om hälsoeffekter av utvistelser i närnatur*. Statens Folkhälsoinstitut, rapport 2008:10

Lundgren Alm et al (2004), *Grönstrukturens synliggörande*: Formas / Chalmers Tekniska Högskola.

Mångfunktionella ytor (2010), Boverket

Reneland, Mats (2001). The structural dependency on car use for the Swedish urban population. *I Den uthålliga staden som livsmiljö II*, Formas.

Statens Folkhälsoinstitut 2009:02

Upplevelsevärden i Stockholmsregionens gröna kilar, Nacka-Värmdökielen (2004). Region- och trafikplanekontoret, 5:2004

Grönstrukturprogram för Nacka kommun 2011
Miljö och Stadbyggnad

